

**”ELÄMYKSELLISIÄ HETKIÄ LASTEN KANSSA” –
LIIKUNTAKERHO ASPERGER-LAPSEN OPPIMIS- JA
OPETUSYMPÄRISTÖNÄ**

Piritta Asunta

Anu Nissinen

Liikuntapedagogiikan

pro gradu -tutkielma

Kevät 2003

Liikuntakasvatuksen laitos

Jyväskylän yliopisto

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
1.1 Johdattelua aihepiiriin ja tutkimukseen.....	5
1.2 Tutkimuksen tarkoitus	6
1.3 Anun ja Piritan esiymmärrykset	9
2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	13
2.1 Aspergerin oireyhtymä	13
2.2 Vammaisuuden pohdintaa	16
2.3 Erityisliikunnasta Asperger-lasten liikuntakerhoon.....	18
3 METODOLOGISET VALINNAT	22
3.1 Laadullisen tutkimuksen luonne	22
3.2 Kohderyhmä	25
3.3 Aineistonkeruu	25
3.4 Aineiston analysointi ja tulkinta	27
3.5 Luotettavuuden arviointi	29
4 TUTKIMUKSEN ALKUTILANNE JA ETENEMINEN	32
4.1 Lähtötilanteen arviointi – opetuksen suunnittelu	33
4.2 Opetuksen toteutus	40
4.2.1 Lasten motoriiikka	41
4.2.2 Sosiaaliset taidot	47
4.2.3 Puheen tuottaminen ja ymmärtäminen.....	57
4.2.4 Rutiinien ja rituaalien merkitys	61
4.2.5 Aistiherkkyyksien huomioiminen.....	63
4.2.6 Erikoiset kiinnostuksen kohteet ja liikuntaan suhtautuminen	65
4.2.7 Pedagoginen eriyttäminen - yksilöllisyyden huomioiminen.....	71
4.2.8 Organisointi ja opetus	74
4.3 Opetuksen arviointi ja kehittäminen.....	78
4.3.1 Tutkimussuunnitelman ja -ongelman muuttuminen.....	81
4.3.2 Käytännön vinkkejä ohjaajille	83

5 POHDINTA	87
LÄHTEET	94
LIITTEET	102
1. Soveltavan liikunnanopetuksen malli	102
2. Diagnoosikriteerejä	103
3. Peukalopalaute	106
4. Ilmoittautumislomake	107
5. Kerho-ohjelma	109
6. Tuntisuunnitelmat (14)	110
7. Motorisen testin tulokset	125
8. Motorinen taulukko	126
9. Sosiaalinen taulukko	130
10. Ensimmäinen kirje vanhemmille	138
11. Toinen kirje vanhemmille	139
12. Diplomi lapsille	140

TIIVISTELMÄ

Piritta Asunta & Anu Nissinen. 2003. ”Elämyksellisiä hetkiä lasten kanssa”
Liikuntakerho Asperger-lapsen oppimis- ja opetusympäristönä. Jyväskylän yliopisto.
Liikuntakasvatuksen laitos. 140s.

Tutkimus on luonteeltaan laadullinen tapaustutkimus, jossa on toimintatutkimuksen piirteitä. Tutkimuksen tarkoituksena oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida liikuntakerhon ohjelma Asperger-lapsille. Tavoitteena oli saada sellaista tietoa, josta olisi hyötyä Asperger-lasten kanssa toimiville henkilöille. Tutkimuksessa pyritään ymmärtämään ja kuvaamaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja tarkasti liikuntakerhossa ilmeneviä asioita. Tutkimuksessa selvitetään myös Asperger-lasten viihtymistä. Lähtökohtana on teoreettisia oletuksia Aspergerin oireyhtymästä. Tutkimuksessa kuvataan kyseisten piirteiden ilmenemistä liikuntakerhossa ja sitä mitä tapahtuu, kun Asperger-lapset harrastavat yhdessä liikuntaa.

Aineisto koottiin keväällä 2002 Asperger-lapsille tarkoitettusta liikuntakerhosta. Aineistonkeruumenetelminä käytettiin osallistuvaa havainnointia, jonka pohjalta molemmat tutkijat kirjoittivat omaa tutkimuspäiväkirjaansa. Kerhokerrat (14t) videoitiin havainnoinnin tueksi. Täydentävän tiedon hankkimiseksi tutkittaville tehtiin karkeamotoriikkaa mittaavan Movement ABC- testin osiot. Lisäksi lapset osallistuivat arviointiin peukalopalautteen avulla. Kerhon ilmoittautumisen yhteydessä saatiin myös henkilökohtaisia dokumentteja lapsista. Aineiston analysoinnissa käytettiin luokittelua ja teemoittelua.

Lapset viihtyivät liikuntakerhossa odotettua paremmin. Jokainen Asperger-henkilö on yksilö, joten ei ole olemassa valmiita ohjeita, joiden mukaan liikuntaa pitäisi ohjata. Tutkimuksessa tuli kuitenkin esille asioita, jotka auttoivat tunnin kulkua. Aspergerin oireyhtymän tunnuspiirteet oli tärkeä huomioida opetuksessa. Tunnuspiirteitä ovat motorinen kömpelyys, sosiaaliset vaikeudet, kielelliset ongelmat, rutiinit ja rituaalit sekä erilaiset mielenkiinnon kohteet. Opetuksessa huomioimme myös lasten aistiherkkyksiä. Lisäksi tunnin kulkua auttoivat yleiset erityisryhmiä ohjattaessa huomioitavat asiat, kuten eriyttäminen lapsen kykyjen mukaan ja opetuksen selkeä organisointi. Aineistosta nousi esiin kahdeksan oppimiseen ja opetukseen liittyvää teemaa, joiden perusteella kokosimme liikuntaan liittyviä käytännön ohjeita.

Avainsanat: Autismi, Aspergerin oireyhtymä, erityisliikunta, liikuntaharrastus, kerhotoiminta, liikuntakasvatus

1 JOHDANTO

1.1 Johdattelua aihepiiriin ja tutkimukseen

Aspergerin oireyhtymä, autismin sukuinen häiriö, oli mielestämme mielenkiintoinen monestakin syystä. Asperger-henkilöiden tavat toimia herättivät meissä hauskuutta ja ihmetystä, toisaalta myös haastetta opetukseen. Lukemamme perusteella Asperger-henkilöt eivät pidä liikunnasta ja heillä on sosiaalisen vuorovaikutuksen vaikeuksia. Tulevina liikunnanopettajina ajattelimme, että saatamme hyvin kohdata Asperger-lapsia, joista suurin osa on integroituna yleisopetukseen, myös omissa tulevissa opetusryhmissämme. Oman erityisliikunnan asiantuntijuutemme kehittymisen lisäksi halusimme auttaa Asperger-lasten kanssa työskenteleviä ja selvittää voiko Asperger-lasten negatiivista liikuntaan suhtautumista muuttaa myönteisemmäksi. Saisimmeko kerhomme lapset innostumaan liikunnasta? Mitä kaikkea onnistuneessa opetuksessa tulisi siis huomioida?

Työssämme halusimme saada sellaista tietoa, josta olisi hyötyä Asperger-lasten kanssa liikunnassa toimiville henkilöille. Aspergerin oireyhtymästä ja liikunnan opetuksesta ei ole aikaisemmin tehty tutkimuksia. As-diagnoosin nuoren iän vuoksi myös motoriikkaa on tutkittu hyvin vähän, joten jouduimme käyttämään hyväksi autististen liikunnasta olevaa tietoa.

Euroopan unioni on julistanut vuoden 2003 vammaisten vuodeksi. Sen tavoitteena on edistää vammaisten henkilöiden oikeuksia täysipainoiseen ja yhdenvertaiseen osallistumiseen yhteiskunnassa. Suomessa vuoden teemoja ovat osallisuus ja syrjimättömyys. Toivomme tutkimuksemme lisäävän tietoisuutta vammaisuudesta ja sen moninaisuudesta. Haluamme omalta osaltamme edistää vammaisten henkilöiden yhteiskuntaan osallistumista.

Perehdyimme tarkasti ennen kerhon alkamista Aspergerin oireyhtymän etiologiaan. Mielestämme ohjaajien, jotka pitävät erityisen tuen tarpeessa oleville henkilöille liikuntaa, täytyy tuntea vammat ja sairaudet riittävän hyvin, ennen kuin liikuntaa ryhdytään soveltamaan. Taustan tunteminen takaa turvallisuuden ja sen, että

asianomaiset saavat liikunnasta parhaan mahdollisen hyödyn. Siksi olemme kirjoittaneet Aspergerin oireyhtymän etiologiasta tutkimuksen kirjallisuustaustassa.

Tutkimuksemme olemme tehneet suurimmaksi osaksi yhdessä. Piritta on perehtynyt kuitenkin hiukan enemmän tutkimuksen metodologiaan ja tutkimuksen taustakirjallisuuteen, Anu taas keskittyi enemmän opetuksellisiin asioihin.

Liikuntakerho, jossa toimimme ohjaajina, oli Jyväskylän kaupungin erityisliikuntakerho. Siihen osallistui seitsemän 6-11-vuotiasta poikaa. Aineistomme muodostui ilmoittautumislomakkeista, havainnoista kentällä, videoinnista ja niiden pohjalta tekemästämme tutkimuspäiväkirjasta. Teimme myös lapsille motorisen testin sekä arvioinnin peukalopalautteen avulla.

Tutkimuksemme on luonteeltaan laadullinen tapaustutkimus, jossa on myös toimintatutkimuksen piirteitä. Olemme valinneet etenemistavaksi Eskolan (1998) esittämän tuplasuppilomallin. Tutkimuksen aluksi on johdanto aihepiiriin ja itse tutkimukseen. Etenemme ikään kuin suppilossa: lähdemme liikkeelle laajalta alueelta kaventaen esitystämme nopeasti kohti tutkimuksen varsinaista aihetta. Johdanto -luvun (1) jälkeen tarkastelemme tutkimuksemme lähtökohtia ja keskeisiä käsitteitä (luku 2). Luvussa 3 kerromme tekemistämme metodologisista valinnoista, jonka jälkeen tarkastelemme tutkimuksemme etenemistä (luku 4). Luvussa 4.2, opetuksen toteutuksessa, kuusi ensimmäistä teemaa ovat lapsista nousseita ja kaksi jälkimmäistä ovat enemmän opetuksen näkökulmasta, vaikka niissäkin olemme yrittäneet huomioida lapsilähtöisyyden. Luku 5 on päätäntäluku, tuplasuppilomallin jälkimmäinen suppilo, jossa kokoamme vielä yhteen keskeiset saavutuksemme ja teemat sekä pohdimme niiden merkitystä laajemmasta näkökulmasta. (Eskola 1998.) Aspergerin oireyhtymästä käytämme jatkossa lyhennettä AS.

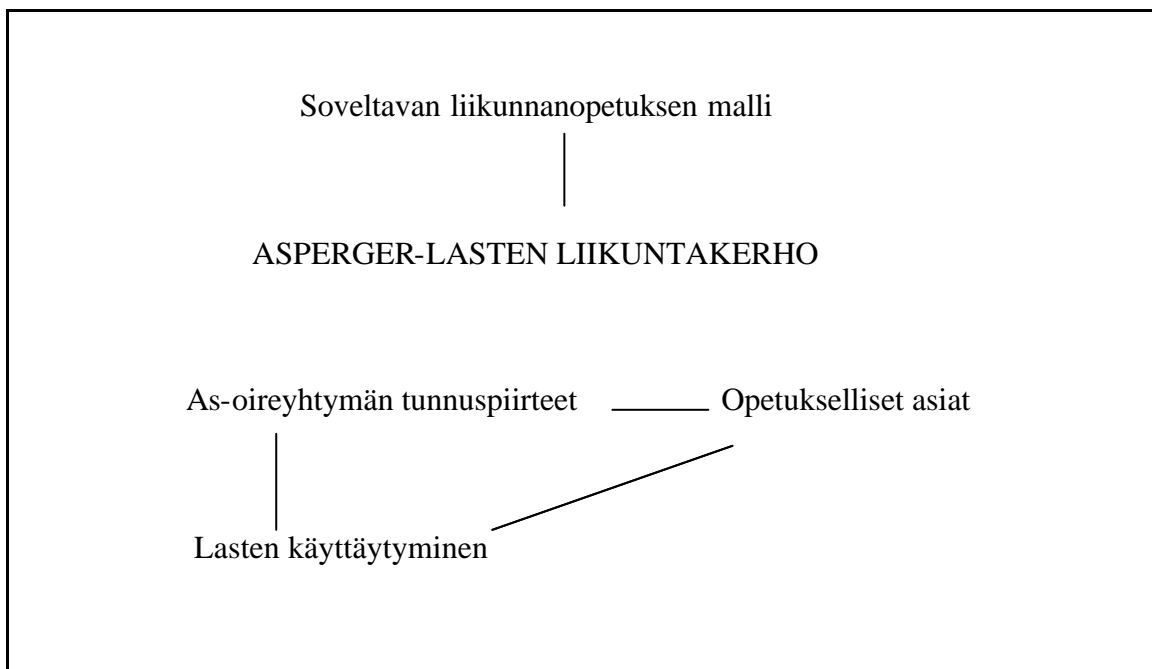
1.2 Tutkimuksen tarkoitus

Tutkimuksen yleiset tavoitteet. Tutkimuksen tarkoituksena oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida liikuntakerhon ohjelma Asperger-lapsille. Tavoitteena oli hankkia sellaista tietoa, josta olisi hyötyä Asperger-lasten kanssa toimiville henkilöille. Pyrimme

ymmärtämään sekä kuvaamaan mahdollisimman tarkasti ja kokonaisvaltaisesti liikuntakerhossa ilmeneviä asioita. Halusimme saada myös tietoa Asperger-lasten viihtymisestä liikuntakerhossa.

Tutkimuksen teoreettiset tavoitteet. Lähtökohtana on teoreettisia oletuksia Aspergerin oireyhtymästä ja pyrimme selvittämään, miten piirteet ilmenevät uudessa tilanteessa, Asperger-lasten liikuntakerhossa. Mitä tapahtuu, kun Asperger-lapset laitetaan samaan kerhoon harrastamaan liikuntaa. Kyseessä on analyttinen yleistäminen, jonka avulla on mahdollista tutkia teoreettisten oletusten paikkansapitävyyttä sekä siten laajentaa ja yleistää teoriaa (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1994, 18).

Tarkastelemme Asperger-lasten liikuntakerhoa opetuksellisesta näkökulmasta. Soveltavan liikunnanopetuksen malli (Heikinaro-Johansson 1995; 1998) toimi lähtökohtanamme kerhon suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa (liite 1). Arvioimme opetus- ja oppimiskäyttäytymistä liikuntakerhossa sekä ilmiön merkitystä As-oireyhtymän tunnusomaisten piirteiden ja ilmiötä selittävien tutkimusten kontekstissa. Kuviossa 2 on kuvattu tutkimuksen teoreettinen viitekehys.

KUVIO 1. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys

Tutkimuksen kuluessa tutkimusongelmiksi täsmentyivät:

1. MITEN AS-LASTEN TUNNUSPIIRTEET ILMENEVÄT KERHOSSA?

1.1 Millaiset ovat lasten motoriset taidot?

1.2 Miten lapset käyttäytyvät kerhossa?

1.2.1 Miten vuorovaikutus muiden kanssa onnistuu?

1.2.2 Miten häiriökäyttäytyminen ilmenee?

1.2.3 Miten lapset noudattavat ohjeita ja sääntöjä?

1.3 Miten kielen ja puheen ongelmat näkyvät kerhossa?

1.4 Miten rutiinit ja rituaalit sekä erikoiset kiinnostuksen kohteet näkyvät kerhossa?

1.5 Miten aistiherkkyudet vaikuttavat kerhon ohjelmaan?

2. MITEN AS-LAPSET VIIHTYVÄT KERHOSSA?

3. MITÄ OPETUKSELLISIA ASIOITA ON HUOMIOITAVA AS-LASTEN LIIKUNTAKERHOSSA?

1.3 Anun ja Piritan esiymmärrykset

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen objektiivisuus syntyy tutkijan omien esiolettamusten, arvojen ja asenteiden tunnistamisesta. Tutkijan on pyrittävä tiedostamaan lähtökohtaolettamuksensa sekä tuomaan ne julki, kun tutkimusta raportoidaan, sillä tutkijan oma persoonallisuus, arvot ja historia suuntaavat tutkimuksen kulkua ja ohjaavat tulkintoja (Eskola & Suoranta 1998, 17-18, 251; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 1997, 165; Syrjälä ym. 1994, 14, 78). Avaamalla myös omia lähtökohtaolettamuksemme tuomme esiin oman subjektiivisen näkökulmamme. Näin lukijat voivat päätellä, mistä lähtökohdista käsin teemme havaintoja ja tulkintoja - millaisten linssien läpi maailmaa tarkastelemme.

Anun esiymmärrys

Kuulin ensimmäisen kerran Aspergerin oireyhtymästä viisi vuotta sitten. Aihe alkoi kiinnostaa minua paljon, joten hankin luettavakseni aiheeseen liittyvää kirjallisuutta. Mielenkiintoisen kirjallisuuden lisäksi tutkimuksen tekemiseen kannustivat Asperger-lapsen opettaja sekä vanhemmat, jotka kertoivat, että aiheesta tarvitaan lisää tutkittua tietoa. Siitä alkoi gradun tutkimustavoitteiden ja -ongelmien hahmottaminen.

Tutkimuskohde on melko tuntematon, koska oireyhtymän diagnooseja on tehty vasta 1980-luvulta asti. Yleistä tietoa oireyhtymästä on olemassa, mutta liikuntaan liittyviä tutkimuksia on tehty vasta hyvin vähän. As-oireyhtymän yleisen tiedon lisäksi olen lukenut autististen lasten liikunnasta, koska aihe on niin lähellä aiheitamme. Kirjallisuutta lukiessani huomasin itsekkin kuinka vähän As-lasten liikuntaan liittyvää tutkimusta on tehty, joten se vahvisti aikomustani tehdä tutkimus tästä aiheesta.

Kirjallisuuden pohjalta sain käsityksen oireyhtymästä: Miten oireyhtymä diagnosoidaan, kuinka paljon sitä esiintyy ja millaiset ovat yleiset tunnuspiirteet. Ennen liikuntakerhon alkua tiesin, että As-lapsille on yleistä motorinen kömpelyys ja sosiaaliset vaikeudet. Lisäksi muodollinen puhetyyli on heille ominaista. Myös rutiinien ja rituaalien sekä usein muista oudoilta tuntuvat mielenkiinnonkohteet ovat osa As-lasten elämää. Teoriatietojen pohjalta pystyin aloittamaan käytännön työt Asperger-lasten liikuntakerhossa.

Liikunta on ollut vaikuttava osa elämääni. Olen aina harrastanut paljon ja monipuolisesti liikuntaa. Monien liikunnallisten harrastusten ja yleisen kiinnostukseni liikuntaan tiedostin jo pienenä tyttönä. En muista tarkkaa ikää, mutta siitä alkaen kun olen ensimmäisen kerran ilmoittanut mikä minusta tulee isona, niin se on ollut aina liikunnanopettaja.

Erityisliikunta on tullut osaksi elämääni äitini kautta, joka toimii erityisliikunnanopettajana. Erityistarpeessa olevat lapset ja erityisliikunta ovat sitä kautta olleet aina osa elämääni ja tuntui niin luonnolliselta asialta, että aloitin yliopistossa erityisliikunnan opinnot. Erityisliikunnan opiskelun ohella olen tehnyt

myös töitä erityisryhmien kanssa. Olen ollut ohjaamassa Jyväskylän kaupungin lasten erityisliikunnan kerhoja sekä ollut ohjaajana Kehitysvammaisten tukiliiton perheleireillä. Vapaa-ajan toiminnan ohella olen tehnyt joitakin sijaisuuksia erityiskoulussa eli toiminut koululiikunnan parissa. Lisäksi olen toiminut erityisliikunnanopettajana Etelä-Afrikassa puoli vuotta. Erityisliikunnan parissa toimimisen myötä ajauduin tekemään myös gradua tästä aihealueesta.

Pirittaan tutustuin yhteisen harrastuksemme parissa seitsemän vuotta sitten. Salibandyjoukkueen harjoituksista ja pelireissuista yhteinen aikamme lisääntyi kun päädyimme samaan oppilaitokseen opiskelemaan. Yhdessäoloamme lisäsi myös päätyminen samoihin työpaikkoihin kaupungin kerhojen ja Kehitysvammaisten tukiliiton ohjaajiksi. Nähdessämme puhuimme paljon molemmille ajankohtaisesta asiasta eli gradusta, joten sen tekeminen yhdessä alkoi tuntua hyvältä idealta.

Piritan esiymmärrys

Liikunta on minulle arvo. Liikunnalla on aina ollut merkittävä rooli elämässäni, sillä olen harrastanut monipuolista liikuntaa pikkutyöstä asti. Yksilölajit eivät ole olleet kuitenkaan minun ”juttuni“, vaan olen viihtynyt paremmin porukassa ja urheilussa ystävät ovat olleet tärkeitä. Sosiaalisia suhteita ja yhteistoiminnallisuutta olen arvostanut korkealle, siksi varmaan aloin tehdä graduakin ystäväni, Anun, kanssa. Sovellettuun liikuntaan tutustuin enemmän vasta liikunnalla opiskellessani, vaikkakin olin äitini työn ja oman työharjoitteluni kautta ollut jonkin verran erityisen tuen tarpeessa olevien oppilaiden kanssa. Olen opiskellut soveltavaa liikuntakasvatusta kuusi vuotta, jonka aikana minulle on muodostunut käsitys erityisryhmistä ja -liikunnasta sekä palava haluni työskennellä erityisen tuen tarpeessa olevien ihmisten kanssa. Opintoihini sisältyvien harjoittelujaksojen kautta olen saanut tutustua soveltavan liikuntakasvatuksen työkenttään. Olen toiminut myös ohjaajana erityisliikuntakerhoissa ja Kehitysvammaisten tukiliiton leireillä. Käsitkseni erityisliikunnan tilasta maailmalla perustuu opiskelijavaihtooni Saksassa vuonna 2000, jossa sain olla arvostetun professori Gudrun Doll-Tepperin opissa sekä erityisliikunnan pohjoismaiseen konferenssiin, joka pidettiin Kööpenhaminassa vuonna 2002.

Esiymmärrykseni Aspergerin oireyhtymän luonteesta perustuu kirjallisuuteen sekä käytäntöön. Kiinnostukseni aiheeseen heräsi luettuani Laukkarisen ja Rüfenachtin kirjan: Yhden asian mies. Aihe tempaisi minut heti mukaansa. Tämän jälkeen suorastaan ahmin As-oireyhtymää koskevaa kirjallisuutta ja tiedonhalullani ei ollut rajaa. Minusta Asperger-lapset olivat äärimmäisen mielenkiintoisia yksilöitä. Kirjallisuuteen pohjautuen kuvani Asperger-lapsista oli seuraavanlainen: lapset ovat pikkuvanhoja, heillä on sosiaalisia vaikeuksia, puheen ja kielen ongelmia, rutiineja ja rituaaleja sekä erityisen intensiivisiä ja erikoisia kiinnostuksen kohteita. Lapset ovat myös motorisesti kömpelöitä ja inhoavat liikuntaa, koska eivät koe sitä mielekkäänä toimintana. En voinut käsittää, miten jotkut voisivat inhota liikuntaa? Uteliaisuuteni kasvoi. Halusin tutustua pikkuprofessoreihin, lapsiin, joilla on Aspergerin oireyhtymä.

Kokemukseni ja kirjallisuuden perusteella erityisoppilaat jäävät koululiikunnassa usein sivustaseuraajiksi, jolloin pätevyyden ja onnistumisen kokemukset ovat heille harvassa. Liikunta ei ole saavuttanut vielä tasa-arvoista asemaa. Minusta liikunnan hyödyt, ilot ja elämykset kuuluvat kaikkien etuoikeuksiin. Haluankin kiinnittää opetuksessani huomiota pedagogisiin eriyttämistoimenpiteisiin, yksilöllistämiseen ja onnistumisen elämysten antamisen mahdollisuuksiin. Opettajan tulisi löytää tapa, jolla saisi oppilaat osallistumaan ja kiinnostumaan opetettavasta asiasta; oppilaan tarpeet, odotukset ja kiinnostuksen kohteet on selvitettävä. Me ihmiset olemme kuitenkin kaikki niin erilaisia, joten tässä on aika suuri haaste. Oppilas tulisi kohdata yksilönä ja hänen yksilöllisyyttään ja ainutkertaisuuttaan kunnioittaa.

Käsitykseni ihmisestä nojaa pitkälti humanistiseen ihmiskäsitykseen, jonka mukaan ihminen on perusluonteeltaan hyvä. Humanistisessa ihmiskäsityksessä korostuu yksilöllisyys ja ihmisarvon kunnioittaminen. Oppilas on ajatteleva olento ja hänen omat tarpeensa ja motivaationsa ovat keskeisiä oppimisen kannalta. Näkemyksessäni on myös konstruktivistista käsitystä, jonka mukaan jokainen havainnoi, käsittelee ja tulkitsee asioita omista lähtökohdistaan käsin. Oppilaiden sisäistä motivaatiota tulisi hyödyntää. Opettajan tehtävänä on luoda virikkeitä tarjoava ja kannustava ilmapiiri. Oppilaan omilla kokemuksilla on suuri merkitys, joten oppiminen ei tapahdu siis pelkästään kuuntelemalla, näkemällä ja tuntemalla, vaan oppilaat konstruoivat itse tietoa aikaisemmin oppimansa ja odotustensa pohjalta. Tiedonkäsitykseni mukaan ihminen oppii parhaiten itse tekemällä ja tietoa prosessoimalla - kokemuksellisuuden avulla.

Oppilaiden rooli korostuu tiedon käsittelijänä ja ympäröivän todellisuuden sekä oman tietorakenteensa jäsentäjänä. Uuden asian pitäisi herättää oppilaissa uusia kysymyksiä, uteliaisuutta ja kiinnostusta jatkuvaan tiedon etsintään.

2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Tässä luvussa tarkastelemme ja määrittelemme tutkimuksen kannalta keskeisiä käsitteitä; kuvaamme teoreettista taustaa, jonka pohjalle tutkimuksemme rakentuu. Aluksi selvitämme Aspergerin oireyhtymää, sitten pohdimme vammaisuutta ja kuvaamme erityisliikuntaa ja kerhoa toimintaympäristönä.

2.1 Aspergerin oireyhtymä

Itävaltalainen lastenlääkäri Hans Asperger kuvasi jo vuonna 1944 lapsia, joilla oli “autistisia persoonallisuushäiriöitä” (Gillberg 2000, 155). Asperger (1961, 177-205) kuvasi kirjassaan tutkimiaan lapsia “autistisiksi psykopaateiksi” (Autistische Psychopathen). Ryhmän lapsilla oli vaikeuksia vuorovaikutuksessa ja käyttäytymisessä, mutta älyllisesti he olivat normaalitasoisia tai lahjakkaita. Heillä oli myös erityisharrastuksia ja mielenkiinnonkohteita sekä motorisia ongelmia. Aspergerin oireyhtymä sai myöhemmin nimensä Hans Aspergerin mukaan.

Aspergerin oireyhtymä on tila, jossa älyllisesti normaalilla tai jopa hyvin lahjakkaalla henkilöllä on suuria vaikeuksia sosiaalisessa kanssakäymisessä, muodollinen puhetapa, jäykkä tai niukka ilme- ja elekieli, kömpelö motorikka sekä omalaatuisia kiinnostuksen kohteita (Ehlers & Gillberg 1996, 4; Gillberg 1999, 16-22; 2000, 156; Happé 1994, 83-87; Kerola, Kujanpää & Timonen 2000, 156-158). On olemassa erilaisia Aspergerin oireyhtymän diagnostisia kriteerejä, jotka painottavat hieman eri osa-alueita (Ehlers & Gillberg 1996, 23-24) (Ks. liite 2: diagnoosikriteerit). Diagnoosia tehtäessä käytetään myös lääkärintarkastusta (kuten EEG:tä, AASQ -kyselylomaketta, CARS -asteikkoa, veri- ja virtsakokeita), psykologin arviointia (kognitiiviset ja neuropsykologiset testit) sekä muita tutkimuksia (kromosomitutkimus ja DNA-testi). (Gillberg 1999, 96-99.)

Aspergerin oireyhtymään kuuluu myös piirteitä, joita voidaan pitää henkilön positiivisina vahvuuksina. Nämä voivat kompensoida kokonaan tai osittain heidän vaikeuksiaan. Korkea älykkyysosamäärä (ÄO) sekä yleislahjakkuus ovat Asperger oireyhtymässä keskimääräistä yleisempiä kuin normaaliväestössä. Asperger-henkilöillä on kapea-alaisia mielenkiinnonkohteita ja erikoistaitoja tietyillä alueilla. Heillä voi olla

erittäin hyvä ulkomuisti, etenkin näköhavaintojen muistaminen. Henkilöiden kärsivällisyys ja energiataso voivat olla myös hyviä, varsinkin alueilla joihin he ovat itse motivoituneita. Eräät Asperger-henkilöt voivat olla äärimmäisen huolellisia, joka on hyödyksi suurta täsmällisyyttä vaativissa työtehtävissä. (Gillberg 1999, 77-81.)

Aspergerin oireyhtymää pidetään yhtenä *autismin alaryhmänä*. Erityisesti se saatetaan sotkea lapsuusiän autismiin. Maailmalla kiistellään edelleen siitä, voidaanko Aspergerin oireyhtymää pitää autismin sukuisena häiriönä vai onko tosiasiaassa kyse “hyvätasoisesta autismista”. (Gillberg 2000, 30, 156, 162; Ollikainen 1999.) Käytännössä Aspergerin oireyhtymä määritellään omaksi luokakseen (Gillberg 1999, 24; Kerola ym. 2000, 156; Winnick 2000, 149). Molemmissa oireyhtymissä on kyse laaja-alaisesta kehityksen häiriöstä, mutta Asperger-lapsilla saattaa esiintyä erittäin korkeaa älyllistä kapasiteettia (Kerola ym. 2000, 156). Oireyhtymien välillä on paljon samankaltaisuutta, mutta parhaiten ne erottaa toisistaan Aspergerin oireyhtymän poikkeavasta motoriikasta sekä autismin suuremmasta poikkeavuudesta kielen hallinnassa (Gillberg 2000, 162).

Wingin (1981) mukaan valtaosa Aspergerin oireyhtymän lapsista on älykkyydeltään normaalitasoisia, pieni osa lahjakkaita ja noin viidesosa selvästi kehitysvammaisia. Gillberg (1999, 24-25) on esitellyt “Wingin triadin”, jossa autismin ja aspergerin yhteisenä nimittäjänä ovat vaikeudet vähintään kahdella kolmesta seuraavilla toiminta-alueilla:

1. kykenemättömyys sosiaaliseen vuorovaikutukseen
2. puutteellinen kielellinen ja ei-kielellinen kommunikaatiokyky
3. rajoittunut sisäinen mielikuvitusmaailma, jonka sijalla on toistuvaa toimintaa ja/tai yksipuolisia kiinnostuksen kohteita

Vaikeudet edellä mainituilla alueilla ovat lievempiä Aspergerin oireyhtymässä kuin Kannerin oireyhtymässä (lapsuusiän autismi). Tosin Gillbergin (Ehlers & Gillberg 1996, 21) mukaan lasten yksilöllinen vaihtelu ja kehittyminen tulee huomioida. Lapsena Kanner-autisteiksi diagnosoidut lapset saattavat murrosiässä sopia paremmin Aspergerin oireyhtymään. Aspergerin syndrooma diagnosoidaan myöhemmällä iällä kuin autismi (Winnick 2000, 149). Aspergerin oireyhtymää ei pystytä diagnosoimaan varmasti ennen neljättä ikävuotta ja useimmiten se diagnosoidaan vasta kouluiässä (Gillberg 1999, 16).

Autismin ja Aspergerin oireyhtymän eroista ja yhtäläisyyksistä on tehty monia tutkimuksia. Manjiviona ja Prior (1995) vertailivat lasten motorisia taitoja. Kielen ja puheen ymmärtämistä ovat tutkineet Jolliffe ja Baron-Cohen (1999) sekä Ghaziuddin, Thomas, Napier, Kearney, Tsai, Welch ja Fraser (2000). Lasten mielikuvitusta ja luovuutta ovat tutkineet Craig ja Baron-Cohen (1999). Szatmari, Tuff, Finlayson ja Bertolucci (1990) ovat vertailleet mm. sosiaalisuutta ja kieltä sekä kommunikaatiota. Gillberg (1989) on tutkinut mm. älykkyyttä, neurobiologisia tekijöitä, vanhempia ja sosiaalista ympäristöä.

Aspergerin oireyhtymän tarkkoja syitä ei tunneta. Syitä voivat olla joko perinnölliset tekijät ja/tai aivovaurio. Kaikki As-lapsia tutkineet henkilöt ovat olleet yhtä mieltä siitä, että ympäristötekijöillä ei ole merkitystä oireyhtymän syntyyn. Näillä sosiaalisilla suhteilla on kuitenkin merkitystä sairauden kehitykselle vammaisen henkilön elämän aikana. (Gillberg 1999, 85-86.) Perinnöllisillä eli geneettisillä tekijöillä on todettu olevan Aspergerin oireyhtymän syntyyn merkittävä osuus (Gillberg 1999, 82-84; Nieminen, Kulomäki, Ulander & Von Vendt 2000; Ollikainen 1999). Suunnilleen puolella Aspergerin oireyhtymää sairastavalla henkilöllä on lähisukulainen, jolla on havaittavissa samankaltaisia oireita (Gillberg 1999, 82). Tutkimustiedon mukaan lähisukulaisilla on yhteiset alttiuserit, jotka periytyvät suurella osalla sukua. On löydetty mahdollisia geenipaikkoja, joiden mukana oireyhtymä leviäisi, mutta täysin varmoja tuloksia ei tutkimuksista ole vielä saatu. Vielä on epäselvää kuinka Aspergerin oireyhtymä todellisuudessa periytyy. (Nieminen ym. 2000.)

Aspergerin oireyhtymä voi syntyä myös aivovaurion seurauksena. Tällaiseen aivovaurion syntymään voi olla monia eri syitä. Varsinkin sikiökauden, synnytyksen ja ensimmäisten elinvuosien aikana syntyneillä kehittyvän hermoston vaurioilla on melko suuri yhteys Aspergerin oireyhtymän syntymiseen. Toisinaan on kuitenkin mahdotonta saada selville, onko epäilty aivovaurio Aspergerin oireyhtymän syy vai seurausta esimerkiksi perinnöllisestä tekijästä, joka on altistanut sikiön poikkeavalle kehitykselle. (Gillberg 1999, 84-85.)

Neuropsykologiset tutkimukset viittaavat siihen, että monien Aspergerin oireyhtymän yhteydessä esiintyvien toimintahäiriöiden voidaan selittää johtuvan otsalohkojen, mahdollisesti myös ohimo- ja otsalohkojen välisten raja-alueiden, poikkeavasta toiminnasta. (Gillberg 1999, 84-85.) Niemisen ym. (2000) tekemässä tutkimuksessa oli

saatu tulokseksi keskiaivojen sagittaalisen poikkimitan olevan Aspergerin oireyhtymää sairastavilla pienempi kuin terveillä ihmisillä. Muissa poikkimitoissa tai aivojen pinta-aloissa ei todettu vastaavia eroavuuksia. Muutamissa tutkimuksissa on saatu viitteitä oikean aivopuoliskon poikkeavasta toiminnasta Aspergerin oireyhtymää sairastavilla henkilöillä.

Aspergerin oireyhtymän esiintyvyyttä on vielä toistaiseksi tutkittu erittäin vähän. Siksi on vaikea luotettavasti sanoa mitään kyseisen oireyhtymän yleisyydestä. Ei myöskään tiedetä esiintyykö Aspergerin oireyhtymää yhtä yleisesti kaikissa maissa tai tavataanko sitä edes kaikissa maanosissa. (Gillberg 1999, 31-33.) Kielisen (1999, 4) mukaan on kuitenkin voitu tiedon lisääntyessä osoittaa, että sitä esiintyy kaikkialla maailmassa.

Suomessa ensimmäiset diagnoosit Aspergerin oireyhtymästä on tehty 1980-luvun loppupuolella. Muutamien tutkimusten perusteella on arvioitu Suomessa olevan noin 40 000 Asperger-henkilöä. Kuitenkaan tarkempia esiintyvyydetutkimuksia ei ole vielä toistaiseksi tehty. Aspergerin oireyhtymän esiintyvyydeksi on arvioitu 4/1000. Poikien suhde tyttöihin on 4:1 eli pojilla oireyhtymä on huomattavasti yleisempää kuin tytöillä. (Nieminen ym. 2000, 967.) Gillbergin (1999, 157) mukaan poikia on noin 5-10 kertaa enemmän kuin tyttöjä.

2.2 Vammaisuuden pohdintaa

Yhteiskunnassa on olemassa järjestelmät vammaisuuden mittaamiseksi ja arvioimiseksi ja normista poikkeavuuden määrittelemiseksi. Vammaisuus voidaan nähdä käsitteenä, jonka yhteiskunta tiettyinä aikoina luo. Vammaisuuden määrittelemisen perustuu vallitsevaan normiin, joka muuttuu ajan kuluessa. Suhtautuminen on vaihdellut eri kulttuureissa ja eri aikakausina. Aina vammaisuutta ei ole hyväksytty, esimerkiksi sen syytä ei ole tunnettu tai joissain kulttuureissa on ihannoitu fyysisesti terveitä ja voimakkaita kansalaisia. Vammaisten ihmisten asema on ollut Suomessa aikaisemmin heikko. Viimeisten vuosikymmenten aikana parannusta on tapahtunut, vaikka vammaisten henkilöiden integroiminen yhteiskuntaan onkin tapahtunut vielä pitkälle vain teoriassa.

Erilaiset luokitukset ja määritelmät ovat lähtökohtana vammaisuuden syiden kartoittamiseen, suhtautumisena vammaisiin ihmisiin sekä puuttumisena vammaisuuteen. Sitä kautta on oikeus erilaisille hoito-, kuntoutus- ja opetusohjelmille, lainsäädännöllisille ratkaisuille ja sosiaali- ja tukipalvelujen tarjoamiselle. (Vehkakoski 1998.) Kuorelahti (1998) toteaa, että luokittelut kuuluvat inhimillisen elämän arkeen, eikä diagnosointi ja luokittelu ole jäämässä syrjään huolimatta leimautumiseen liittyvistä haittapuolista. Diagnosointi selittää ja antaa poikkeavalle käyttäytymiselle nimen ja siitä on myös käytännön hyötyä. Käyttäytymishäiriöiden tuntemuksesta on opettajalle apua. Tiedon avulla opettajat osaavat suunnitella ja mitoittaa toimenpiteitä yksilöllisesti, poikkeavaksi luokitellun oppilaan yksilölliset tarpeet huomioiden.

Diagnoosin saaminen on usein helpottava kokemus Asperger-henkilölle ja hänen perheelleen. Aspergerin oireyhtymän tunnistaminen selittää lapsen erikoista käyttäytymistä. Diagnoosin tekemisessä ei ole kyse tuomiosta, vaan sen kautta voidaan löytää oikeanlaista apua, ymmärrystä ja vertaisryhmiä. (Kerola ym. 2000, 159.) Kulomäki (1998) painottaa varhaisen diagnoosin tärkeyttä. Näin voidaan välttyä käyttäytymisen erilaisuuden aiheuttamilta isoilta vaikeuksilta sekä lapsen tai perheen tunne-elämän haavoittumiselta.

Eräs äiti antoi pojalleen luettavaksi Aspergerin oireyhtymän yleiskatsauksen ja pyysi häntä arvioimaan, tunnistaisiko hän siitä itseään. Esimerkkitapauksessa tulee ilmi kyseisen pojan helpottunut olotila, kun erikoiselle käyttäytymiselle löytyy selitys.

“Avoimin mielin avasin vihkosen. Ja kun sen suljin, olin vakuuttunut, että oireilleni oli löytynyt selitys. Lukiessa naureskelin ääneen itsekseni, niin helpottunut ja iloinen olin. Ja toisaalta värisin, ymmärsinhän heti, minkä vastuun tuon syndrooman kantaminen toi mukanaan. Tajusin, että syndroomasta ei voinut parantua. Olen ikuisesti leimattu, ajattelin. Heti aamulla ilmoitin äidille huojentuneena: -Tämä syndroomahan minulla on. Miten tästä saa lisätietoja?“. (Laukkarinen & Rüfenacht 1998, 99-100.)

Nyky-yhteiskuntaamme voi sanoa normalisaation, integraation ja inklusion aikakaudeksi. Jokaisen vammaisen henkilön yksilölliset tarpeet tulee huomioida. Oikea

tieto syistä ja diagnooseista helpottaa sekä luo pohjaa tarvittavien tukitoimien yksilölliselle suunnittelulle ja toteuttamiselle.

Integraatio tarkoittaa vammaisen lapsen opettamista tavallisessa opetusryhmässä ja osallistumista normaaliopetukseen aina kun se on mahdollista. Integraation perustana on tasa-arvo ja yksilöllisten tarpeiden huomioon ottaminen. (Heikinaro-Johansson 1992, 16; Heikinaro-Johansson & Kolkka 1998, 16.) Heikinaro-Johanssonin (1992, 92-95) tutkimuksen mukaan tärkein integroinnin onnistumisen edellytys on opettajien myönteinen asennoituminen vammaisten lasten opetusta kohtaan. Täysiaikainen integrointi ei ole aina mahdollista eikä pelkkä integraatio saa olla itsetarkoitus, vaan tärkeintä on sopiva, tarkoituksenmukainen opetus. (Heikinaro-Johansson 1992, 16; Heikinaro-Johansson & Kolkka 1998, 17-18.)

Vehkakoski (1998) sanoo, että integraatiota ei voida pitää automaattisesti kaikille vammaisille ihmisille soveltuvana tavoitteena, sillä ei-vammaisten yhteiskuntaan integroitumisen sijaan jotkut vammaiset valitsevat mieluummin oman, erillisen sosiaalisen elämän. Suurin osa kerhomme lapsista on integroituna yleisopetukseen, joten halusimme tarjota heille mahdollisuuden olla omassa vertaisryhmässään. Segregaatio, integraation vastakohta, oli tässä tilanteessa mielestämme perusteltua.

Segregaation periaatteen ja oppilaiden luokittelun pohjana olevan ajattelutavan mukaan ongelmien syynä on lapsen poikkeavuus, joka määritetään suhteessa vallitsevaan normaalin yksilön malliin. Heidät tulee erottaa omiksi, opetuksen kannalta mahdollisimman samanlaisiksi ryhmiksi. Erottamista perustellaan jokaisen oppilasryhmän erityisillä tarpeilla. (Vehkakoski 1998.)

2.3 Erityisliikunnasta Asperger-lasten liikuntakerhoon

Erityisliikunta on saanut Suomessa vakaan aseman. Erityisryhmiin kuuluu yli miljoona suomalaista, joilla tulisi olla tasavertaiset mahdollisuudet liikunnan harrastamiseen. Vuonna 1999 voimaan tulleessa uudessa liikuntalaissakin tuodaan esiin liikunnan tasa-arvoisuus ja suvaitsevaisuus. Kunnat ja julkinen liikuntatoimi ovat päävastuussa erityisliikunnan toimintamahdollisuuksista. (Mälkiä & Rintala 2002, 4, 6, 415.)

Liikunnan merkitys vammaisen lapsen fyysisen kehityksen tukena ja toimintakyvyn ylläpitäjänä ymmärretään ja tunnustetaan laajasti. Riittävän hyvä fyysinen toimintakyky on tärkeä tekijä lapsen kokonaiskehityksessä sekä se luo edellytyksiä mahdollisimman täysipainoiseen osallistumiseen. (Rintala & Huovinen 2003.)

Opetusministeriössä erityisryhmien liikunnan asiantuntijaelimenä toimii valtion liikuntaneuvoston erityisliikunnan jaosto, joka määrittelee erityisliikunnan seuraavasti: *“erityisryhmien liikunnalla tarkoitetaan sellaisten henkilöiden liikuntaa, joilla on vamman, sairauden tai muun toimintakyvyn heikentymisen tai sosiaalisen tilanteen vuoksi vaikea osallistua yleisesti tarjolla olevaan liikuntaan ja joiden liikunta vaatii soveltamista ja erityisosaamista.”* (Erityisryhmien liikunta 2000 -toimikunnan mietintö 1996, 9).

Erityisryhmien liikunta lähtee asiakkaan lähtökohdista. Ajattelu ja asenteet ovat muuttuneet: terveydellinen ja kuntoutuksellinen merkitys on laajentunut sosiaalisuuden ja soveltamisen korostamiseen. Myös WHO:n malli on muuttunut kuntoutuksesta liikuntaan; toimintavajavuuden sijaan puhutaan toiminnasta ja sosiaalisen haitan sijaan osallistumisesta. (Mälkiä & Rintala 2002, 6-10.)

Erityisliikunnan järjestämistä on säädellyt liikuntalaki (L984/ 1979) vuodesta 1980 lähtien. Siinä todetaan liikuntapolitiikkamme perustavoitteena olevan järjestää liikunnan perusedellytykset tasapuolisesti kaikille kansalaisille. Uudistettu liikuntalaki (L 1054/ 98) vuodelta 1999 korostaa edelleen erityisryhmien huomioon ottamista kunnan liikuntatoiminnan järjestämisessä. Lainsäädännön haasteisiin pyritään vastaamaan soveltavan liikunnanopetuksen avulla. (Rintala & Huovinen 2003.)

Soveltavan liikunnanopetuksen tavoitteet ovat samat kuin yleisopetuksen liikuntakasvatuksen yleistavoitteet. Soveltava liikunnanopetus koskee oppilaita, joille asetetaan omat tavoitteet liikunnallisten erityistavoitteidensa vuoksi. Erilaisuudesta johtuen tavoitteet vaihtelevat siis yksilöllisesti. (Heikinaro-Johansson & Kolkka 1998, 12-13; Sherrill 1998, 2 - 19.) Liikunnan tavoitteena on kasvattaa lasta liikunnan avulla ja liikuntaan. Kasvatus liikunnan avulla sisältää myönteiset liikuntaelämykset, kuten ilon ja virkistymisen, itseluottamuksen ja tasa-arvoisuuden. Kasvatus liikuntaan tarkoittaa

fyysisen kunnon kehittämistä sekä oppilaan liikunnallisen elämäntavan edistämistä. (Heikinaro-Johansson & Kolkka 1998, 40-41; Numminen 1997, 10-14.) Liikunnalla tulee pyrkiä vaikuttamaan tasapuolisesti psykomotorisiin, kognitiivisiin ja sosiaalis-affektiivisiin tavoitteisiin (Koljonen & Rintala 2002; Numminen 1997, 10-14; Sherrill 1998, 2-19).

Opetushallitus (2000, 25) määrittelee autististen lasten motorisen taidon tavoitteet ja sisällöt: “ Opiskelija tuntee kehon eri osia ja niiden toimintaa. Hän tuntee tapoja hallita omaa kehoaan ja sen karkea- ja hienomotorisia liikkeitä niin, että selviytyy jokapäiväisistä toiminnoista. Keskeinen sisältö on erilaiset liikkumistavat, käsillä toimiminen, silmän ja käden/jalan yhteistyö sekä koordinaatio.“

Pelkkä koululiikunta ei riitä lasten liikunnaksi, sillä virkistys- ja liikuntatarve vaativat ajallisesti ja määrällisesti enemmän liikuntaa. Koulun liikunnassa jää myös liian vähän aikaa oppilaiden harrastusten ja erityistaipumusten kehittämiseen sekä luoviin itsenäisiin suorituksiin. Kerhon liikuntatoiminnalla voidaan lisäksi varmistaa taitojen ja tietojen hallinta sekä asenteiden myönteistäminen. Liikuntakerhoissa annetaan myös virikkeitä uusien taitojen ja lajien oppimiseen. (Koululiikuntaliitto 1988, 7-9.)

Kerhotoiminnan tavoitteet ovat samat kuin koululiikunnan, eli kasvatusta liikuntaan ja liikunnan avulla. Kerhossa korostuvat kuitenkin virkistys, vaihtelun tuottaminen sekä yhteistoiminta. Kerhoissa tarjotaan usein myös mahdollisuus liikunnalliseen ilmaisuun. (Koululiikuntaliitto 1988, 9.)

Kerhossa viihtyminen perustuu hyvin paljon ihmissuhteisiin. Ohjaajien ja lasten välinen suhde on harrastuksessa vähintään yhtä tärkeä kuin harrastuksen sisältö. Olennaista siis on ohjaajien ja avustajien pitkäjänteinen toiminta. (Koululiikuntaliitto 1988, 9; Pulkkinen 2002, 251) Yhteenkuuluvuuden tunne, ohjelman vaihtelevuus ja monipuolisuus ovat tärkeitä piirteitä. Liika jäykkyys ja totisuus voivat aiheuttaa kerhon epäonnistumisen. Ohjaajien tulisi myös arvostaa kerhon vapaaehtoisuutta, joka on kerhon käyttövoima. (Koululiikuntaliitto 1988, 9.)

Tutkimuksemme toimintaympäristönä oli Asperger-lasten liikuntakerho, joka oli lapsille vapaaehtoinen vapaa-ajan vertaisryhmä. Kerhon yleistavoitteina ovat olleet sosiaalinen

vuorovaikutus, tutustuminen eri liikuntamuotoihin sekä asenteiden myönteistäminen liikuntaa kohtaan.

3 METODOLOGISET VALINNAT

Tässä luvussa tarkastelemme tutkimuksen suorittamisen metodologisia lähtökohtia ja määrittelemme tutkimuksemme paikkaa laadullisen tutkimuksen kentässä. Aluksi kuvaamme tutkimuksemme luonnetta. Sen jälkeen kerromme kohderyhmästä, aineistonkeruumenetelmistä sekä aineiston analysoinnista ja tulkinnasta. Lopuksi tarkastelemme tutkimuksen luotettavuutta.

3.1 Laadullisen tutkimuksen luonne

Todellisen elämän kuvaamista pidetään yhtenä laadullisen tutkimuksen lähtökohtana (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 1997, 161). Koska todellisuus on moninainen, pyrimme kuvaamaan ja tutkimaan kohdettamme, Asperger-lasten liikuntakerhoa ja siellä ilmeneviä asioita, mahdollisimman kokonaisvaltaisesti.

Tutkimuksemme on laadullinen, etnografinen tapaustutkimus, jossa on myös toimintatutkimuksen piirteitä. *Tapaustutkimus* on luonteeltaan yksityiskohtaista, intensiivistä tietoa yksittäisestä tapauksesta tai pienestä joukosta toisiinsa suhteessa olevia tapauksia. Analysointi pyritään tekemään mahdollisimman perusteellisesti, joten tieteellisyyden kriteeri ei olekaan määrä vaan laatu. (Eskola & Suoranta 1998, 18; Hirsjärvi ym. 1997, 130). Valitsimme laadullisen tutkimustavan määrällisen sijaan, koska keskityimme melko pieneen määrään tapauksia, joita pyrimme analysoimaan perusteellisesti.

Tapaustutkimus on luonteva lähestymistapa opetuksen ja oppimisen tutkimuksessa, sillä sen avulla voidaan opetusta tai muuta toimintaa ymmärtää entistä syvällisemmin kaikkien osallistujien kannalta. Laadullinen tapaustutkimus on luonteeltaan kuvailevaa ja ilmiötä selittävää tutkimusta. (Syrjälä ym. 1994, 11.) Tutkimuksessa käytetään induktiivista analyysiä ja päättelyä, jossa lähtökohtana on aineiston monitahoinen ja yksityiskohtainen tarkastelu. Aluksi tutkijalla on tietty esiyymmärrys tai lähtökohtaoletuksia, mutta tutkimuksen edetessä oletukset muuttuvat. Laadullisessa tapaustutkimuksessa ei pyritä ennalta asetettujen, tarkkojen hypoteesien todentamiseen. Tutkimusprosessi voi pikemminkin muodostua jännittäväksi seikkailuksi, joka voi

merkitä entistä syvällisempää todellisuuden ymmärtämistä tutkimusaineistosta käsin. (Hirsjärvi ym. 1997, 165; Syrjälä 1994, 16.) Tapaustutkimus on siis nykyhetkessä ja todellisessa tilanteessa tapahtuvaa empiiristä tutkimusta, joka monipuolisia ja monilla eri tavoilla hankittuja tietoja käyttäen tutkii nykyistä tapahtumaa tai toimivaa ihmistä tietyssä ympäristössä (Yin 1994, 23). Tarkastelun kohteena on ohjelman aikaansaama prosessi sekä yksilöiden että ryhmän näkökulmasta.

Syrjälän ym. (1994, 11-14) mukaan tapaustutkimus kohdistuu ennemminkin prosessiin kuin tuotteeseen. Ympäristö on tärkeämpi kuin siitä eristetyt muuttujat, ja uuden oivaltaminen asettuu tärkeämpään asemaan kuin aikaisempien tutkimuksiin pohjaavien näkemysten todentaminen. Osallistujien ääni kuuluu ja toiminta näkyy tutkimuksessa. (Syrjälä ym. 1994, 11-14.) Tämä näkyy tutkimuksessamme suorina lainauksina tai kuvina tapahtumista.

Tapaustutkimuksessa on vuorovaikutuksellinen suhde tutkijan ja tutkittavien välillä. Tutkittavat ovat esineellistettyjen objektien sijaan tuntevia, toimivia ja osallistuvia subjekteja. Myös tutkija on mukana tutkimuksessa subjektiivisine kokemuksineen. Jokaisella on oma tapa yrittää ymmärtää tutkimuskohdetta ja omia siihen liittyviä oletuksia. Tutkija on mukana tutkimuksessa koko persoonallaan, jolloin tutkijan arvomaailma on yhteydessä siihen näkemykseen, jonka hän muodostaa tutkittavasta ilmiöstä. (Syrjälä ym. 1994, 14-15). Pyrimmekin tiedostamaan tutkimuksessamme omat esiolettamuksemme arvoineen ja kirjoittamaan ne auki.

Tutkimustamme voi kuvailla myös *etnografiseksi* tutkimukseksi. Etnografia on yksi havainnoinnin muoto. Etnografiselle tutkimukselle on tyypillistä se, että tutkija itse muodostuu tietojen pääasialliseksi lähteeksi osallistuessaan ja tehdessään havaintoja tutkittavassa ryhmässä. Tutkimusaineistoa voidaan kerätä monista eri lähteistä. Meillä havainnoinnit ja keskustelut, joiden pohjalta kirjoitimme tutkimuspäiväkirjaa, muodostuivat pääaineistoksemme. Tutkimuskohteena on yleensä vain yksi tilanne tai jonkin ryhmän toiminta. Tutkimuksen tulokset esitetään kirjallisina kuvauksina ja selityksinä. Tutkijan aktiivisuus on yksi peruslähtökohta etnografisessa tutkimuksessa. Etnografiaa voidaan pitää kokemalla oppimiseksi, jossa tavoitteena on ymmärtää havainnoinnin kohteena olevan ryhmän toimintaa, sen ajattelu- ja toimintatapoja

sisältäpäin. Erilaisia toiminnallisia käytäntöjä pyritään hahmottamaan ja kuvaamaan kokonaisvaltaisesti. Hahmotus mahdollistuu osallistumalla tilanteeseen ja esittämällä ilmiöstä tiheitä, mahdollisimman tarkkoja ja eläviä kuvauksia. (Eskola & Suoranta 1998, 104-108; Syrjälä & Numminen 1988, 24-26.)

Toimintatutkimukseksi kutsutaan sellaisia lähestymistapoja, joissa tutkimuskohteeseen pyritään tavalla tai toisella vaikuttamaan. Tutkittavaan kohteeseen ei oteta etäisyyttä, vaan päinvastoin sekaannutaan siihen. Toimintatutkimus on siis yhteistoiminnallista, eli otetaan ne ihmiset, joita tutkimus koskettaa, mukaan tutkimusprosessiin. (Eskola & Suoranta 1998, 128-132; Syrjälä & Numminen 1988, 50-52.) Toimintatutkimuksen avulla tutkijat voivat kehittää sosiaalisia tai kasvatuksellisia käytäntöjään sekä oppia ymmärtämään niitä ja toimintaympäristöään entistä syvällisemmin. Lähtökohtana voi olla käytännön ongelma, jota pyritään ratkaisemaan. (Syrjälä ym. 1994, 17, 30; Syrjälä & Numminen 1988, 50.) Toimintatutkimuksen voidaan siis sanoa pyrkivän aina muutokseen ja osallistumiseen. Muutos alkaa ja jatkuu osallistumalla yhteiseen toimintaan. Yhteisenä päämääränä voidaan pitää ongelmien tiedostamista ja tilanteen muuttamista siten, että tutkimuksesta muodostuu koko siihen osallistuvalla yhteisöllä oppimisprosessi. Toimintatutkimus sisältää itsearviointia ja -reflektiota. Itsearvioinnin avulla päästään entistä parempaan toimintaan, joka jatkuu myös tutkimusvaiheen jälkeen. (Syrjälä & Numminen 1988, 50-54.) Tutkimuksessamme toimintatutkimuksen piirteet näkyivät lähinnä meidän osallistumisenaamme tutkimuskohteeseen. Halusimme opetustaitojemme kehittymisen lisäksi myös oppia ymmärtämään paremmin As-lapsia.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusongelmat täsmentyvät tutkimusprosessin aikana moneen kertaan ja usein vasta tutkimuksen edetessä lopullinen tutkimustehtävä kirkastuu (Syrjälä ym. 1994, 15, 80-81). Näin kävi myös meidän tapaustutkimuksessamme: tutkimuskysymys on muuttunut jonkin verran tutkimuksen kuluessa. Kerromme tästä tarkemmin luvussa 4.

Tutkimukseen osallistuvat edustavat lähinnä itseään, eivätkä niinkään tiettyä ihmisryhmää. Tutkimuksen yleistämisen sijasta olisikin pyrittävä selittämään ilmiötä mahdollisimman syvällisesti. (Alasuutari 1994, 203-209; Perttula 1996.) Tähän pyrimme esimerkiksi kertomalla tutkimuskohteestamme riittävän tiheitä kuvauksia.

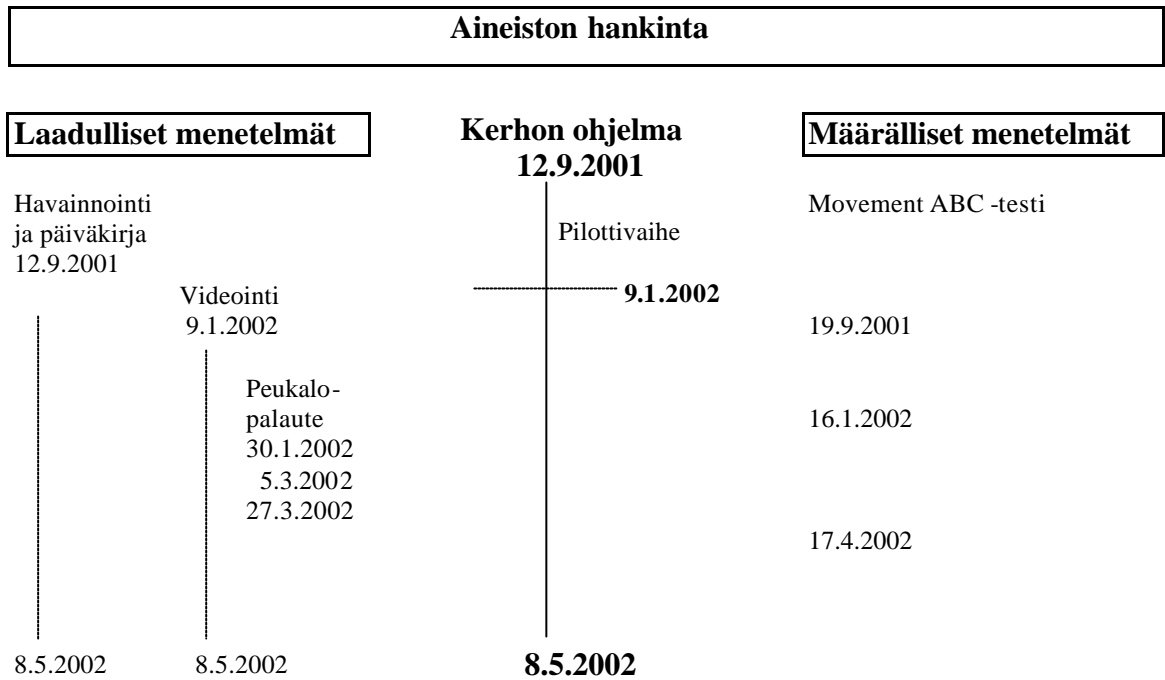
3.2 Kohderyhmä

Tutkimuksen kohteena oli Jyväskylän kaupungin Asperger-lasten liikuntakerho lukuvuonna 2001-2002, jossa toimimme kerhon ohjaajina. Liikuntakerhossa oli seitsemän Aspergerin oireyhtymän diagnoosin saanutta poikaa, jotka olivat iältään 7-11 -vuotiaita: Heikki, Harri, Niilo, Leevi, Jari, Viljo ja Juuso. Lasten vanhemmat antoivat suostumuksensa tutkimuksen tekemiseen. Lasten nimet on muutettu anonymiteetin vuoksi. Kerhossa toimi myös kaksi vakituista avustajaa.

3.3 Aineistonkeruu

Olemme koonneet aineistonhankintamenetelmämme kuvioon 2.

Aineistonkeruumenetelminä käytimme osallistuvaa havainnointia, jonka pohjalta molemmat tutkijat kirjoittivat omaa tutkimuspäiväkirjaansa. Kerhokerrat (14t) videoitiin havainnoinnin tueksi. Apuna täydentävän tiedon hankinnassa tutkittaville tehtiin karkeamotoriikkaa mittaavat Movement ABC- testin osiot (Henderson & Sugden 1992). Lisäksi lapset arvioivat itseään peukalo- palautteen avulla, jossa heille esitettiin kysymyksiä ja he vastasivat myöntävästi peukaloa nostamalla ja kieltävästi pitämällä käsiään nyrkissä (liite 3). Kerhoon ilmoittautumisen yhteydessä saimme myös jokaisesta lapsesta lomakkeen (liite 4), jossa olimme kysyneet vanhemmilta lapsen erityispiirteistä, kommunikoinnista, vuorovaikutuksesta, ryhmässä toimimisesta, mitä ohjaajan tulisi tietää ja huomioida liikuntatilanteissa, liikunnallisesta toimintakyvystä, aikaisemmista liikuntakokemuksista ja asennoitumisesta liikuntaan sekä toivomuksia ja odotuksia liikuntakerhollemme. Osa vanhemmista liitti ilmoittautumislomakkeeseen myös lapsen muita dokumentteja, kuten diagnooseja, arviointeja, kuntoutussuunnitelmia ja kouluarviointeja.

KUVIO 2. Tutkimuksen mittarit ja niiden toteuttaminen kerhon ohjelman aikana

Osallistuvalla havainnoinnilla tarkoitetaan laadullisessa tutkimuksessa sellaista aineistonkeruutapaa, jossa tutkija osallistuu tutkittavien toimintaan. Havainnoinnin avulla saadaan välitöntä, suoraa tietoa yksilöiden ja ryhmän toiminnasta ja käyttäytymisestä. Osallistuva havainnointi on subjektiivista toimintaa, joten se voi olla hyvinkin valikoivaa. Ennakko-odotukset voivat suunnata havainnointia, havaintoja tehdään tunnetuista asioista ja kaikkea ei ehkä huomata, eikä edes nähdä. Tämän vuoksi kuvattu videomateriaali antoi meille tukea havainnointiin. Katsoimme kerhokerran aina videolta mahdollisimman pian ja teimme lisäyksiä päiväkirjoihin. Lisäksi mieliala ja aktivaatiotasoon liittyvät tekijät vaikuttavat havainnoinnin tulokseen. Toisaalta subjektiivisuutta voidaan pitää myös rikkautena, joka kuvaa aika hyvin arkielämänkin monivivahteisuutta ja tulkintojen runsautta. (Eskola & Suoranta 1998, 99-100, 103-104; Hirsjärvi ym. 1997, 209-214.)

Tapaustutkimuksessa aineiston hankinta on avointa ja strukturoimatonta (Syrjälä ym. 1994, 13-14), jonka vuoksi kirjoitimme havaintojamme ja tuntemuksiamme vapaamuotoisesti päiväkirjoihimme. Päiväkirjoihin kirjasimme omien ajatustemme lisäksi teema-alueita, joihin meillä oli strukturoitu runko. Havainnoimme jokaisen

lapsen osalta motivaatiota, sosiaalisia taitoja ja motorista oppimista. Yhdistimme molempien päiväkirjat yhdeksi päiväkirjaksi niin, että ne erottuivat kuitenkin toisistaan. Päiväkirjasivuja saimme rivivälillä 1, fontilla 10 yhteensä 55 sivua, Piritalla 30, Anulla 25.

Tapaustutkimus ei sulje pois tapausta kuvaavan tilastollisen aineiston käyttöä, jos sen avulla voidaan merkittäväällä tavalla luonnehtia kyseistä tapausta (Syrjälä ym. 1994, 11). Testasimme lasten motoriikkaa Hendersonin ja Sugdenin (1992) Movement Assessment Battery for Children -testistöllä. Movement ABC on motorinen testistö, joka on standardoitu Yhdysvalloissa sukupuolen, rodun ja maantieteellisten kriteerien mukaan (Miyahara, Tsujii, Hori, Nakanishi, Kageyama & Sugiyama 1997). Testistö koostuu hienomotoriikkaa, pallotaitoja ja tasapainotaitoja mittaavista osioista. Jätimme hienomotoriikkaa mittaavat testit kokonaan pois, koska katsoimme, että ne eivät olleet niin olennaisia asioita liikuntakerhoa ajatellen. Testistössä on kaksi pallotaitoja mittaava osioita, heittäminen ja kiinniottaminen. Tasapainotehtäviä on kolme, yksi mittaa staattista tasapainotaitoa ja kaksi dynaamista tasapainoa. Tehtävät on jaettu ikätason mukaan ja jokaisessa osiossa pisteiden skaala on 0-5 pistettä. Mitä enemmän saa pisteitä, sitä enemmän on motorisia puutteita.

Peukalopalautteen avulla lapset saivat osallistua itsearviointiin ja samalla antoivat myös meille palautetta. Toteutimme peukalopalautteen jokaisen lajijakson päätyttyä ja teimme sen seuraavasti: lapset makasivat selällään, silmät kiinni ja kädet nyrkissä vatsan päällä. Heille esitettiin kysymyksiä, joihin he vastasivat kieltävästi pitämällä kätensä nyrkissä ja myöntävästi nostamalla peukalot ylöspäin. Kysymykset käsittelivät lasten viihtymistä, osaamista, oppimista ja tehtävien haasteellisuutta (liite 3).

3.4 Aineiston analysointi ja tulkinta

Tämän tutkimuksen aineiston analyysi jakaantui aineiston järjestelyyn ja sisällön pohdintaan. Aloitimme analysoinnin luokittelemalla, eli jakamalla aineiston eri luokkiin poikkeavan motoriikan, sosiaalisen rajoittuneisuuden, kielen ja puheen ongelmien, rutiinien ja rituaalien, erikoisten kiinnostuksenkohteiden, liikuntaan suhtautumisen, opetuksellisten asioiden ja omien tuntemusten mukaan. Alustavien, karkeiden luokkien

hahmottumisen jälkeen aloitimme uuden analyysikierroksen, jolloin luokat tarkentuivat vielä teemoihin (kömpelö motoriikka, sosiaaliset vaikeudet, puheen tuottamisen ja ymmärtämisen ongelmat, rutiinit ja rituaalit, aistiherkkyydet, erikoiset kiinnostuksenkohteet ja liikuntaan suhtautuminen, pedagoginen eriyttäminen, organisointi ja opetus). Teemoittelu sopii hyvin käytännöllisen tutkimusongelman ratkaisemiseen. Käytimme alustavassa luokittelussa apuna abduktiivista päättelyä, jossa tutkijalla on valmiina teoreettisia taustoja, joita hän pyrkii todentamaan aineistonsa avulla. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 136, 141-143; Eskola & Suoranta 1998, 175-182.)

Aineistomme sekä kirjallisuuden lukemiseen kului tavattomasti aikaa. Laadullisessa tutkimuksessa puhutaan tutkijan ”herkistymisestä”, joka edellyttää oman aineiston perinpohjaista tuntemista sekä keskeisten käsitteiden omaksumista (Syrjälä ym. 1994, 90). Aluksi päiväkirjojen lukeminen oli mielenkiintoista. Mieleen painuivat hauskat hetket lasten kanssa. Lukemiseen tuli yllättävä käänne, kun turhautuminen ja epävarmuus alkoivat myllertää mieltä. Kysymyksiä pyöri päässä: Saisimmeko aineistosta mitään irti? Olisiko aineisto tarpeeksi syvällistä, että sitä voisi analysoida ja tulkita? Lohdutukseksi saimme kuulla, että kysymyksessä on kuitenkin vain opinnäyte, ei sen enempää eikä vähempää. Me vain harjoittelemme tieteellisen tutkimuksen tekemistä, eikä meidän tarvitse saada aikaan tiedemaailmaa häkellyttäviä tutkimustuloksia. Jatkoimme päiväkirjojen lukemista. Luimme niitä uudelleen ja uudelleen tehden samalla tekstiin merkintöjä ja huomautuksia. Aineistosta alkoi hiljalleen hahmottua tutkimusta valaisevia teema-alueita. Päiväkirjamme eivät erottuneet sisällöltään paljon toisistaan. Jos vain toinen tutkijoista oli kirjoittanut jostain asiasta, niin toinen oli asiasta kuitenkin samaa mieltä.

Aineistomme käsittely etenee teorian, empirian ja omien kokemustemme vuoropuheluna. Eskola & Suoranta (1998, 80-84) näkevät teorian ”ajatuspohjana”. Luimme paljon Aspergerin oireyhtymää käsittelevää kirjallisuutta jo proseminaarityö vaiheessa. Meille muodostui käsitys ilmiöstä kirjallisuuden pohjalta, sekä saimme kuvan aiemmasta aiheesta koskevasta tutkimuksesta. Nämä käsitykset omien kokemustemme ohella toimivat taustateorian ja ajatuspohjana, jonka valossa aineistoamme tarkastelemme. Aineistosta nostamiimme teemoihin etsimme tulkinnallisen päättelyn avuksi tulkintateoriaa.

3.5 Luotettavuuden arviointi

Suhteellisen pitkään kestänyt raportointi ja molempien tutkijoiden muut opinnot etäännyttivät ajatuksia tutkielmasta ja helpottivat kriittisempää suhtautumista työhön.

Laadullisen tutkimuksen luonteen, ainutkertaisuuden ja dynaamisuuden, vuoksi pyrimme tarkastelemaan ja arvioimaan luotettavuutta koko tutkimusprosessin näkökulmasta (vrt. Rovio 2002). Nostamme esiin ne tekijät, joilla voi olla mielestämme merkitystä tulosten luotettavuuden kannalta ja kuvaamme tutkimuksen kulun mahdollisimman seikkaperäisesti luvussa 4. Jokainen lukija voi tehdä omat johtopäätöksensä tutkimuksemme luotettavuudesta arvioimalla tekemiämme ratkaisuja.

Tutkija on tutkimuksensa keskeinen tutkimusväline. Lähtökohtana laadullisessa tutkimuksessa on tutkijan subjektiivisuus, sillä objektiivisuus syntyy nimenomaan oman subjektiivisuutensa tunnistamisesta. Tämä on ideaalinen, mutta tärkeä tavoite. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen objektiivisuus syntyy tutkijan omien esiolettamusten, arvojen ja asenteiden tunnistamisesta. (Eskola & Suoranta 1998, 17-18, 211.) Avaamalla myös omia lähtökohtaolettamuksiamme, tuomme esiin oman subjektiivisen näkökulmamme. Näin lukijat voivat päätellä, mistä lähtökohdista käsin teemme havaintoja ja tulkintoja.

Eskola ja Suoranta (1998) puhuvat tutkimuksen sisäisestä validiteetista. Sisäinen validiteetti luotettavuustarkastelun välineenä kertoo tutkijan tieteelliseen otteen ja tieteenalan hallinnasta. (Eskola & Suoranta 1998, 214.) Olemme lisänneet tutkimuksen sisäistä validiteettia perehtymällä Aspergerin oireyhtymään mahdollisimman perinpohjaisesti ennen aineiston keräämistä ja olemme tutustuneet myös huolella tutkimusmetodologiaa käsittelevään kirjallisuuteen.

Tutkimuksen ulkoisen validiteetin Eskola ja Suoranta (1998, 214) näkevät tulkintojen, johtopäätösten ja aineiston välisen suhteen pätevyytenä. Termit uskottavuus ja siirrettävyys soveltuvat kuitenkin paremmin laadulliseen tutkimuksen luotettavuustarkasteluun kuin reliabiliteetti ja validiteetti (Eskola & Suoranta 1998, 211-213, Mäkelä 1990). Yleistämisestä voidaan laadullisessa tutkimuksessa käyttää siirrettävyyttä. Se voi koskea teoreettisia käsitteitä tai tutkimuksen havaintojen

soveltumista toiseen tapaukseen. Yleistettävyyys tapahtuu lukijan toimesta. Tutkijan on tarjottava tutkimuskohteestaan riittävän tiheitä kuvauksia ja tarkkaa raportointia, jotta siirrettävyyys mahdollistuisi. (Eskola & Suoranta 1998, 68; Syrjälä ym. 1994, 49.)

Käyttökelpoisuutta pidetään keskeisenä kriteerinä, kun puhutaan laadullisen tutkimuksen luonnollisesta yleistettävyydestä; lukija voi arvioida tutkimuksen tulosten sovellettavuutta ja käyttöarvoa (Syrjälä ym. 1994, 103). On kuitenkin muistettava, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimukseen osallistuvat edustavat lähinnä itseään, eivät tiettyä ihmisryhmää (Perttula 1996).

Aineiston kattavuudesta puhuttaessa käytetään usein saturaatiota, kylläntymistä. Aineistoa on riittävästi, kun uudet tapaukset eivät tuota enää uutta tietoa tutkimusongelmasta. (Eskola & Suoranta, 1998, 62; Syrjälä ym. 1994, 48.) Tiihosen (2003) mukaan saturaatio tarkoittaa sitä, että itse aineisto ei kylläänny koskaan, sillä aina voi valita uuden näkökulman, josta käsin aineistoa voi tarkastella. Vain tutkijan ja aineiston välinen suhde voi kylläntyä. Koimme saavamme tutkimusongelmiin vastauksia, joten meidän taidoillamme ja tavalla, jolla tarkastelimme, aineistomme kylläntyi. Tiedyt asiat alkoivat myös toistaa itseään päiväkirjoissamme, joten olimme tulleet siihen pisteeseen, jolloin aineistonkeruu käyttämillämme menetelmillä oli riittävä.

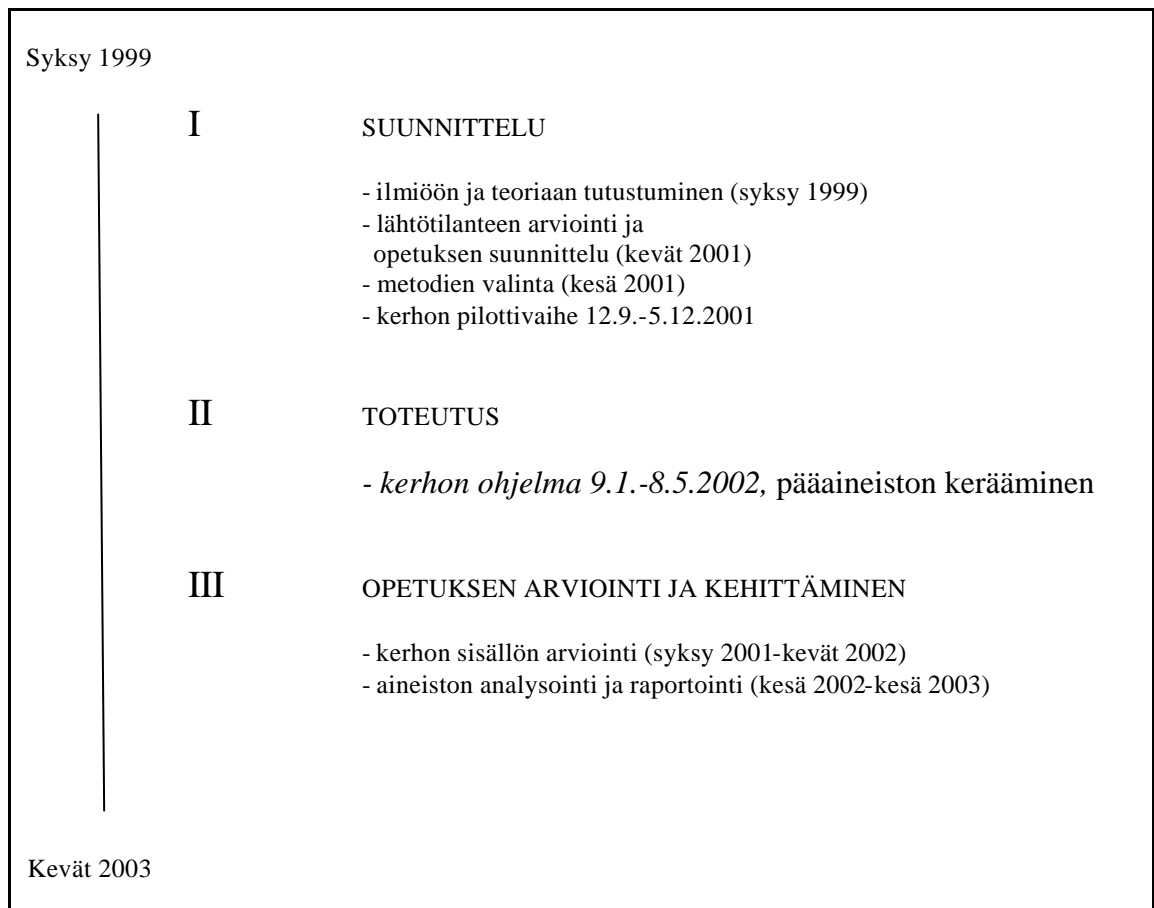
Triangulaatio, "kolmiomittaus", tarkoittaa erilaisten aineistojen, teorioiden ja/tai menetelmien käyttöä samassa tutkimuksessa. Triangulaation käytöllä on perustelunsa, sillä useammalla tutkimusmenetelmällä saadaan kattavampi kuva tutkimuskohteesta. Tutkijatriangulaatiossa samaa kohdetta ja ilmiötä tutkii useampi tutkija. Kaksi tutkijaa monipuolistaa tutkimusta ja laajentaa näkökulmia, usein olennaisella tavalla. Tutkijatriangulaatio edellyttää tiivistä yhteistyötä ja yksimielisyyttä erilaisista tutkimuksen ratkaisuista, kuten aineiston hankinnasta ja käsittelystä. (Eskola & Suoranta 1998, 69-75.) Toinen tutkija, niin kuin videointikin, tuo tutkimukseen lisää sisäistä luotettavuutta (Syrjälä ym. 1994, 100-101). Tutkimuksessamme tutkijatriangulaatio laajensi näkökulmia neuvotellessamme havainnoista ja näkemyksistämme. Keskustelimme myös paljon kerhon avustajien, lasten ja heidän vanhempiensa kanssa. Lisäksi kaikki työmme ohjaajat ovat avartaneet meitä ajattelemaan ja katselemaan tutkittavaa ilmiötä eri näkökulmista. Aineistotriangulaatiolla tarkoitetaan sitä, että yhdessä tutkimuksessa yhdistellään

erilaisia aineistoja (Eskola & Suoranta 1998, 69). Pyrimme saavuttamaan aineistotriangulaatiota videoinnin, päiväkirjan, motoriikan testauksen ja lasten peukalopalautteen ja henkilökohtaisten dokumenttien avulla; tarkastelemalla tutkimuskohdettamme siis useammasta eri näkökulmasta.

4 TUTKIMUKSEN ALKUTILANNE JA ETENEMINEN

Tässä luvussa kuvaamme tutkimuksen kulkua. Eteneminen tapahtuu soveltavan liikunnanopetuksen mallia (Heikinaro-Johansson 1995; Heikinaro-Johansson & Kolkka 1998) mukaellen (liite 1). Kolmiportainen yhteistoimintaan perustuva malli on kehitetty käytettäväksi soveltavassa liikunnanopetuksessa, mutta se sopi mielestämme joiltain osin myös liikuntakerhomme ohjelman suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Mallin ensimmäinen vaihe on lähtötilanteen arviointi. Liitimme ensimmäiseen vaiheeseen toiseen vaiheeseen kuuluvan suunnittelun. Selvitimme As-lasten liikuntakerhon tarvetta ja keräsimme tietoa opetuspaikasta, -välineistä, lapsista, avustajista ja rahoituksesta. Tähän osallistuivat meidän lisäksi kerholaiset (ensitiedot ja pilottivaihe) ja avustajat. Mallin toiseen vaiheeseen jäi liikuntakerhon ohjelman toteutus. Kolmanteen vaiheeseen emme tehneet muutoksia. Se sisälsi opetuksen arvioinnin ja kehittämisen. Käytimme apuna havainnointia, päiväkirjoja ja ohjaajien, avustajien, lasten sekä vanhempien välisiä keskusteluja ja palautteita.

Laadullisessa tutkimuksessa sanotaan tutkimussuunnitelman parhaimmillaan elävän tutkimushankkeen mukana. Tutkimuksessa voidaan erottaa eri vaiheita, mutta avoin tutkimussuunnitelma korostaa tutkimuksen eri vaiheiden kietoutumista yhteen. (Eskola & Suoranta, 1998, 15-16; Syrjälä ym. 1994, 81.) Laadullisen tutkimuksen luonteen vuoksi soveltavan liikunnanopetuksen mallin kolme vaihetta eivät seuranneet toisiaan, vaan menivät osittain ajallisesti päällekkäin. Tämän vuoksi mukailimme hieman mallia. Tutkimuksemme eteneminen vaiheittain on kuvattu kuviossa 3.

KUVIO 3. Tutkimuksen eteneminen

4.1 Lähtötilanteen arviointi – opetuksen suunnittelu

Ensimmäinen kosketus aiheeseen tapahtui syksyllä 1999, kun oli aika miettiä gradun aihetta. Anu kuuli Aspergerin-oireyhtymästä äidiltään, joka kertoi, että siitä tarvitaan lisää tutkimustietoa. Anu luki Asperger-pojan kasvusta kertovan kirjan (Laukkarinen & Rüfenacht 1998), joka vei mukanaan ja tuloksena syntyi tiedonhankintakurssin työ seuraavana keväänä. Samana keväänä Anu kertoi asiasta Piritalle, ehdotti yhteistä gradua ja kehotti lukemaan Laukkarisen toimittaman kirjan. Piritta ei ollut aikaisemmin kuullut kyseisestä oireyhtymästä, mutta kirjan luettuaan innostui aiheesta. Tästä alkoi yhteinen taipaleemme ja keväällä 2001 valmistui proseminarityömme, Asperger- lapsi liikunnanopetuksen näkökulmasta. Tässä vaiheessa suorastaan ahmimme itseemme tietoa kyseisestä aiheesta. Kävimme tutustumassa myös Autismipalvelukeskukseen, jossa Päivi Norvapalo kertoi meille As-oireyhtymästä, autististen lasten liikunnasta ja esitteli saatavilla olevaa materiaalia. Hän kertoi, että tietoa tarvitaan lisää ja kannusti

meitä tutkimuksen tekemiseen sekä neuvoi ottamaan yhteyttä As-lasten vanhempainyhdistykseen. Vanhempainyhdistyksen kautta saimme kartoitettua liikuntakerhosta kiinnostuneiden lasten määrän.

Opetusympäristön ja resurssien kartoittaminen. Otimme kesällä 2001 yhteyttä Jyväskylän liikuntapalvelukeskuksen erityisliikunnanopettaja Pirjo Huoviseen, joka innostui ideasta ja oli valmis auttamaan ja antamaan tukensa meille. Saimme tilat, välineet ja avustajat käyttöömmme. Avustajiksi tulivat kristillisestä opistosta kaksi koulunkäyntiavustajaksi opiskelevaa nuorta naista. Taloudellista tukea Jyväskylän kaupungin lisäksi saimme Autismi- ja Aspergerliitolta, joka maksoi toisen ohjaajan palkan.

Yhteydenotto vanhempiin. Lähetimme kerhosta kiinnostuneiden lasten vanhemmille ilmoittautumislomakkeen (liite 4), jossa saimme tietoja lapsista. Osa vanhemmista antoi ilmoittautumislomakkeen lisäksi myös lapsen muita dokumentteja, kuten diagnooseja, arviointeja, kuntoutussuunnitelmia ja kouluarviointeja. Kerhoon ilmoittautui seitsemän poikaa.

Tietojen analysointi ja yhdistäminen. Teoriatietojen ja lapsista saatujen lomakkeiden avulla suunnittelimme syyslukukauden ohjelman, joka oli tutkimuksen pilottivaihetta. Anu lähti syksyksi Afrikkaan ja Piritan avuksi toiseksi ohjaajaksi kerhoon tuli kaupungin erityisliikunnanohjaaja. Esitutkimuksen tarkoituksena oli tutustua lapsiin ja testata suunnitellun ohjelman toimivuutta. Sähköposti toimi yhteydenpitovälineenä, kun Piritta piti Anua ajan tasalla kerhon tapahtumista.

Tutkimuksen pilottivaihe. Syksyllä, tutkimuksen pilottivaiheessa, oli 12 kokoontumiskertaa. Aiheena oli leikkejä, motoriikkarataa, palloilua ja musiikkiliikuntaa. Syksyn sosiaalis-affektiivisena tavoitteena oli toisiin tutustuminen ja sosiaalisten suhteiden kehittyminen. Psykomotorisena tavoitteena oli lasten motoriikan harjaannuttaminen monipuolisesti ja hauskaasti eri leikkien ja liikuntamuotojen avulla. Pyrimme tarjoamaan kaikille lapsille iloa, virkistystä, itsensä toteuttamista ja onnistumisen elämyksiä, jotta liikuntaan suhtautuminen voisi muuttua myönteisemmäksi.

Piritta: Ennen ensimmäistä tapaamistamme oli perhosiä vatsassa. Jännitys johtui varmaankin siitä, että tilanne oli niin uusi ja ainutlaatuinen. Minulla ei ollut minkäänlaista käsitystä, miten kerho, jossa kaikki lapset ovat As-diagnoosin saaneita, sujuisi käytännössä. Olin kuitenkin lukenut paljon teoriaa Aspergerin-oireyhtymästä, mutta en siitä, miten As-lapset tulisivat keskenään toimeen. En ollut aikaisemmin edes kohdannut ketään Asperger-henkilöä, joten pelkäsin osaisinko käyttäytyä sopivalla tavalla. Millaisia lapset olisivat? Miten minun pitäisi kommunikoida heidän kanssaan: ymmärtävätkö he minua tai minä heitä? Onko meillä siis yhteistä kieltä? Entä jos kerho on yhtä kaaosta? Kysymykset vaivasivat mieltä ja oloni oli epävarma. Jännitys laukesi kuitenkin heti alkuun, kun näin pojat. Keskustelin toisen ohjaajan kanssa ensimmäisen kerhokerran jälkeen ja meistä kaikki oli sujunut loistavasti, varsinkin siihen nähden, että kaikki oli uutta ja tuntematonta.

Vanhemmat saattoivat lapsiaan kerhoon ja Leevin äiti kertoi minulle, että Leevi ei ollut kovin halukas tulemaan kerhoomme, sillä hän inhosi liikunta -sanaa. *Leevi sanoi minulle ilmoittautuessaan, (ennen kerhon alkua), että ei ole varma tuleeko enää seuraavalla kerralla mukaan. Hän viihtyi kuitenkin hyvin, ja keskustellessamme tulevasta, hänkin esitti omia toivomuksiaan. Kun lopuksi kysyin häneltä, haluaako hän tulla myös ensikerralla mukaan, vastasi hän: "varmasti tulen". -- Lapsilla oli heti alusta alkaen hauskaa. (Piritan tutkimuspäiväkirja: 12.9.2001)*

Ensimmäisen kerran tavoitteena oli toisiimme ja ympäristöön tutustuminen.

Tutustumisleikkien ja keskustelujen lisäksi kävimme tarkasti läpi kerhon säännöt, jotka olimme miettineet Anun kanssa yhdessä. Halusimme, että kaikki ymmärtäisivät kerhon säännöt, emmekä olleet varmoja, miten hyvin sanalliset ohjeet menevät perille, joten näytin lapsille säännöt myös kirjallisessa muodossa. Yksi kerhon tärkeimmistä säännöistä koski kiusaamista. Ketään ei saanut haukkua, lyödä, potkia, tönä tai raapia. Kävimme selvyuden vuoksi mahdollisia kiusaamisen muotoja yhdessä läpi. Toisen säännön mukaan oli oltava hiljaa silloin, kun jollain toisella oli puheenvuoro.

Kolmannessa säännössä vaadimme lapsia sanomaan meille, jos he eivät ymmärtäneet meitä tai pelien ja leikkien ohjeita. Rohkaisimme heitä siis kysymään epäselvissä tilanteissa. Säännöt olivat aika tiukat, mutta halusimme taata turvallisen ilmapiirin ja näyttää lapsille myös sen, että kerhon ohjat ovat meidän käsissämme. Ensimmäisellä kerralla kaikki noudattivat sääntöjä ja häiriökäyttäytymistä ei esiintynyt. Viestitin heti

innoissani Anulle Afrikkaan, miten hienosti kaikki oli sujunut, aavistamatta, että vaikeudet olivat vasta edessäpäin.

Jännitystä ja mielenkiintoa riitti ennen jokaista tapaamista, koska ei voinut millään tietää, olisiko kerta menestys vai saisimmeko täyden kaaoksen aikaan. Vaikka kuinka kiinnitin huomiota tarkkaan suunnitteluun ja opetuksen strukturointiin, niin se ei taannut kuitenkaan aina onnistunutta tuntia. Oli vaan sellaisia asioita, joihin ei osannut tai voinut varautua ennalta. Esimerkiksi voittaminen oli Harrille kaikki kaikessa.

Toinen sija ei miellyttänyt Harria polttopallossa. Hän sai uskomattoman ison raivokohtauksen. Itku vain yltyi yltymistään ja hän huusi: "minä en voittanut!". Harri sanoi myös tappavansa kaikki voittajat ja piikittävänsä heidät kuoliaiksi sekä räjäyttävänsä lisäksi talon. Yritin kaikin keinoin saada häntä rauhoittumaan, mutta en onnistunut salissa. Kannoin hänet sylissäni käytävään rauhoittumaan. Lopputunnista hän oli taas mukana toiminnassa. (Piritan tutkimuspäiväkirja: 7.11.2001)

Syksy oli lähinnä kokeilua, mitä kaikkea lasten kanssa pystyi tekemään. Tunsin itseni välillä salapoliisiksi, joka tarkkaili lapsia sekä nuuski ilmapiiriä ja yritti päästä sisälle lasten ajatusmaailmaan. Halusin saada tietoja lapsista ja heidän mieltymyksistään. Tarkkailin kaikkia heidän liikkeitään ja puheitaan. Hieman ahdistava ajatuksena, mutta onneksi olen itse luonteeltani aika utelias, joten asia ei ollut minulle kovin vaikeaa. Kerrankin minulla oli lupa olla utelias.

Syksyn pohjalta kuvaus lapsista:

Heikki 6v. Heikki oli iloinen, pikkuvanha poika, jonka kanssa oli helppo keskustella asioista. Hän tuli toimeen myös toisten lasten kanssa. Liikuntataidot vaikuttivat normaaleilta. Heikki oli aika ketterä, kiipeäminen ja hyppiminen onnistuivat. Palloilussa kiinniottaminen tuotti kuitenkin jonkin verran vaikeuksia. Peleissä hän oli välillä omassa maailmassaan, toisaalta myös pienen kokonsa vuoksi saattoi kokea jäävänsä muiden jalkoihin. Heikki oli joskus peleissä hieman ”ulkona”, joka saattoi johtua kuuntelemattomuudesta tai siitä, että ei ymmärtänyt sääntöjä. Hän oli kuitenkin suurimmaksi osaksi hyvin mukana toiminnassa.

Harri 6v. Harri oli yleisilmeeltään erittäin iloinen poika. Hän otti normaalia enemmän kontaktia lapsiin ja hakeutui usein aikuistenkin syliin. Harri oli vilkas ja eloisa sekä nautti, kun pääsi juoksemaan isossa salissa. Kaikki mielikuvitukseen liittyvät asiat olivat Harrista hauskoja, myös kiinniottoleikit. Liikuntataidoista varsinkin pallotaidot olivat hänellä heikot. Pallon kiinniottaminen oli epävarmaa sekä heittämisessä voiman ja suunnan arviointi vaikeaa. Peleihin osallistumista vaikeutti lisäksi sääntöjen ymmärtäminen ja noudattaminen. Harri halusi kovasti keksiä omia sääntöjä ja vaati, että myös muut noudattivat niitä. Pelit sujuivat silloin hyvin, kun Harri voitti, mutta häviämistä hän ei sietänyt ilman kyyneleitä ja raivonpuuskia. Tasapaino vaikutti ihan hyvältä ja trampoliinilla hyppiminen oli mieluisaa. Välillä hän oli hyvinkin aktiivinen ja innokas. Harri ei jaksanut keskittyä yhteen asiaan kovin kauan, mutta toisaalta myös seuraavaan asiaan siirtyminen oli joskus ongelmallista - hän reagoi kielteisesti muutoksiin. Mielialat vaihtelivat nopeasti laidasta laitaan. Harrilla esiintyi siis jonkin verran juuttumista ja tarvitsi paljon aikuisen tukea.

Kalle 8v. Kalle oli kiltti, huomaamaton ja hyvin hiljainen lapsi. Hän noudatti sääntöjä ja teki ohjeiden mukaan, joten ei noussut ryhmästä erityisesti esiin. Välillä hän uppoutui omaan maailmaan, josta oli kyllä helposti heräteltävissä. Kalle ei ottanut juurikaan kontaktia toisiin. Liikuntataidoissa hänellä oli jonkin verran vaikeuksia, erityisesti palloilutaidoissa.

Niilo 8v. Niilo oli kiltti, sympaattinen ja iloinen poika. Hän puhui paljon ja oli kaikkien ystävä. Välillä Niilolla oli hieman vaikeuksia yhteisissä leikeissä ja peleissä, syynä ehkä oli kuuntelemattomuus tai ohjaajien liian pitkät sanalliset ohjeet? Niilo oli välillä omissa ajatuksissaan, kuunteli esimerkiksi salin tuulettimen ääniä. Todennäköisesti kuuloaistin yliherkkyyttä, koska nauhurin nähtyään ei meinannut tulla saliin. Hän sanoi inhoavansa "sitä vehjettä". Liikunnallisista taidoista vaikea sanoa mitään muutaman kerran perusteella, koska Niilo tuli vasta loppuvuodesta mukaan ja ehti olla mukana vain muutaman kerran.

Leevi 10v. Leevi oli reipas ja sosiaalinen poika. Hänellä As-piirteet näkyivät kaikkein lievimmin. Liikuntataidoissakaan ei hänellä näyttänyt olevan minkäänlaisia ongelmia. Hän viihtyi kerhossa erittäin hyvin, ehkä siksi, että koki olevansa hyvä ryhmässä?

Leevillä oli myös jonkin verran pelisilmää. Leevi ohjasi muita joukkuepeleissä, mutta toisiin luottaminen oli välillä vaikeaa, koska muut olivat hänen mielestään huonoja. Leevi oppi pelien säännöt nopeasti ja noudatti niitä aina. Hän osallistui kaikkeen toimintaan: keskusteluihin ja liikuntaan. Osa tehtävistä saattoi välillä olla liian helppoja. Hän osasi kuitenkin itse kehittää niihin lisää haastetta esim. laski suorituksiaan ja ennätyksiään. Leevi toi musiikkiliikuntaan oman levyn ja hänen ilmeistään näki, kuinka hän nautti, kun kaikki tanssivat hänen musiikkinsa tahdissa. Ilmoittautumisen yhteydessä ilmoitettu erittäin negatiivinen asenne liikuntaan ei näkynyt kerhossa ollenkaan, päinvastoin se oli jopa erittäin positiivinen.

Jari 9v. Jarin kanssa oli helppo keskustella asioista. Hänellä ei ollut huomattavia liikunnallisia vaikeuksiaan. Jari oli kaikessa hyvin aktiivisesti mukana, vaikka tehtävät saattoivat välillä olla hänelle jopa liian lapsellisia. Mieluisinta oli trampoliinilla hyppiminen. Palloilussa hän ei sietänyt häviämistä ollenkaan, tappioita oli vaikea niellä ilman surullisia ilmeitä ja silmien kostumisia. Hänen joukkueensa hävitessä muissa oli vika, haukkui muut huonoiksi. Hänellä voisikin olla kevättä ajatellen tavoitteet enemmän sosiaalisella puolella, toisten hyväksymisessä ja kunnioittamisessa sekä häviämisen opettelussa.

Viljo 10v. Viljo oli hyvin asiallinen ja hyväkäytöksinen poika. Hän otti enemmän kontaktia aikuisiin kuin lapsiin. Liikkumisessa selvästi kömpelyyttä, esimerkiksi jännehypy ei onnistunut juoksuvauhdin kanssa. Palloilutaidoissa heittäminen ja kiinniottaminen kuitenkin sujuivat kohtuullisesti. Viljo inhosi hikoilemista ja lopetti heti toiminnan, kun tuli kuuma. Kuuloaistissa saattoi olla vaihtelevuutta. Joskus pieninkin melu häiritsi, mutta välillä edes musiikki ei haitannut toimintaa. Hän teki kaikki harjoitukset ohjeiden mukaan ja noudatti sääntöjä kirjaimellisesti. Hänellä oli myös itsellään paljon ehdotuksia peleihin, oli jopa keksinyt itse ihan uusia leikkejäkin. Viljo kiersi motorista rataa itsekseen hiljaa ja ilman ongelmia, mutta ei näyttänyt siitä erityisesti nauttivan. Musiikkiliikunnassa ja palloleikeissä viihtyi paremmin, koska niissä hän sai käyttää rikasta mielikuvitustaan.

Juuso 11v. Juuso tarvitsi koko ajan yhden aikuisen vierelleen, sillä hän oli erittäin arvaamaton. Negatiivisia vuorovaikutustaitoja esiintyi paljon. Muihin lapsiin hän haki kontaktia lähinnä kiusaamalla ja nimittelemällä. Juuso kyseli ohjeidenannon jälkeen

paljon tarkentavia kysymyksiä, joka helpotti varmasti muitakin lapsia. Hänellä oli kuuloaistin kanssa jonkin verran ongelmia, sillä välillä Juuso ei voinut osallistua toimintaan, kun joutui pitelemään käsiä korvillaan. Motorista rataa Juuso kiersi laiskotellen ja häntä sai motivoida kovasti toimimaan. Radasta puuttui todennäköisesti suoritusellisuus ja jälkeinpäin ajatellen Juuso olisi voinut motivoitua paremmin, jos olisimme laskeneet hänelle vaikka pisteitä. Tasapaino vaikutti heikolta ja muutenkin liikkeet olivat kömpelöitä. Perusliikkeet, kuten tasaponnistus ja yhdellä jalalla hyppiminen olivat vaikeita. Hän piti palloilusta paljon ja oli siinä myös aika hyvä. Juuso sai pallon hyvin kiinni ja heitot olivat tarkkoja, joskin voimansäätely ei aina ollut ihan kohdallaan. Hän nautti kilpailemisesta, laski innoissaan pisteitä ja oli koko ajan perillä pelin tilanteesta. Palloilukerroilla esiintyi vähiten häiriökäyttäytymistä, joka todennäköisesti johtui siitä, että hän keskittyi niin tosissaan tehtäviin, että aikaa ei jäänyt toisten kiusaamiseen.

Mitä opimme tutkimuksen pilottivaiheesta?

Syksyn yhtenä tavoitteena oli lapsiin tutustuminen, mikä toteutui hyvin. Saimme kuvan lapsille mieluisista ja epämieluisista asioista sekä lajeista. Tärkein oivallus oli mielikuvituksen mukaan ottaminen. Se toimi hyvin ja päädyimme siihen, että lisäämme mielikuvitusta kevään ohjelmaan, varsinkin motoriseen rataan. Esiin nousi myös lasten sosiaaliset taidot: ketkä lapsista osasivat toimia pareina ja ketkä puolestaan tarvitsivat enemmän aikuisten ohjausta ja tukea. Syksyn kuluessa huomasimme selvästi myös lasten sosiaalisten taitojen kehittymisen. Aluksi he keskustelivat lähinnä aikuisten kanssa ja parhaiten toimivat yksin tehtävät harjoitukset, mutta loppusyksystä myös yhteiset harjoitteet ja pelit alkoivat sujua paremmin. Lapset ottivat enenevässä määrin toisiaan kontaktia. Päätimme lisätä kevääksi opetusmenetelmiin vielä enemmän vuorovaikutustyyliä. Opetukseen liittyvistä asioista vahvistui käsityksemme siitä, että opetuksessa on huomioitava selkeät ja lyhyet ohjeet, aistiyliherkkyydet ja sosiaaliset vaikeudet. Opetuksen, lähinnä paikan, strukturointi ei tarvinnut olla niin tarkkaa, mitä autististen lasten opetuksesta olimme ymmärtäneet. Meillä oli aluksi aloitus- ja lopetusympyrässä jokaiselle lapselle oma voimistelurengas, jonka sisällä he istuivat. Huomasimme kuitenkin, että niin tarkka strukturointi ei ollut välttämätöntä ja jätimme vanteen pois. Positiivisen palautteen annon merkitys sekä lämpimän ja

epäonnistumisten sallivan ilmapiirin luominen oli myös suotavaa lasten viihtymisen kannalta. Rutiinit olivat lapsille tärkeitä, joten pyrimme noudattamaan tiettyjä syksyllä syntyneitä tapoja myös kevään tunneilla, kuten tuntirakennetta, aloitusta ja lopetusta sekä reissuvihkoihin kirjoittamista.

Piritta valmisteli loppuvuodesta lapsia tiedossa oleviin muutoksiin: Anun mukaan tulemiseen ja kerhokertojen videoimiseen. Kerhossa tapahtui muutoksia myös lasten vaihtuessa. Kalle jäi pois kyytiongelmien vuoksi ja Niilo tuli loppusyksystä mukaan, muuten kerhon ydinryhmä pysyi samana.

4.2 Opetuksen toteutus

Anu: Minulle oli muodostunut oma mielikuva jokaisesta lapsesta sekä myös kerhon tapahtumista ennen kuin palasin Suomeen. Piritan sähköpostien, muistiinpanojen ja kertomuksien ansiosta olin saanut mahdollisuuden muodostaa käsityksen kerhoympäristöstä ja -ilmapiiristä. Olin saanut tietää lapsista ja kerhon tapahtumista mielenkiintoisia, hauskoja ja välillä myös melko uskomattomiakin asioita, joten odotin malttamattomana kerhon alkamista ja sen mukanaan tuomia haasteita. Odotin jännittyneenä hetkeä, jolloin pääsisin tapaamaan ensimmäistä kertaa elämässäni As-oireyhtymän lapsia. Olin vain lukenut oireyhtymästä, mutta käytännön kokemusta minulla ei ollut. Epäröin myös hieman kuinka lapset reagoivat ja ottavat minut vastaan. Jännitystä helpotti kun tiesin Piritan tuntevan lapset ja hänen valmistelleen lapsia minun tulooni. Halusin päästä tapaamaan jokaisen lapsen kasvotusten mahdollisimman nopeasti.

Anu palasi takaisin Suomeen joulukuussa 2001, jolloin aloimme yhdessä suunnitella kevään ohjelmaa. Mietimme, mitä lajeja ottaisimme mukaan kerhoon. Aluksi tarkoituksenamme oli tutustua uusiin lajeihin ja eri liikuntapaikkoihin. Rahoituksen puutteen ja toimivan syksyn ohjelman vuoksi päädyimme ottamaan uudeksi lajiksi kuitenkin vain uinnin. Suunnittelimme 16 kerhokertaa, mutta kevään aikana niistä kaksi jäi pois tilan peruutusten takia. Kevään kerhot alkoivat 9.1.2002. Tuntien aiheina olivat leikit ja pelit (1h), speden pelit (2h), tempurata (2h), pallopelit ja -leikit (3h), uinti (3h), mielikuvitusliikunta (2h) ja toiveleikit (1h) (liite 5). Aluksi suunnittelimme

laajemman lajikohtaisen rungon, ja vasta ennen jokaista tuntia teimme tarkemmat tuntisuunnitelmat (liite 6). Liikuntakerho päättyi 8.5.2002.

Seuraavaksi kuvaamme kerhon ohjelman toteutusta Asperger-henkilöille tunnusomaisten piirteiden perusteella, mutta myös muita aineistostamme nousseita teemoja: pedagogista eriyttämistä, organisointia, palautteen antoa ja liikuntaan suhtautumiseen liittyviä asioita.

4.2.1 Lasten motoriikka

Melkein kaikki Asperger-lapset voidaan tunnistaa poikkeavasta motoriikasta. Heillä voi esiintyä motorisia vaikeuksia kuten hitaita, kömpelöitä, haparoivia ja huonon koordinaation omaavia liikkeitä. Esimerkiksi kävelytyyli tällaisella henkilöllä saattaa olla jäykkää ja nykivää. Monet tutkijat ovat osoittaneetkin Asperger-henkilöiden yhdeksi pääpiirteeksi huonosti koordinoitua liikkeitä (Ehlers & Gillberg 1996, 16; Gillberg 1989, 520-531; Gillberg 1999, 50; Ghaziuddin, Tsai & Ghaziuddin 1992; Miyahara ym. 1997, 5; Klin, Volkmar, Sparrow, Cicchetti & Rourke 1995; Tantam 1988.) Joillakin As-lapsilla voi kuitenkin olla hämmästyttävää taitoa hienomotoriikkaa vaativissa tehtävissä (Gillberg 1999, 50; Szatmari, Bartolucci & Bremner 1989; Szatmari ym.1990).

Kerhomme lapsista Juusolla, Viljolla ja Harrilla oli havaittavissa selviä motorisia puutteita. Niilolla ongelmat olivat lievempiä. Heikillä, Leevillä ja Jarilla ei motorista kömpelyyttä esiintynyt juuri ollenkaan. Oman observointimme lisäksi myös Movement ABC -testin tulokset todistivat motorisen kömpelyyden esiintymisen vaihtelun (ks. liite 7). Määrälliset mittaukset auttoivat meitä ilmiöön tutustumisessa ja antoivat tukea havainnoillemme. Juoksussa ja pallonkäsittelytaidoissa huomasimme parhaiten lasten välisen kömpelyyden vaihtelun. Juuson juokсутapa näytti erittäin kömpelöltä, Viljon juoksu oli nykivää ja kädet heiluiivat epäsymmetrisesti, Niilo juoksi melkein suorilla jaloilla jalkojaan eteen heiluttaen, ja Harri juoksi päkiöillänsä. Heikin juoksu näytti hieman sipsuttamiselta, mutta Leevin ja Jarin liike oli sujuvaa, eikä ainakaan meidän silmämme erottanut puutteita heidän juokсутekniikoissaan.

Leevin motoriset taidot olivat hyvät, toisin kuin teoria As-lasten motorisista taidoista antaa ymmärtää. Hän suoritti kaikki hyppyt vaivattomasti trampetilla. Leevi olisi tarvinnut välillä haastavampia tehtäviä, jotta motorista kehittymistä olisi päässyt tapahtumaan. Leevi teki taitavia harhautuksia lohikäärme Kiinanmuurilla -leikissä ja ohitti ”lohikäärmeen” helposti. Hän sanoi Viljon ja Juuson ollessa lohikäärmeinä: ”*Juuso on helppo ohittaa, mutta Viljo on sit paha. Juuson voi ohittaa yhdellä harhautuksella...*”. (video 10.4.2002) Palloilukin sujui ongelmitta. *Leevi oli taitava palloilussa ja hänen pisteensäkin vaati jo aika vaikeaa motorista suoritusta. Hernepussi päin päällä piti pomputtaa sulkapallomailalla palloa. Hän oli ottanut eriyttämisenkin huomioon, sillä palloja oli eri kokoisia.* (Piritan tutkimuspäiväkirja: 20.2.2002) Leevi oli taitava myös joukkuepeleissä, kuten luuta- ja pyllypallossa. *Pyllypallossa osasi hakea vapaata paikkaa, heitot olivat tarkkoja ja ohjasi myös omia joukkuekavereitaan -- teki paljon maaleja.* (Piritan tutkimuspäiväkirja: 6.3.2002) Viimeisellä kerralla, kun aiheenamme oli toiveleikit, toivoi Leevi luutapalloa. Hän sisäisti hyvin pallopeleihin liittyviä pelaajien rooleja: *oli taitava pelaamaan luutapalloa -- huuteli Jarille, joka hyökkäsi, ohjeita: mene, juokse ylös jne.* (Piritan tutkimuspäiväkirja: 24.4.2002) *Pallopeleissä ei vain lyönyt palloa, vaan yritti välillä myös syöttää.* (Anun tutkimuspäiväkirja: 20.2.2003)

Viljon motorisen kömpelyyden pystyi havaitsemaan hetken observoinnin jälkeen. Hän juoksi kömpelösti ja juoksun aikana kädet heiluivat epäsymmetrisesti suuremmaksi osaksi olkapäiden yläpuolella. Motorisia testauksia tehdessä näki hyvin kuinka hänellä oli vaikeuksia aloittaa ruutuhyppeily yhdellä jalalla. Myös liikkuvaan kohteeseen heittäminen tuotti suuria vaikeuksia. Trampettihypyssä tasajalkaa ponnistaminen ei onnistunut. Aluksi hän vain juoksi trampetin yli, mutta ponnistus parani harjoittelun myötä.

Harrin motoriikassa oli puutteita. Liikkeet olivat kömpelöitä ja varsinkin palloilujakson aikana vaikeudet korostuivat. Harrin pallon heittäminen oli teknisesti todella heikkoa ja se näytti holtittomalta. Hän heitti käsi suorana ja heiton jälkeen pyörähti itse ympäri. Hän yritti heittää frisbeetä samalla tavalla kuin palloa. Harri vieritti myös keilapalloa niin, että käänsi aina suorituksensa jälkeen päänsä pois. Hän ei siis seurannut katseellaan pallon liikettä. Harin palloilutaidot olivat melko hyvät. Hernepussin heitto ja pallon kiinniotto onnistuivat teknisesti. Myös frisbeen heiton tekniikka oli kunnossa ja

heitot olivat tarkkoja. Juusolla oli havaittavissa selviä puutteita palloilutaidoissa. Hernepussin tarkkuusheitto oli jäykän ja kömpelön näköistä. Epäonnistumiset saivat Juuson hermostumaan ja heittoihin tuli liikaa voimaa. Pallohipassa heitot olivat myös voimakkaita, mutta silti tarkkoja.

Wing (1981) raportoi tutkimuksessaan, että 90 %:lla Asperger-lapsista oli vaikeuksia liikkua sujuvasti peleissä, jotka vaativat motorisia taitoja. Samansuuntaisia tuloksia motorisesta kömpelyydestä on saanut Gillberg (1989) 83% ja Miyahara ym. (1997) 85%. Toisaalta Manjivionan ym. (1995) mukaan vain 50%:lla Asperger -lapsista on merkittäviä motorisia puutteita. Asperger-lasten motorisista taidoista on siis erilaisia arvioita (Green, Baird, Barnett, Henderson, Huber ja Henderson 2002; Iwanaga, Kawasaki & Tsuchida 2000). Erot johtuvat lähinnä kömpelyyden tunnistamisen erilaisista kriteereistä (Gillberg 1989; Miyahara ym. 1997; Manjiviona & Prior 1995).

Lasten motoriset puutteet näkyivät eniten palloilujakson aikana. Monissa pallopeleissä on kyse useiden samanaikaisten toimintojen nopeasta koordinoinnista, joten pienet motoriikan ongelmat aiheuttivat merkittäviä vaikeuksia pelitilanteissa. Motoristen puutteiden lisäksi pelaamista hankaloittivat myös muut As-oireyhtymälle ominaiset tunnuspiirteet. As-lapsilla ei ole "pelisilmää" eikä tarpeeksi sosiaalisia taitoja, joten varsinkaan joukkuepelit eivät heitä kiinnosta (Ehlers & Gillberg 1996, 16-17). Kerhomme kumosi kuitenkin aikaisemman käsityksen, jonka mukaan joukkuepelit eivät kiinnostaisi As-lapsia. Esimerkiksi luutapallo oli lapsista mieluista ja he kehittyivät siinä huomattavasti. *Luutapallo oli hauskaa. Harri ja Niilo yrittivät aluksi ottaa toisiltaan palloa pois, vaikka olivat samalla puolella. Harri tuuletti aina ihan älyttömästi, kun saivat maalin. Jokaisen maalin jälkeen huusi: "me voitettiin!" vaikka peli vielä jatkui -- Kaikki pelasivat tosissaan ja hiki tuli! -- lapset syöttelivät toisilleen jonkin verran, mm. Harri Jarille ja huusi samalla: "täältä tulee". (Piritan tutkimuspäiväkirja: 24.4.2002)* Pylly-pallo sujui myös hyvin. Jari vaikutti ennen peliä hyvin innostuneelta, sanoi `jes` ja hyppi sekä pyöritteli käsiään. *Ennen pelin alkua Jari ja Leevi pallottelivat keskenään. (video: 24.4.2002)* Viljo ja lopuksi myös Harri tuomaroivat, mutta muut pojat jaksoivat pelata yllättävän kauan. Lopulta alkoi näyttää jo ihan kunnan peliltä. Meillä aikuisilla oli kyllä aika iso rooli pelissä, joten se olisi voinut ollut ilman tukeamme ainakin aluksi hieman liian vaikeaa. Niilolle peli meidän avustamme huolimatta oli liian haastavaa. Hän hoki aina kun jollain oli pallo: "heitä

tähän rintaani”. (video: 6.3.2002) Kun hän sai pallon itselleen, alkoi hän nauraa ja teputtaa jaloillaan. Leevi sanoi Niilolle, että ei voi heittää hänelle, koska he menettävät koko ajan pallon, kun Niilo liikkuu pallon kanssa.

Laine (1999) on kehittänyt alle kouluikäisille autistisille lapsille motoriikkaradan. Motoriikkaradan tavoitteena oli lasten motoristen perustaitojen ja sosiaalisen kanssakäymisen kehittäminen. Sen avulla kehittyivät lasten motoriset ja sosiaaliset taidot yhtäaikaaisesti. Laine sai tulokseksi, että motoriikkarata soveltuu hyvin autististen lasten motoristen perustaitojen yksilölliseksi harjoitusmenetelmäksi. Meidän ohjelmassamme oli kaksi kertaa tempurataa. Sen perusteella ei kuitenkaan voi sanoa oppimisesta juuri mitään. Osa lapsista kuitenkin kehittyi joissain taidoissa (liite 9).

Lapsista kaikki osasivat uida jonkin verran, lukuun ottamatta nuorimpia poikia Heikkiä ja Harria. Onneksi käytössämme oli toinen, matalampi lasten allas, jossa he olivat osan ajasta. Harri sanoikin useasti, ettei osaa uida ja meni tomerasti ”pienten” altaalle. Välillä halusi kuitenkin tulla kellukkeilla ”isojen” kanssa syvälle. Niilo, Jari ja Juuso osasivat uida alkeisuintitavoilla ja hallitsivat kellunnat. He hyppivät myös syvällä hyppykorokkeelta. *Niilo oli kuin kala vedessä -- ei ollut minkäänlaista vesipelkoa. Hyppi, sukelteli mielellään -- mutta matkauintia voisi vielä harjoitella.* (Piritan tutkimuspäiväkirja: 13.3.2002) Niilo oppi hyppimään vartalo tiukkana ja suu kiinni -- ei enää köhinyt vettä niin kuin ensimmäisellä uintikerralla. (Piritan tutkimuspäiväkirja: 20.3.2002) Leevi ei ollutkaan niin hyvä uimaan, mitä etukäteen oletimme. Hän ei aluksi meinannut uskaltautua isoon altaaseen ollenkaan. Osasi uida kuitenkin muutaman metrin, myös sukeltaminen onnistui. Leevi ja Viljo olivat suunnilleen samantaitoisia. Molemmat kehittyivät selvästi uintikertojen aikana. Leevi oppi myös peukalopalautteen mukaan omasta mielestään uusia asioita. Varsinkin rohkeus sekä omiin taitoihin luottaminen lisääntyivät. Viljo Pyysi Pirittaa uimaan syvällä vieressään. Kun hän huomasi, että selvisi itse altaan päästä päähän, ei hänen vierellään tarvinnut enää uida.

Heikin ja Harrin kanssa harjoittelimme uinnissa veteen kastautumista. Teimme heille tehtäväpaperit, joissa oli erilaisia tehtäviä ja kaloja, joita he saivat värittää onnistuneesta suorituksesta. Heikki oli kiinnostunut tehtävistä ja luki paperia tarkasti, mutta Harria asia ei kiinnostanut, vaan hän halusi leikkiä itseksensä sheriffiä. Sekä Heikki että Harri tulivat hieman rohkeammiksi kolmen uintikerran aikana. Heikki ei

halunnut kastella naamaansa veteen, mutta uskalsi puhaltaa kuitenkin veteen ilmakuplia. Meillä oli vesiradassa reunalta hyppy veteen. Piritta oli ottamassa lapsia altaassa vastaan. Tuli Heikin vuoro, eikä hän sanonut eikä myöskään näyttänyt siltä, että ei olisi halunnut hypätä. *Yllätyin suuresti, kun Heikki aikoi hypätä reunalta. Ajattelin, että nyt hänen pää kyllä menee uppeluksiin, mutta antaa hypätä, kun kerran haluaa. Niinpä Heikki hyppäsi, ja taisi vähän säikähtää, kun huulet väänntyivät alaspäin. Otin hänet syliini, eikä siinä sen kummempaa tapahtunut.* (Piritan tutkimuspäiväkirja: 13.3.2002)

Hyppykohtaus unohtui nopeasti leikin tiimellyksissä. Heikki oppi myös uimaan vaakatasoisessa asennossa. Kun Heikin isä tuli hakemaan häntä, näytti hän innoissaan mahallaan lattialla, miten oli uinut kellukkeilla ja sanoi, että oli ollut kivaa. Harri uskalsi laittaa viimeisellä uintikerralla jo kasvot veteen. Hän sanoi, että näkee altaassa haita.

Heikin ja Harrin tasapainotaidot vaikuttivat hyviltä. Sanomalehtitanssissa he tanssivat parina ja pysyivät hyvin pienellä alueella. Lopuksi olivat suloisesti kaulakkain, kun alue oli ihan pieni. Samoin Jari ja Leevi osasivat tasapainoilla taitavasti kyseisessä leikissä. Myös he ottivat tukea toisistaan, kuten Niilo ja Viljokin. Niilolla ja Viljolla tosin oli jonkin verran vaikeuksia tasapainoilussa. Niilo nautti leikistä horjumisestaan huolimatta. Kun olimme lopettaneet ja istuimme aloitusympyrässä alkoi hän hymy kasvoillaan laulaa Macarenaa, joka oli yksi tanssi, jota soitimme leikissä. Juuso tanssi avustajan kanssa. Hänellä oli selviä vaikeuksia. Hän horjui vähän väliä lehdeltä pois.

Joskus tunnit olivat hyvin toiminnallisia ja kuntoa vaativiakin. *Kerhokerta oli fyysisesti varmaan aika rankka. Meillä oli todella paljon toimintaa ja kaikki leikit olivat sellaisia, että niissä juostiin paljon. Lapset olivat ihan hiestä märkiä, ihme että eivät valittaneet. Heillä täytyi siis olla kivaa! Pidimme ainoastaan yhden juomatauon -- Leevi huusi: "aloitetaan jo!" -- ja Jari huusi: "no niin, tulkaa jo, aloitetaan. Me aloitamme jo"* (Piritan tutkimuspäiväkirja: 24.4.2002) Kaikki jaksoivat juosta posket punaisina ja hikisinä, valittamatta kuumuutta ja väsymistä. Aina ei kuitenkaan mennyt näin. Varsinkin Niilolla oli todennäköisesti huono kunto, koska hän sanoi helposti, ettei jaksa, mutta ei jättänyt kuitenkaan kertaakaan toimintaa väliin. Pidimme aika useasti juomataukoja ja hengähdimme aloitusympyrässä ennen jokaista harjoitetta.

Nykyään dynaamisten systeemien teoriaa käytetään yhtenä erityisryhmille soveltuvana teoreettisena mallina selittämään motorisen kehityksen prosessinomaisuutta. Tämän

teorian mukaan uusi motorinen toiminta syntyy aiemmin muotoutuneista kapasiteeteista ja sisäisistä liikemalleista ei hierarkkisten useiden vaihtelevien vaiheiden kautta. Siinä korostetaan yksilöä, ympäristöä sekä oppimis- ja tehtävälanteiden rakenteita. (Mälkiä & Rintala 2002, 142; Winnick 2000, 267-268.)

Kerhon lapsilla oli muistissaan erilaisia liikemalleja, koska he keksivät hyvin luoviakin liikkumistapoja. Lapset ehdottivat taikurihipassa paljon erilaisia liikkeitä. Uinnissa yhtenä tehtävänä oli miettiä erilaisia liikkumistapoja pötkylällä. Harjoitus toimi, sillä lapset oivalsivat hyvin erilaisia tapoja liikkua. Ikiliikkuja-leikki toimi myös hienosti, sillä lapset keksivät paljon erilaisia liikkeitä ja ääniä. Osa jopa kertoi, miltä kone heistä muistutti (nenänkutitin, kone, joka poistaa vettä uppoavista laivoista, kello ym.) Sanomalehden kuljetuksessakaan ei ollut yhdelläkään parilla vaikeuksia ideoida erilaisia liikkumis- ja kuljetustapoja.

Pallotaitojen ja motoriikan heikkous johtuneen varmaan osaksi harjoituksen puutteesta. Puutteellista koordinaatiokykyä, taitavuutta, pidetään usein seurauksena vähäisestä taitoharjoittelusta. Kirjallisuudessa todetaan usein, että liikunta ei kiinnosta Asperger-lapsia.

Hans Asperger (1961, 180) totesi motoristen ongelmien johtuvan siitä, että lapset eivät opi vain katselemalla muita. Samanlainen näkemys on Tantamalla (1995), jonka mielestä Asperger- henkilöt eivät osaa ottaa toisten motorisista liikkeistä mallia. Me näytimme kuitenkin usein ohjeita antaessamme havainnointia helpottamaan mallia, vaikka teorian mukaan As-henkilöt eivät oppisikaan muita katselemalla.

Kokemuksemme mukaan As-lapset oppivat tekemisen ja leikkimisen kautta uusia motorisia taitoja, esimerkiksi Viljo tasaponnistuksen ja Jari kilpikonnakellunnan ja kuperkeikan. Olemme koonneet lasten motorisista taidoista taulukon eri lajien mukaan (ks. liite 8). Taulukoon 1 olemme tiivistäneet lasten motoriikan poikkeavuudet.

TAULUKKO 1. Motoriikan ongelmien esiintyminen

+ paljon ongelmia – ei yhtään ongelmia 0 jonkin verran ongelmia				
Lapsi	Juoksutekniikka	Palloilutaidot	Uintitekniikka	Tasapaino
Heikki	0	0	0	–
Harri	+	+	+	0
Niilo	+	0	–	0
Leevi	–	–	0	–
Jari	–	–	–	–
Viljo	+	+	0	0
Juuso	+	+	0	+

4.2.2 Sosiaaliset taidot

Monet tutkimukset ovat osoittaneet Asperger-henkilöiden sosiaalisten tilanteiden vaikeudet (Channon, Charman, Heap, Grawford & Rios 2001). Asperger-henkilöillä on vaikeuksia olla vuorovaikutuksessa muiden, varsinkin ikäistensä henkilöiden kanssa. Asperger-lapset antavat pikkuvanhan ja muodollisen vaikutelman, joka hämmentää usein muita samanikäisiä lapsia. He viihtyvätkin enemmän aikuisten ihmisten tai itseään huomattavasti nuorempien seurassa. (Kielinen 1998, 232.) Kerhossamme oli kuitenkin toisin. Viljo, Leevi ja Jari keskustelivat usein keskenään esimerkiksi tietokonepeleistä. Kevään mittaan Leevistä ja Jarista tuli ystävykset. He olisivat halunneet olla aina pari ja joukkuepeleissä samalla puolella. Loppurentoutuksena oli kerran pallohierontaa... *Jari ja Leevi hieroivat toisiaan, joka ei ollut välttämättä paras ratkaisu, kun keskustelivat koko ajan keskenään, mutta hierominen kuitenkin onnistui.* (Piritan tutkimuspäiväkirja: 6.2.2002) Pojat hakeutuivat koko ajan yhteen. Ollessamme musiikkijuoksua ja ryhmien muodostusta, juoksivat he heti musiikin loputtua toistensa luo ja ottivat toisiaan käsistään kiinni.

Asperger-henkilölle on yleistä itsekeskeisyys. Itsekeskeisyys tulee ilmi esimerkiksi siten, että he voivat keskeyttää toisen puheen, tai he eivät välttämättä kuuntele mitä sanottavaa jollakin toisella on. (Kielinen 1998, 232.) Sosiaalista vuorovaikutusta hankaloittaa myös se, että Asperger-henkilöillä on vaikeuksia ymmärtää toisten tunteita, jonka vuoksi heitä pidetään tunnekylminä ja välinpitämättöminä toisten tarpeita kohtaan. Asioiden suoraan sanominen tai erikoinen käyttäytyminen ei ole lapsen ilkeyttä. (Gillberg 2000, 158; Kerola ym. 2000, 157-158; Kielinen 1998, 232; Kielinen 1999, 20-21.)

Niilo käyttäytyi kerhossamme aivan eri tavoin, kuin mitä teoria As-lasten vuorovaikutuksesta kertoo. Hän oli sympaattinen, iloinen ja auttavainen. Niilo sanoi avustajalle, kun tavarat piti siivota ”*anna kun minä autan!*”. (video: 17.4.2002) *Kannoin opetuskartioita ja Niilo kysyi: ”Voisinko minä auttaa?”*. Niilo haluaa päästä aina heti tekemään. Hän ei meinaa malttaa odottaa näyttöjä. (Anun tutkimuspäiväkirja: 6.2.2002) Tehtäviä jaettaessa Niilo ei malttanut odottaa vuoroaan vaan kysyi: ”*entäs minä, mitä minä voin tehdä?*”. (Piritan tutkimuspäiväkirja: 30.1.2002)

Heikki oli innokas kertomaan ja näyttämään omia juttujaan, mutta osasi myös kuunnella toisia lapsia. Niilo otti muut lapset huomioon kannustamalla, auttamalla ja kuuntelemalla. Juuso oli paljon omissa oloissaan ja toimi paljon oman mielensä mukaan. Hän ei tuonut itseään esille itsekkäästi omia ajatuksiaan muille kertomalla.

Viljo kertoi muille lapsille mielellään tarinoitaan. Viljo ei ottanut lapsiin kuitenkaan niin helposti kontaktia kuin ohjaajiin, vaikka välillä vaikutti siltä, että hän kaipasi itselleen ystävää. Yhteisissä keskustelutilanteissa myös muut lapset halusivat puhua innokkaasti omia asioitaan ja heillä oli paljon hyviä ideoita. Välillä vain ohjaajat ja avustajat olivat kiinnostuneita, sillä muiden lasten hermostuneesta olemuksesta huomasi, etteivät he aina jaksaneet kuunnella. Kerran Leevi ja Jari menivät selälleen maahan ja haukkottelivat silmät kiinni, kun Harrilla ja Heikillä oli lupa kertoa vitsit. *Harri kertoi taas Aku ja mustekala -vitsin. Viljo tokaisi nyrpeänä sen ollen jo viides kerta.* (Piritan tutkimuspäiväkirja: 6.2.2002) Ohjaajia ja Harria nauratti, muita ei. Keskustellessamme, joskus joku lapsi yllätti tekemällä toiselle lapselle asiaa tarkentavan kysymyksen. Yhteiset keskustelut alkoivat sujua jo paremmin, sillä lapset pystyivät vastavuoroiseen kommunikointiin. Syksyllä Piritta joutui huomauttelemaan tuon tuosta, että toisten

puheen päälle ei saa puhua, vaan on jaksettava odottaa hiljaa omaa puheenvuoroaan. Williamsin (2001) mukaan As-lapset eivät ymmärrä sosiaalisen kanssakäymisen monimutkaisia sääntöjä, mutta heillä on kuitenkin halu olla osa sosiaalista maailmaa. As-henkilöt saattavat puhua kiukkuisesti jollekin, ennemmin kuin keskustelevat jonkun kanssa. Kerhomme lapset keskustelivat kuitenkin suuremmaksi osaksi ihan ystävälliseen sävyyn, toisaalta välillä joku lapsista saattoi töksäyttää jotain.

Huomasimme puheen aikarajan asettamisen toimivaksi ratkaisuksi keskustelutilanteissa. Kun kysyimme kaikilta lapsilta jotain, niin annoimme ajan kuinka kauan heidän puheenvuoronsa saa kestää, sillä muuten he olisivat voineet puhua loputtomiin ja heidät olisi ollut vaikea keskeyttää. Kerran kokeilimme myös kerrottavien asioiden määrän rajaamista. Meillä oli vessapaperirulla ja jokainen sai valita siitä 1-5 palasta. Sen jälkeen sai kertoa itsestään lyhyesti niin monta asiaa, kun oli ottanut paperin palasia. Se toimi loistavasti!

Lasten väliset suhteet olivat alusta alkaen mielenkiintoisia seurata. Ensimmäisellä kerralla kiinnitin huomiota Laurin ja Jarin väliseen suhteeseen *Näytti siltä, että Leevi oli ystäväystynyt Jarin kanssa. (Anun tutkimuspäiväkirja: 9.1.2002). Leevi olisi halunnut olla Jarin kanssa samassa joukkueessa. (Piritan tutkimuspäiväkirja: 20.2.2002. Jarin lisäksi Leevi alkoi välittää myös Harrista. Heti kun näki, että Harri tuli pienelle altaalle, meni sinne varta vasten tervehtimään Harria -- he ovat myös olleet muutaman kerran jo aikaisemminkin ennen kerhon alkua hippaa keskenään. (Piritan tutkimuspäiväkirja: 13.3.2002) Uinnissa vapaalla uintiosuudella Leevi temppuili Viljon ja Jarin kanssa isolla patjalla. Leevi seurasi edellä menevää Heikkiä ja antoi kommentteja. Kerran hän sanoi: ”Anna kun minä näytän. Katso”. (Anun tutkimuspäiväkirja: 20.2.2002) Leevi halusi näyttää Heikille kuinka yksi tehtävä kuuluu tehdä ja Heikki opasti kerran suunnittelemaansa tehtävapistettä Leeville. (video: 20.2.2002) Leevi neuvoi myös Harrille kuinka hypätä, jotta tulee aaltoja. (video: 20.3.2002) Opasti Harria myös uimalasien käytössä. (video: 27.3.2002) Leevi otti melkein aina kaikki toiset lapset huomioon.*

Viljo pystyi työskentelemään Leevin ja Jarin kanssa, mutta haki selvästi enemmän kontaktia Anuun ja minuun sekä avustajiin. (Piritan tutkimuspäiväkirja: 30.1.2002) Muutenkin Viljo otti enemmän kontaktia aikuisiin kuin toisiin lapsiin. Viljo oli kerhon

lapsista vanhimman oloinen, joka saattoi olla yhtenä syynä aikuisten seurassa viihtymiseen. Hän halusi usein myös olla ”ohjaajana”, esimerkiksi selittää tuttujen leikkien säännöt muille lapsille. *Olisi selittänyt leikkiä vaikka kuinka kauan, joten jouduin hoputtamaan häntä monta kertaa. (Anun tutkimuspäiväkirja: 24.4.2002)* Uinnin tekniikkaosuudessa hän oli valmiina näyttämään mallia Leeville, koska osasi asiat jo entuudestaan. Kerran myös ehdotti demokraattisesti äänestystä, kun mietimme yhdessä pidetäänkö pallohipassa päästä. Niinpä hän ”veti” äänestyksen ja siinä kävi niin, että päästä ei jäänyt kiinni. Viljo usein vain katseli toisia lapsia kun he tulivat lähelle. Hän ei sanonut mitään Peurunkajuoksussa, kun Heikki ajautui kelluntakohdassa hänen päällensä. Viljo vain tuijotti Heikkiä ja oli hiljaa. *Vapaa-ajalla Juuso tuli Viljon kanssa samalle lautalle. Viljo vain mulkoili Juusoa. He eivät puhuneet toisilleen. Viljo pyysi minua lautaa päälle, jotta olisimme saaneet upotettua sen. Kun se ei uponnut, niin Viljo sanoi minulle: ”Pyydä tota noin”. Hän osoitti samalla Leeviä. Käskin Viljoa itseä pyytämään ja Viljohan pyysi. Tosin Leevi ei tullut mukaan, koska leikki itse ”pötköllä”. (Anun tutkimuspäiväkirja: 20.3.2002)*

Heikki seurasi jatkuvasti mitä muut lapset tekivät ja halusi matkia heitä. *Halusi kertoa vitsin, koska Harrikin kertoi. (Anun tutkimuspäiväkirja: 20.2.2002)* Heikki halusi jatkuvasti huomiota aikuisilta, joten hän otti kontaktia lähinnä aikuisiin. *Tuli kerran ”piipittämään” iloisella naamalla kasvojeni eteen. (Anun tutkimuspäiväkirja: 6.2.2002)* Heikki otti kuitenkin satunnaisesti kontaktia toisiin lapsiin. *Hän ei ole eristäytynyt muista lapsista, mutta ei myöskään hakeudu aktiivisesti toisten lasten seuraan. Hän saattaa satunnaisesti sanoa jotakin jollekin ”eteen tulevalle” lapselle. (Anun tutkimuspäiväkirja: 20.3.2002)* Heikki kannusti alkuverryttelyssä toisia juoksijoita nimellä, mutta ei ottanut muuten kontaktia toisiin lapsiin.

Saunaan olisi ollut kiva saada kamera. Siellä oli kaikin puolin lämmin tunnelma. Saunassa heitettiin löylyä sovussa ja keskusteltiin asiallisesti, esimerkiksi tulivuorista. Niilo, Harri ja Heikki olivat pesutiloissa aivan kuin oikeita kaveruksia. (Anun tutkimuspäiväkirja 13.3.2002)

Pojat luottivat hyvin toisiinsa patsas-harjoituksessa, jossa toinen kuljetti aluksi toista salia ympäri musiikin tahdissa ja sen jälkeen muovaili kuljetettavasta patsaan. Pareja olivat Leevi ja Jari, Leevi ja Viljo, Viljo ja Niilo, Niilo ja Jari. Juuso ja Harri olivat vain

aikuisten pareina. Lapset osasivat taas käyttää mielikuvitustaan, ja patsaat olivat todella hienoja. Ne esittivät esimerkiksi ristiinnaulittua Jeesusta, poikaa, joka tutkii napanöyhtäänsä, sammakkoa, ja ”sellaista, joka näkee väkivaltaa ja ei halua katsoa sitä”.

Asperger-henkilöillä on myös vaikeuksia ymmärtää toisten tunteita sekä arvata ja oivaltaa mitä muut ajattelevat (Kerola ym. 2000, 158). Kerhomme lapsilla kaikilla ei kuitenkaan ollut empatian puutetta. Yhdellä tunnilla tapahtui pieni tapaturma, jossa Leevi putosi köydestä ja hänen selkäänsä ja päähänsä sattui. Viljo tuli heti katsomaan, hän oli huolissaan ja halusi auttaa meitä. Hän haki esimerkiksi pehmeän patjan Leevin pään alle ja sanoi Leeville, että luuli hänen kuolevan. Juusokin tuli seuraamaan tilannetta hiljaa vierestä. Empatia ei myöskään puuttunut tilanteesta, jossa Leevi oli muotoillut Viljosta patsaan ”*patsas kuvaa poikaa, jolla on pissahätä*”. (video:3.4.2002) Viljo pahoitti mielensä. Leevi huomasi tämän, oli vaivautunut ja kävi kahteen kertaan pyytämässä Viljolta anteeksi. Joskus lapset myös auttoivat toisiaan, ilman meidän pyyntöämme. *Palloiluradassa Leevi seurasi jatkuvasti edellä olevaa Heikkiä ja antoi kommenttia. Kerran jopa sanoi: ”Anna kun minä näytän. Katso!”*. (Anun tutkimuspäiväkirja: 20.2.2002) Harri halusi mennä uinnissa isolla patjalla syvälle. Hän haki selvästi huomiota ja kontaktia toisiin lapsiin. Niilo luuli Harrin kuitenkin olevan hädässä ja meni auttamaan häntä:

Harri: ”minä jäin tänne yksin. Tulkaa heti auttamaan, apua! Minä ajelehdin kohti matalaa, apua!”

Niilo: ”minä pelastan sinut Harri!”

Harri: ”tuu äkkiä”

Niilo ui apuun, mutta huomasi, että avustaja oli Harrin vieressä.

Niilo: ”et ole enää hädässä”. (video: 27.3.2002)

Heikki otti hieman huomioon toisia lapsia. Hän kuunteli mitä sanottavaa toisilla lapsilla oli ja kannusti heitä myös suorituksissa. Jari ei ollut erityisen empaattinen. Kerran hän olisi jättänyt Juuson yksin odottamaan myöhässä ollutta taksia. Sanoi meille siinä tilanteessa taksin tullessa, kun menimme kyselemään myöhästymisen syytä, että ”*mielenosoitus pidentää odottamista*”. Myöskään Leevin loukkaantuminen ei saanut häneltä yhtään huomiota, vaan hän jatkoi omalla pisteellään pallon heittelyä. Juusolta

puuttui hieman empatian kykyä. Hänestä oli sitä hauskeempaa mitä enemmän toinen epäonnistui ja satutti itseään. Kerran hän oli kuitenkin kiinnostunut, kun Leevi loukkasi itsensä pahoin - ei nauranut niin kuin yleensä, vaan katseli hiljaa vierestä.

Lapset osasivat myös kannustaa toisiaan. Viljo toivoi, että juoksisimme salin ympäri ja ottaisimme aikoja. Kysyimme muiden mielipidettä ja kaikki lapset halusivat, että heiltä otetaan aikoja. Jokainen juoksi yksin salin ympäri. Juokseminen vaikutti yllättäen hyvin motivoivalta, kaikki olivat kiinnostuneita ja jokainen halusi tehdä sen jopa kaksi kertaa. Sanoimme lapsille, että kyseessä ei ole kilpailu, vaan jokainen juoksee itseään vastaan, eli yrittää parantaa omaa aikaansa. Iahduttavaa katseltavaa oli Niilon positiivinen toisia kannustava toiminta. Niilo aloitti hyppimään ja taputti samalla käsiään yhteen ja huusi juoksijan nimeä. Muut lapset yhtyivät siihen ja yhtäkkiä salissa oli valtava kannustus. Hauskinta oli, että me emme edes kehottaneet kannustamaan, vaan kannustus lähti Niilon toiminnasta. *Niilo kysyi, kun olimme lopettaneet juoksemisen ”saadaanko me mitalit?”.* (Piritan tutkimuspäiväkirja: 6.2.2002) Harmitti, kun meillä ei ollut antaa lapsille mitään, sillä kaikki olisivat kyllä mitalinsa ansainneet.

Häiriökäyttäytyminen

Käyttäytymishäiriöt liittyvät ihmisen sosiaaliseen ja emotionaaliseen kehitykseen. Lapsen käyttäytyminen on tilannesidonnaista ja saattaa vaihdella tilanteesta riippuen. Sen vuoksi käyttäytymishäiriöksi voidaan määritellä vasta pitkäaikaisesti esiintyvää poikkeavaa käyttäytymistä. Häiriökäyttäytyjä ylittää toiminnassaan sopivuuden rajat ja yleensä hänen ympäristönsä kärsii. Häiriöihin liittyy usein kyvyttömyys toimia toisten kanssa, ikäkauteen sopimaton käyttäytyminen normaaleissa työskentelytilanteissa, mielihahan tunteet, fyysisten oireiden esiintyminen ongelmatilanteissa ja voimassa olevien sosiaalisten normisääntöjen rikkominen. (Salminen 1998, 95-96.)

Kiukkukohtaukset sekä muu poikkeava käyttäytyminen ovat erittäin yleisiä sosiaalisissa tilanteissa, joten Asperger-lapsi voi usein tulla leimatuksi ja kiusatuksi (Ehlers & Gillberg 1996, 6-9; Ollikainen 1999). *Leevi sanoi Viljolle ja Jarille Juusosta ”vähän outo”, kun Juuso äänteli omiaan.* (Piritan tutkimuspäiväkirja: 20.3.2002) Lapset haukkuvat myös Harria välillä itkupussiksi, koska Harri itki kerhossa niin usein.

Asperger-lapsia usein kiusataan, mutta he eivät itse välttämättä tajua tilannetta. Tällainen tilanne saattaa kuitenkin joskus aiheuttaa Asperger-lapselle ahdistuneisuuden tunnetta. Sen vuoksi lapsi yleensä välttelee muiden lasten seuraa. (Ollikainen 1999, 50.) Vaikka Harria haukuttiinkin, se ei näyttänyt haittaavan Harria, vaan hän hakeutui hyvin innokkaasti muiden lasten seuraan.

Asperger-lapsia on turha pakottaa ja painostaa, sillä se ei tuo toivottua tulosta. Heidän kanssaan tulisi mieluummin tehdä kompromisseja, keskustella ja neuvotella. Säännöt ja lait ovat tehokkaita ja toimivia perusteluja. Pelkkä kieltäminen ei riitä, vaan asiat on syytä perustella hyvin. Sääntöjen tulisi olla yksinkertaisia ja selkeitä sekä konditionaalimuotojen sijaan olisi hyvä käyttää suoria komentoja. (Kielinen 1999, 13-20.) Keskustelimme usein säännöistä ja joidenkin lasten käyttäytymisestä. Kysyimme myös lasten mielipiteitä ja sitä, että hyväksyvätkö he tietyt toimintatavat, kuten ”jäähyt”.

Harri keksi aluksi leikkeihin omia sääntöjään ja leikki niiden mukaan. Sääntöjä yritettiin rikkoa varsinkin silloin, kun jokin asia ei mennyt lapsen omien suunnitelmien mukaan. Harri teki kaikkensa, jotta olisi aina voittanut. Erään kerran hän halusi voittaa niin paljon, että unohti pallopelin säännöt aivan kokonaan. Voittajajoukkue oli se, jolla oli vähemmän tavaroita omalla puolellaan pelin lopussa, mutta Harri kävi hakemassa lisää tavaroita omalle puolelleen vielä leikin loputtuakin. Hän luuli, että se joukkue voittaa kumman puolella on enemmän tavaroita. Harri ymmärsi kuitenkin kevään aikana, että sääntöjen rikkominen ei ollut sallittua. Jos meinasi olla mukana, piti toimia meidän ohjeidemme mukaan. Harrin sääntöjen noudattaminen paranikin huomattavasti. *Harri yritti rikkoa alkuleikin sääntöjä, mutta sitten sanoin hänelle, että hän joutuu jäähyille, jos ei ole kunnolla. Harri sanoi siihen välittömästi, että noudattaa sääntöjä. Sitten peli menikin ihan hyvin -- Sanoin, että ne häviävät, jotka rikkoivat sääntöjä. Harri sanoi: ”me emme rikkoneet”, ja Jari vastasi siihen: ”sinä rikoit”. (Piritan tutkimuspäiväkirja: 6.3.2002)*

Osa lapsista toimi kuitenkin aina erittäin tarkasti ohjeiden mukaan. Tosin hekin saattoivat epäonnistuessaan menettää hermonsa hetkeksi ja menivät sivuun istumaan. Viljo oli rauhallinen persoona, joka teki kaiken kiltisti ja valittamatta. Hän noudatti joka kerralla sääntöjä ”orjallisesti” ja keskittyi ohjeiden kuuntelemiseen vaatien hiljaisuutta

myös muilta lapsilta. Jäähysäännöstä kertoessamme Viljo oli heti hätääntyneenä kyselemässä oliko hän häirinnyt tai kiusannut. Suurimmalle osalle lapsista oli tärkeää toimia ohjeiden mukaisesti. Kysyessämme peukalopalautteissa lapsilta omaa arviotaan sääntöjen noudattamisesta, nousivat aina lähes kaikkien peukalot ylös, merkkinä siitä, että he olivat omasta mielestään noudattaneet sääntöjä.

Heikki pyrki kuuntelemaan ohjeet ja noudattamaan sääntöjä. Nuori ikä aiheutti vielä ongelmia keskittymiseen. Huonosta keskittymiskyvystä johtuen Heikkiä tarvitsi joskus huomauttaa kuuntelemaan. Myös Niilolla oli vaikeuksia keskittyä ohjeiden kuuntelemiseen. Hän ei silti häirinnyt muita vaan oli omissa oloissaan. Vaikka hän näytti kuuntelevan, niin usein hän toimi erilailla kuin mitä oli neuvottu. Hän ei toiminut väärin kuitenkaan tarkoituksella. Leevi ja Jari kuuntelivat ohjeet ja noudattivat sääntöjä. Tehtävien aloituksissa ja lopetuksissa jouduimme joskus kehottamaan poikia toimimaan ohjeiden mukaisesti. He eivät olisi aina malttaneet kuunnella ohjeita loppuun asti. Juuso ymmärsi säännöt, mutta ei aina noudattanut niitä. Hän rikkoi joskus peleissä tarkoituksella sääntöjä ja häiritsi muita lapsia.

Häiriökäyttäytyminen ei jakautunut tasaisesti kaikkien lasten kesken, vaan kerhon toimintaa häiritsevää käyttäytymistä esiintyi eniten Harrilla ja Juusolla. Heikille, Leeville, Jarille, Viljolle ja Niilolle emme joutuneet kertaakaan huomauttamaan muita häiritsevästä käyttäytymisestä. Harrin häiriökäyttäytyminen oli enemmän kielellistä, kun Juusolla taas esiintyi kielellisen häirinnän lisäksi myös fyysistä häiriökäyttäytymistä. (vrt. liite 9)

Harri häiriköi, itkee ja haluaa selvästi huomiota, mutta silti hän hakeutuu omiin oloihinsa. -- Hän höpöttää ja touhuaa vain omia juttujaan. -- Välillä hän on mukana jutuissa minuutin, mutta sitten taas jossain muualla juoksentelemassa. En oikein saanut selville mistä ja miten häntä voisi motivoida, koska hänen mielialansa heittelivät hetkessä laidasta toiseen. (Anun tutkimuspäiväkirja: 9.1.2002) Hipan loputtua istuimme piirissä ja tunsin oloni todella avuttomaksi. Harri istui Pirittan sylissä ja huusi naama punaisena sekä raapi. Muut lapset häiriintyivät Harrin käytöksestä selvästi ja pelkäsivät. He ottivat ehkä todesta Harrin uhkaukset, kuten piikitän teidät kuoliaaksi. Toiset rupesivat sanomaan uhkauksia takaisin. Viljokin sanoi potkaisevansa Harrin pään tohjoksi. Hetken olin hiljaa ja kuuntelin kun en tiennyt mitä tehdä. Olisi ehkä

pitänyt viedä Harri salin ulkopuolelle rauhoittumaan. (Anun tutkimuspäiväkirja: 16.1.2002)

Eräällä kerralla huomasimme Harrilla esiintyvän vähemmän häiriökäyttäytymistä kuin yleensä. *Myös viimeksi kun Juuso oli poissa, oli rauhallista ja Harrilla esiintyi vähemmän häiriökäyttäytymistä. Onkohan Juusolla negatiivinen vaikutus Harriin? (Anun tutkimuspäiväkirja: 6.2.2002)* Harrin käyttäytyminen muuttui positiiviseen suuntaan kevättä kohden mennessä. *Harri puhui aikuisille ja lapsille. Nyt oli selvää keskustelua (sekä puhumista että kuuntelemista) eikä vain oman tahdon mukaista huutoa. (Anun tutkimuspäiväkirja: 17.4.2002)*

Juuso töni muita heti alkuverryttelyssä. Nimitteli muita lapsia ja sanoi minua kusipääksi. Vastasin siihen, että on minulla nimikin ja kysyin nimeäni häneltä. Juuso meni hiljaiseksi. Hetken kuluttua sanoin hitaasti, että nimeni on Anu. Siitä hän toisti, että Anu Panu. -- Lopuksi hän nautti siitä, että Leevi itki kun Piritta oli vahingossa astunut Leevin kantapäälle. (Anun tutkimuspäiväkirja 30.1.2002) Juuson fyysinen häiriökäyttäytyminen näkyi muita lapsia ja ohjaajia kohtaan seuraavanlaisesti: puhalteli loppurentoutuksessa Niiloa naamaan, kamppasi Niilon, tönäisi laidalla seisovan Viljon altaaseen, veti Anua ponihännästä ja heitti tennispallolla Pirittaa päähän. Muutamat aikaisemmat tutkimukset ovat epäsuorasti vihjanneet, että As-oireyhtymä saattaa altistaa väkivallalle. Ghaziuddin ym. (1991) tekemässä tutkimuksessa todistettiin väite kuitenkin vääräksi. As-oireyhtymällä ja väkivaltaisella käyttäytymisellä ei voida sanoa olevan suoranaista yhteyttä.

Vaikka häiriökäyttäytymistä esiintyi vain muutamalla lapsella, niin silti se häiritsi kaikkia kerhon lapsia. Muista lapsista Viljo reagoi eniten Harrin häiriökäyttäytymiseen. Viljo vältteli usein Harria. *Viljo meni aivan shokkiin kun Harri tuli juosten kerhoon ja löi ohimennen Viljoa. Viljo oli koko kerhokerran siinä vihassa. -- Harrin käytös häiritsi ja pelotti Viljoa. (Anun tutkimuspäiväkirja: 30.1.2002)* *Viljo hermostui suunnattomasti Harrin kiukutteluun. Uhkaili mm.: ”Seuraavalla, joka huutaa niin ei ole kohta enää päätä.” Näytti sormella päänleikkausliikkeen ja kuiskasi minulle: ” tuo pitäisi erottaa kerhosta”. (Anun tutkimuspäiväkirja: 20.2.2002)* Eräällä kerralla ennen kerhon alkua Viljo ei mennyt Leevin, Jarin ja Harrin leikkiin mukaan, vaan seisoskeli itsekseen.

Myös muilla kerroilla Viljo selvästi vältteli Harria ja oli varuillaan, että Harri ei päässyt liian lähelle häntä.

Niilo, Leevi ja Jari eivät välittäneet paljoa Harrin ja Juuson häiriökäyttäytymisestä, mutta heistä huomasi joskus, että he huomioivat poikien erilaisen käyttäytymisen. *Jari kyseli monta kertaa: Miksi Harri on aina kiukkuinen ja huutaa?” Eli Harrin käytöksen seuraaminen meni hänellä kaiken muun tekemisen edelle. (Anun tutkimuspäiväkirja: 30.1.2002)* Leevi kummasteli muiden lasten itkua, huutoa ja riehumista. *Harrin huuto häiritsi selvästi vaikka Leevi ei sitä suoraan sanonut. Hän vain katseli ihmeissään kun Harri huusi. (Anun tutkimuspäiväkirja: 30.1.2002)*

Käyttäytymishäiriöt huomioitiin Salmisen (1998, 98-102) kirjassa seuraavasti: hyväksyttävän käyttäytymisen vahvistaminen, perusrutiinien vakiinnuttaminen, huumori, opettaminen vihan verbaaliin ilmaisuun, ja liikkumatilan antaminen. Pyritään muuttamaan sekä yksilön että ympäristön käyttäytymistä. Kerhossa pyrimme toimimaan juuri näiden mukaan. Kehuimme lapsia kun toistuva hyväksymätön käyttäytyminen oli muuttunut hyväksyttäväksi käyttäytymiseksi, käytimme kerhossa tiettyjä samoin toistuvia asioita, neuvottelimme lasten kanssa kerhon säännöistä sekä yritimme saada lapsia puhumaan tunteistaan raivokohtauksen sijasta. As-lasten kielellisten ja sosiaalisten ongelmien vuoksi huumoria piti käyttää rajoitetusti.

Ystävät ovat Saarisen (1998) mukaan ihmisen hyvinvoinnin ja onnellisen elämän perusedellytys. Ystävien puuttuminen saattaa tuottaa ihmisille ongelmia ja puute voi olla riski emotionaalisessa ja sosiaalisessa kehityksessä. Ystävyys on siis yksi elämänlaadun ja tuetun yhteisöön liittymisen tärkeimmistä tekijöistä. (Saarinen 1998.) Koimme sosiaalisten taitojen harjaannuttamisen tärkeäksi asiaksi kerhossa, juuri ystävyysuhteiden ja ryhmän koheesion kehittymisen mahdollistumiseksi. Monet lapset olivat myös ilmoittautuessaan ilmaisseet toiveensa uusista ystävyysuhteista.

Sosiaalisen käyttäytymisen taitoja voidaan harjoittaa Asperger-henkilöillä. Sosiaalisia taitoja kehitettäessä hyödynnetään videokuvamateriaalia, kertomuksia, roolipelejä ja strukturoitua opetusta. (Bock 2001; Kälinen 1999, 22; Safran 2001) Aiheesta on tehty myös sosiaalisen käyttäytymisen oppimisen strategia: SODA (Stop, Observe, Deliberate, Act), jonka tarkoitus on muuttaa As-henkilön sosiaalista käyttäytymistä. Se

auttaa huomioimaan sosiaalisen käyttäytymisen vihjeet, sekä prosessoimaan niitä, harkitsemaan niiden paikkansapitävyyttä ja merkitystä sekä valitsemaan sopivan vaihtoehdon sosiaalisen kanssakäymisen aikana. (Bock 2001) Me käytimme näistä apunamme lähinnä strukturoitua opetusta, tavallaan myös kertomusta mielikuvituksen mukaan saamiseksi. Taulukkoon 2 olemme koonneet lasten sosiaalisia taitoja ja mahdollisia vuorovaikutuksen puutteita, kuten käyttäytymisen ongelmia.

TAULUKKO 2. Sosiaaliset taidot ja käyttäytymisen ongelmat

+ usein - ei ollenkaan 0 joskus					
Lapsi	Itsekeskeisyys	Vastavuoroinen kommunikointi	Empatia	Häiriökäyttäytyminen	Ohjeiden noudattaminen
Heikki	0	0	0	-	+
Harri	+	0	0	+	0
Niilo	-	0	+	-	0
Leevi	-	+	+	-	+
Jari	-	+	-	-	+
Viljo	0	+	+	-	+
Juuso	0	0	0	+	0

4.2.3 Puheen tuottaminen ja ymmärtäminen

Asperger-lapsen puheenkehitys on hieman myöhässä verrattuna muihin saman ikäisiin lapsiin. Asperger-lapselta puuttuu usein lapsen kielen vaihe, jossa lapsi harjoittelee puhumista. Tämän jälkeen As-lapsen kieli kehittyy kuitenkin hämmästyttävän nopeasti. (Ehlers & Gillberg 1996, 13-15.) Asperger -lapsen puheen ymmärtäminen on erittäin konkreettisella tasolla. Hän ymmärtää asiat sanatarkasti, joten hänen on vaikea

ymmärtää vitsejä ja sanontoja, eikä hän osaa lukea rivien välistä. (Gillberg 2000, 160; Jolliffe & Baron-Cohen 1999; Kielinen 1998, 231; Ollikainen 1999). Viestintää vaikeuttaa myös se, että Asperger-lapsi on hyvin ilmeetön. Hänen katsekontaktinsa on jäykkä ja tuijottava sekä monet ilmeet ja eleet puuttuvat. (Ehlers & Gillbeg 1996, 13.)

Vaikka As-lapsilla on hyvin kehittynyt kieli, he ovat huonoja aloittamaan ja pitämään yllä keskustelua. Huonon kommunikoinnin lisäksi puhe on pedanttista ja aikuismaista sekä he puhuvat monotonisella ja epänormaalilla äänenpainolla. (Williams 2001.) Selkeä ulosanti tuotti Juusolle ongelmia. Meillä oli palloilussa rata, jossa jokainen lapsi sai itse keksiä yhden pisteen. Juuso kehitti hyvän tehtävän, mutta sen muille selittämiseen hän tarvitsi apua avustajalta. Muilla lapsilla ei esiintynyt puheessa sellaisia häiriöitä, että ilmaisua olisi tarvinnut tukea.

Leevi oli ainoa kerhon lapsi, joka ei puhunut kirjakieltä. Hän pystyi tuottamaan puhetta vaivattomasti. Heikki ja Viljo olivat myös verbaalisesti lahjakkaita. Harrilla ja Niilolla oli kielellisiä vaikeuksia, ei tosin niin suuria kuin Juusolla. Harrin puhe oli usein komentavaa huutoa. Williamsin (2001) mukaan Asperger-henkilöille on tavanomaista, että he puhuvat kiukkuiseen sävyyn ja töksäyttelevät asioita.

Tiesimme As-lapsilla esiintyvän kielellistä poikkeavuutta. Kerhomme lapsilla se näkyi lähinnä vain kirjakieltä muistuttavana puheena sekä asioiden tarkkaan kirjaimellisesti sanomisena ja ymmärtämisenä. Ohjaajina pyrimme kiinnittämään huomiota puheeseemme, jotta se ei lisäisi lasten epätietoisuutta asioiden ymmärtämisessä. Silloin tällöin kuitenkin puhuimme sen enempää ajattelematta ja saatoimme käyttää asiaan hieman sopimatonta sanaa. Lapset kyllä usein ymmärsivät, mutta joku saattoi luonteeseen kuuluvan näsäviisauden vuoksi joskus kommentoida asiaa. Ehlersin ja Gillbergin (1996) mukaan As-henkilö on erittäin tarkka ja täsmällinen puheessaan. Siksi häntä hermostuttaakin jos muut eivät ole yhtä täsmällisiä.

Piritta sanoi, että tämä on tällaista sisäkeilausta, koska käytämme pehmopalloa. Viljo huomautti heti, että pelataanhan sitä oikeatakin keilausta sisällä. (video: 6.2.2002)

Juuso kysyi ohjeidenannon jälkeen, että ollaanko hippaa vain tässä sinisellä viivalla? (video: 9.1.2002) Ohjeeksi olimme sanoneet, että leikin rajana on sininen viiva. Juuso viisasteli myös uinnissa. *Juuso joutui puhutteluun suihkuhuoneeseen, koska oli tönäissyt*

altaan reunalla seisoneen Viljon veteen. Suihkuhuoneessa kertasimme Juuson kanssa kerhon sääntöjä. Hän oli oikeassa kun sanoi, ettei kerhon säännöissä lukenut altaaseen tönäisemisestä mitään. Sanoin, että uinnissa on samat säännöt kuin normaalisti salissa (toisia ei saa lyödä, tönä jne.) ja hän vastasi ettei tiennyt sitä. Normaaliala Juuson viisastelua. (Anun tutkimuspäiväkirja: 13.3.2002) Pantomiimissa Juuso pelleili ja kysyi näsäviisaita kysymyksiään. Esimerkiksi "eihän ole tarkkaan määritelty kuinka tarkasti kortin kuvaa pitää näyttellä?" Eli hän tarkoitti sitä, että voisi vaan maata lattialla niin muiden olisi vaikeata arvata (hän tekikin niin viimeisellä näyttelykerralla). (Anun tutkimuspäiväkirja: 3.4.2002) Heikiltä, Harrilta, Niilolta, Leeviltä eikä Jarilta tullut tällaisia näsäviisaita kommentteja.

Asperger-lapsilla on vaikeuksia abstraktissa ja käsitteellisessä ajattelussa. Siksi opetuksessa on hyvä käyttää apuna visuaalisia vihjeitä ja kuvia. Verbaalista puhetulvaa tulisi välttää. On suositeltavaa puhua mahdollisimman konkreettisesti, koska henkilöt käyttävät ja tulkitsevat puhetta kirjaimellisesti, eivätkä ymmärrä kielikuvia ja sanojen kaksoismerkityksiä. Asperger-henkilöt eivät myöskään välttämättä ymmärrä ilmeitä ja eleitä, mikä tarvitsee huomioida kommunikoidessa heidän kanssaan. (Moreno & O'Neil 1997.) Käytimme opetuksessa paljon näyttöjä ja myös jonkin verran kuvia. Kuvat ja niihin liittyvät tekstit osoittautuivat toimiviksi, varsinkin tehtäväradoissa. Osa lapsista luki niitä mielellään. Heikille oli myös tärkeää saada käyttämämme laput itselleen. Hän esitteli niitä kerhon jälkeen isälleen ja kertoi mitä olimme tehneet. Juuso oli toinen lapsi, jolle kirjallinen ohjeistus auditiivisen kanavan lisäksi oli tarpeen. Motoriikan testauksessa hän halusi ensin lukea testaajille tarkoitetut ohjeet, ennen kuin suostui suorittamaan pisteitä.

Puheen ymmärtämisessä ei esiintynyt kerhossamme suuria ongelmia, mutta olemmekin kiinnittäneet asiaan huomiota ohjeita antaessamme. Selkeät ja lyhyet ohjeenannot toimivat. Toistimme monesti asioiden ydinkohdat sekä käytimme apuna kuvia ja näyttöjä. Joskus osa lapsista oli kaikesta huolimatta "ulkona" asioista. *Niilolla oli vaikeuksia ymmärtää joitakin sääntöjä, tai sitten ymmärtämättömyys johtui vain kuuntelemattomuudesta. Esim. polttopallossa ei edes yrittänyt väistellä, vaan torjui palloa käsillään. (Piritan tutkimuspäiväkirja: 20.2.2002) Niilolla oli vaikeaa ymmärtää myös ryhmänmuodostus-leikkiä. Anu sanoi esimerkissä, että muodostakaa ryhmä, jossa*

maahan koskettaa kolme jalkaa. Niilo sanoi vaikka kuinka monta kertaa: ”minulla on vain kaksi jalkaa”. (Piritan tutkimuspäiväkirja: 3.4.2002)

Peukalopalautteessa näytti, ettei Jari ymmärtänyt kysymyksiä niin nopeasti kun kysymyksiin piti vastata. Hän olisi tarvinnut enemmän miettimisaikaa, joten hän kysyi monta kertaa: “Mitä?”. (Anun tutkimuspäiväkirja 27.3.2002) Jarilla oli lisäksi tapana kysellä moneen kertaan jo kerrottuja asioita. Heikillä, Viljolla, Leevillä ja Juusolla ei ollut havaittavissa puheen ymmärtämisen ongelmia. Leevi osasi tehdä lisäkysymyksiä jos ei ymmärtänyt jotain. Harri ymmärsi jos hän vain malttoi kuunnella.

Juuso osasi esittää meille ohjeitakin. Kerran häneltä tuli peliin hyvä idea. Hän ehdotti, että laskisimme viidestä alaspäin, ennen kuin viheltäisimme pilliin. Juusoa saattoi tilanteessa jännittää liikaa, koska ei tiennyt, milloin viheltäisimme ja peli alkaisi. Juuso ymmärsi pelien säännöt hyvin ja jos emme jotain asiaa heti maininneet, oli hän ensimmäisenä esittämässä meille kysymyksiä. Juuso esitti oivaltavan ja tarkentavan kysymyksen pallohippaan. Sanoimme, että pallon saa torjua käsillä. Juuso kysyi, saako pallon ottaa kiinni ja heittää sen sitten pois. Kerhon lasten puheen tuottamisen ja ymmärtämisen tason olemme tiivistäneet taulukkoon 3.

TAULUKKO 3. Kielellinen poikkeavuus: puheen tuottaminen ja ymmärtäminen

+ usein – ei ollenkaan 0 joskus			
Lapsi	Ymmärtämisen ongelmia	Selkeä tuottaminen	Saivartelu
Heikki	–	+	–
Harri	0	0	–
Niilo	0	0	–
Jari	–	0	–
Leevi	–	+	–
Viljo	–	+	0
Juuso	–	0	+

4.2.4 Rutiinien ja rituaalien merkitys

Asperger-henkilöt ylireagoivat helposti pieniinkin muutoksiin sekä ovat erittäin herkkiä ympäristön paineelle. He ovat ahdistuneita ja huolestuneita, jos eivät tiedä mitä on odotettavissa. Stressi, ylilatautuminen ja uupumus ajavat heidät helposti pois tasapainosta. (Williams 2001.) Osa lapsista oli kerhon myöhäisen ajankohdan (klo:18.00-19.00) vuoksi väsyneitä kerhoon tullessaan, heillä oli jo pitkä päivä takanaan. *Harri sai alkuehessä raivokohtauksen...itki sylissäni ja sanoi, että haluaa mennä omaan sänkyyn nukkumaan. (Piritan tutkimuspäiväkirja: 16.1.2002)*

Aspergerin oireyhtymää sairastavalla henkilöllä on paljon pakonomaisia toimintoja ja ajatuksia. Myös rutiinit voivat hallita vahvasti elämää ja ne lisääntyvät iän myötä. (Ehlers & Gillberg 1996, 11; Kielinen 1998, 231.) Ollikaisen (1999) mukaan pienikin arkirutiinin muutos voi saada ajatusmaailman sellaiseen kaaokseen, ettei mikään suju.

Kevään aikana havaitsimme Harrin olevan riippuvainen rutiineista ja hänellä esiintyi asioihin juuttumista. Harri kulki yleensä isänsä kyydissä kerhoon ja kerhosta pois. Erään kerhokerran päätyttyä äiti olikin yllättäen vastassa, jonka seurauksena Harri aloitti huutamisen ja kiukuttelun. *Hippaleikki sujui hyvin kunnes Harri jäi hipaksi ja alkoi heti polttaa juuri hippana ollutta Viljoa. Viljo oli ollut kauan hippana, joten sanoin Harrille, ettei ota heti samaa vaan yrittää ottaa muita kiinni -- Äkkinäinen ohje sai varmaankin Harrin sekaisin, koska siitä alkoi hirvittävä raivari, joka jatkui koko kerhon ajan ja vielä kerhon jälkeenkin. (Anun tutkimuspäiväkirja: 16.1.2002)*

Niilo sattui kerran unohtamaan reissuvihkonsa kotiin. Hän tuli kerhoon raivoten. *Niilon isä kertoi hänen itkeneen koko automatkan. Yritin rauhoitella Niiloa ja kerroin hänelle, että ei haitannut ollenkaan, että reissuvihko ei ollut mukana, sillä tänään emme kirjoita siihen mitään. Se ei auttanut, hän huusi ja sanoi sen olleen äitinsä syy, koska ei ollut laittanut vihkoa mukaan. Yritin lohduttaa ja antaa käteni, mutta Niilo ei ottanut siitä kiinni. Hän käveli lopulta perässäni saliin, ja itki kovaan ääneen. Alkuleikkiin mennessä kuitenkin rauhoittui ja kerho meni loistavasti. (Piritan tutkimuspäiväkirja: 23.1.2002)* Luulimme aluksi, että kerhosta ei tulisi mitään, niin suuri kiukunpurkaus oli. Niilo ei kestänyt arkirutiinin muutosta, mutta yllättävän nopeasti kaikki oli ennallaan, kuin mitään ei olisi tapahtunutkaan.

Leevillä ja Viljolla tuli esille muutamia tilanteita, joissa rutiinien muutos vaikutti heidän käyttäytymiseensä. Leevi tiesi tarkkaan kerhon ohjelman. Muutoksesta ilmoitettaessa hän meni vähän hämilleen. Viljolla oli tapana riisua vaatteet aina samaan paikkaan. Kerran paikka oli varattu, joten hän odotti niin kauan kunnes pääsi omalle paikalleen. Heikillä ja Jarilla ei ilmennyt erityistä rutiinien tarvetta.

Strukturoitu opetus on suunniteltu rakenteiltaan selkeäksi. Autistinen lapsi tarvitsee strukturoitua opetusta selkeyttämään aikaa, paikkoja, tilanteita, henkilöitä ja kommunikaatiota. Opetuksen rakenteet on mietittävä niin, että oppiminen tapahtuu yksilöllisesti, lapsen kokonaisvaltaista kehitystä tukien. Strukturoitu pedagogiikka antaa turvalliset ja selkeät puitteet kiinteine aikoinen ja toimintoinen sekä mahdollistaa keskittymisen opetuksen kannalta olennaisiin asioihin. (Kerola ym. 2000, 135-136; Ikonen & Suomi 1998.) Tarvittavan struktuurin määrä on riippuvainen lapsen kehitystasosta. Struktuuria voidaan vähentää sitä mukaan kun lapsi alkaa itse hallita asioita ja tapahtumia. (Ikonen & Suomi 1998.)

Strukturoinnin huomioimme muun muassa siten, että käytimme jokaisella kerralla samanlaista tuntirunkoa. Aloitimme alkuleikillä, sitten oli erilaista toimintaa ja aina lopuksi teimme loppurauhoittumisen. Peukalopalautteen teimme aina, kun oli viimeisen kerran jotain tiettyä lajia. Se oli lapsille myös merkinä teeman eli lajijakson vaihtumisesta. Lisäksi kaikki harjoitteiden aloitukset ja lopetukset tehtiin aina samassa paikassa. Koripallon aloitusympyrässä istuminen merkitsi sitä, että jokin harjoite alkaa tai loppuu.

Kerhossa oli tarkat säännöt, joita käytiin yhdessä aluksi läpi ja joita piti noudattaa. Yksi kerhossa paljon käytetty sääntö oli "jäähy". Jos häiriökäyttäytyminen ei loppunut niin lapsi tiesi joutuvansa salista ulos "jäähyllä", kunnes oli rauhoittunut. Tämä toimi, koska kaikki olivat sen hyväksyneet ja tiesivät todella joutuvansa sinne. Harri ja Juuso olivat ainoat lapset, joiden kanssa jouduimme käyttämään jäähysääntöä

Tuntien toimivuutta lisäsi myös ohjaajien selkeä ja johdonmukainen toiminta. Myös mahdollisista tulevista muutoksista kuten esimerkiksi sisältöjen muuttumisesta ja uintipaikasta oli ilmoitettava etukäteen, jotta lapset pystyivät valmistautumaan niihin rauhassa. Uintikertojen muutoksista ja tulevasta uudesta paikasta keskusteltiin ennen

varsinaista uintikertaa. Edellisen kerhokerran lopusta jätettiin reilusti aikaa lasten kysymyksille, jotta paikan vaihdokseen olisi valmistauduttu mahdollisimman hyvin.

Saimme kerhoon kaksi vakituista avustajaa. Luulemme, että lapsille olisi ollut liian stressaavaa, jos avustajat olisivat vaihtuneet vähän väliä. (vrt. Pulkkinen 2002, 251.)

Toinen avustaja, joka toimi paljon Harrin apuna, kertoi meille Harrin tottelevan ja uskovan häntä koko ajan enemmän. Kun uinnissa *Harri oli purskuttanut vettä suullaan, niin avustaja oli sanonut hänelle, että älä viitsi, niin Harri oli pyytänyt häneltä anteeksi.* (Piritan tutkimuspäiväkirja: 13.3.2002). Taulukossa 4 on kerhon lasten rutiinien ja rituaalien tarve.

TAULUKKO 4. Rutiinien ja rituaalien tarve

+ usein	
– ei ollenkaan	
0 joskus	
Lapsi	Rutiinien ja rituaalien tarve
Heikki	–
Harri	+
Niilo	+
Jari	0
Leevi	–
Viljo	0
Juuso	+

4.2.5 Aistiherkkyysien huomioiminen

Asperger-henkilöillä on ominaista poikkeava reagointi aistiärsykkeisiin. Aistipulmat voivat ilmetä kaikilla aistialueilla ali- tai yliherkkyyksinä. Jos lapsella on aistin aliherkkyyttä, pitäisi hänelle opetuksessa tarjota erilaisia aistimuksia, joita lapsi itsekin hakee. Jos taas lapsella on yliherkkyyttä, tulisi voimakkaita ärsykeitä välttää. Kova melu, voimakkaat hajut, kirkas valo tai koskettaminen voivat aiheuttaa suuria ongelmia opetustilanteissa. (Gillberg 1999, 73-75; Kerola ym. 2000, 73-87.)

Tuntien kuluessa havaitsimme kolmella kerhon lapsella esiintyvän aistin yliherkkyyttä. Minkään aistin aliherkkyyttä emme havainneet kenelläkään lapsella. Juuso ja Viljo pitivät käsiä korvilla kun musiikki soi, vaikka se soi aivan hiljaa. Eräässä alkuverryttelyssä muut kannustivat juoksijaa, mutta Viljo sulki korvansa. Melu taisi olla liian kova. Myös Niilolla oli havaittavissa kuulon yliherkkyyttä. Niilo keskittyi ohjeidenannon aikana joskus vain kuuntelemaan, mikä ääni katosta tulee. Tuulettimen ääni oli niin hiljainen, ettemme olleet itse edes huomanneet sitä. Yliherkkyyksien tullessa esille yritimme vain rauhoitella lasta ja antaa hänen mennä vaikka sivuun istumaan jos toiminta ei meinannut onnistua.

Hajuaistin yliherkkyyteen törmäsimme palloilukerralla, kun jaoimme joukkueille eriväriset peliliivit. Leevi, Viljo ja Heikki kieltäytyivät laittamasta liivit päällensä. Itse yritimme nuuhkia niitä, mutta emme haistaneet mitään. Voi olla että pojat kuitenkin haistoivat niistä toisten hien hajun?

Williams (2001) mainitsi, että As-lapset eivät pidä fyysisestä kosketuksesta. Kaikki kerhomme lapset antoivat kuitenkin koskettaa itseään esimerkiksi avustettaessa. Pallohierontakin onnistui hyvin. *Lapsetkin saivat hieroa aikuisia, mutta Harri halusi minun jatkavan hieromista -- Harri ei olisi halunnut hieronnan loppuvan. (Piritan tutkimuspäiväkirja: 6.2.2002)* Harri hakeutui myös koko ajan syliin istumaan. Heikki oli mielellään reppuselässä. Viljo roikkui välillä molempien kaulassa, mutta lasten kosketuksesta hän ei tykännyt. *Harri yritti ottaa Viljoa mukaan leikkiin ennen kerhon alkua, mutta Viljo ei voi sietää Harria. Harri ei tätä tajua vaan menee kovaa Viljon luokse, ottaa kiinni ja huutaa. Se ei tosiaankaan käy kiltille ja aistiherkälle Viljolle. (Anun tutkimuspäiväkirja: 3.4.2002)* Tiesimme myös Leevillä esiintyvän tuntoaistin yliherkkyyttä. Leevin äiti oli maininnut asiasta meille. Leevi olisi pitänyt mielellään paljon vaatteita päällä koko kerhon ajan. Voimistelutossujen sisään olisi jätetty villasukat ja housujen alle pitkät alushousut, jotta iho olisi suojautunut kosketukselta. Kerhomme lasten aistiherkkyydet olemme tiivistäneet taulukkoon 5.

TAULUKKO 5. Aistien ali- ja yliherkkyydet

+ yliherkkyys - aliherkkyys 0 normaali			
Lapsi	Kuuloaisti	Tuntoaisti	Hajuaisti
Heikki	0	0	+
Harri	0	0	0
Niilo	+	0	0
Jari	0	+ / 0	+
Leevi	0	+	0
Viljo	+	+ / 0	+
Juuso	+	0	0

4.2.6. Erikoiset kiinnostuksen kohteet ja liikuntaan suhtautuminen

Suurimmalla osalla Aspergerin oireyhtymää sairastavista lapsista on valokuvamuisti, jonka avulla he pystyvät muistamaan suuria tietomääriä jostakin erikoisalueesta. Asperger-lapsella on pakonomainen tarve omistautua harrastukselleen. (Ehlers & Gillberg 1996, 9-11; Gillberg 1999, 18; Nieminen ym. 2000, 968; Laukkarinen & Rüfenacht 1998, 13-19.) Heillä on tapana luennoida hellittämättä kiinnostuksen kohteestaan, kysellä itseään toistavia kysymyksiä kiinnostuksen kohteestaan ja ideoita aiheesta hankaluuteen asti. Lisäksi heillä on taipumus olla välittämättä ulkoisista vaatimuksista ja kieltäytyä oppimasta mitään mikä on heidän mielenkiintonsa ulkopuolella. (Williams 2001.)

Kerhomme lapsista Harrilla tuli eniten esille erityisiä mielenkiinnon kohteita. Harri oli kiinnostunut vetureista ja tulivuorista, joten hän olisi halunnut aina vain leikkiä niihin liittyviä leikkejä. Harri puhui myös paljon sheriffi -juttuja. Viljolla ja Juusolla oli aiheita, joista he selvästi pitivät. Viljon ajatukset olivat varsinkin uintijaksolla uppoavissa laivoissa. Juuso oli kiinnostunut pallopeleistä. Lasten erikoiset kiinnostuksenkohteet olemme koonneet taulukkoon 6.

TAULUKKO 6. Erikoisten mielenkiinnonkohteiden ilmeneminen liikuntakerhossa

+ oli erityisen intensiivisiä	
0 oli, mutta ei tarvetta tuoda esiin	
– ei ollut	
Lapsi	erikoisia mielenkiinnonkohteita
Heikki	0
Harri	+
Niilo	–
Jari	–
Leevi	–
Viljo	+
Juuso	0

Liikuntaan suhtautuminen

Lapset olivat erittäin kilpailullisia, joten erilaiset kisailut ja pisteiden keräämiset motivoivat heitä tekemään. Tosin tämä kilpailullisuus oli usein mielestämme liian hallitseva osa tekemistä, joten pyrimme muuttamaan suorittamisilmapiiriä tehtäväsuuntautuneemmaksi. *Pallopeleissä syntyi erimielisyyksiä, koska lapset eivät sietäneet häviämistä. Päätimme alkaa korostaa sääntöjen noudattamisen tärkeyttä ja pelaamisen iloa. Emme kiinnittäneet huomiota pistelaskuun, mutta lapsia edelleen kiinnosti, kumpi joukkue oli johdossa. Kesken pelin emme reagoineet lasten pistelaskujen ja voittamisen puhumisiin, mutta lopuksi reagoimme niihin vain pikaisesti sanomalla, että kaikki ovat voittajia, jotka noudattivat sääntöjä. (Anun tutkimuspäiväkirja: 5.3.2002)*

Harri ja Jari eivät kestäneet häviötä ja tekivät kaikkensa voittaakseen. Myös Juuso oli erittäin kilpailullinen. Kilpailutilanteet saivat Juuson motivoitumaan. Itsensä vertailua muihin esiintyi muuallakin kuin pelitilanteissa. Esimerkiksi Jari, Juuso ja Leevi kilpailivat kuka oli kerännyt eniten tavaroita radan siivouksessa ja kuka oli ensimmäinen käsienvpesussa. Leevi ja Viljo eivät näyttäneet kilpailullisuuttaan niin vahvasti, mutta he tiesivät aina tarkkaan pelitilanteen. Heikkiä ja Niiloa taas ei kilpailullisuus ja pelin tilanne kiinnostanut ollenkaan. He tekivät asioita vain liikkumisen ilosta, sisäisestä motivaatiosta.

Hieman ennen kouluikää lapsilla on alkanut kehittyä kyky alkaa vertailla asioita. Uutta ja kiehtovaa ajattelukykyä halutaan käyttää, joten lapset muuttavat monet asiat kilpailullisiksi. Aluksi vertaillaan konkreettisia asioita, jotka ovat usein liikuntasuorituksia ja vasta myöhemmin psyykkisiä ominaisuuksia. Vertailun tulos ei voi olla aina itselle suosiollinen. Minäkäsitys saattaa keskimäärin hieman laskea tässä vaiheessa. (Lintunen 2003.) Kehitysvaihe voi olla yhtenä syynä kerhon poikien kilpailullisuuden korostumisessa.

Kokeilimme motivoida lapsia jakamalla tarroja motorisen radan yhdeltä suorituspisteeltä. Harri ja Juuso motivoituivat niistä hyvin. Uinnissa myös erilaiset välineet motivoivat Harria. Leevi ja Jari eivät näyttäneet tarroista välittävän, vaan suorittivat tehtävät liikkumisen ilosta. He olivat siis sisäisesti motivoituneita. *Jaria tarrat eivät motivoineet mitenkään erityisesti. Hän vain sanoi: ”Otampa tosta vaikka ton”.* (Anun tutkimuspäiväkirja 30.1.2002) Onnistumisen kokemukset motivoivat lapsia eniten. Onnitueksaan heidän kasvoiltaan huokui riemua.

Jaoin kevään 2002 kerho-ohjelman eri aihealueisiin. Aiheina olivat leikit ja pelit, tempurata, palloilu, uinti ja mielikuvitusliikunta. Lajien välillä ei esiintynyt selvää suosion jakautumista. Mistään aiheesta ei voida sanoa, että se ei olisi kiinnostanut lapsia. Kiinnostumattomuutta esiintyi yksittäisinä tapauksina lajista tai tehtävistä riippumatta. Esimerkiksi tempuradan (motoriikkarata) ensimmäinen kerta meni loistavasti ja lapset tekivät innokkaina, mutta toinen kerta oli täysin vastakohta. Satunnaisesti jokin tekeminen ei vain onnistunut joltakin lapselta. Syitä voi olla monia, esimerkiksi vireystila, tehtävän ohjeistus ja ymmärtäminen sekä mielenkiintoisuus.

Yksi laji nousi hieman muiden lajien yläpuolelle. Se oli uinti. Kaikki lapset pitivät siitä. Jari tuuletti monesti loppurentoutuksen aikana kun puhuimme uinnista. Uintikertaa edeltäneen kerhokerran loppuun olimme jättäneet keskusteluaikaa seuraavan kerran uintitunnista. Lapset saivat tehdä vapaasti kysymyksiä ja niitä riitti. Uintitunneilla ohjeiden kuuntelu ja sääntöjen noudattaminen oli mallikelpoista, joten myös häiriökäyttäytymistä oli vähemmän kuin yleensä. Lapsilla oli hauskaa. He toivoivat enemmän uintia. *Jari oli selvästi innoissaan uinnin jälkeen, vaikka sanoikin normaaliin neutraaliin tapansa: “oli ihan kivaa”.* (Anun tutkimuspäiväkirja: 13.3.2002) Kun

kerroimme, että oli viimeinen uintikerta ja sanoimme, että nähdään ensi viikolla Kilpisen koululla, Jari vastasi “eikä ollut!”. Hän piti siis uinnista todella paljon *Harri huusi, kun lopetimme uinnin: “minulla oli kiva!”*. (video: 27.3.2002) Uinti voisi olla Viljolle hyvä liikuntamuoto, koska hän viihtyi hyvin ja inhoaa hikeä ja uinnissa sitä ei tunne. Uinnissa oli myös paljon melua, mutta jostain syystä siellä se ei häirinnyt yhtään.

Uinnin ja loppurauhoittumisien lisäksi mielikuvitusliikuntajakso sujui hyvin.

Mielikuvituksen käyttö toimi hyvin myös muilla kerhokerroilla, joten yritimme hyödyntää sitä mahdollisimman paljon. Laukkarisen ja Rüfenachtin (1998, 79) kirjassa Aspergerin oireyhtymää sairastava Marius kertoo, että liikunta oli hänelle varsinkin pienempänä hirveätä tuskaa, kun piti mennä sääntöjen mukaan, eikä mielikuvitusta saanut käyttää. Kaikki kerhomme lapset olivat kiinnostuneempia, kun pelissä tai leikissä oli käytetty mielikuvitusta. Kerhomme lapsista Viljo uppoutui eniten mielikuvitusmaailmoihinsa. Hän keksi omia mielikuvitustarinoitaan tehtäviin.

Luutapallopelissä Viljo kuvitteli olevansa Harry Potterin ”huispausta” ja telineradassa hän kertoi olevansa ”Sandoplanetan” taistelukentällä suorittamassa erilaisia tehtäviä: *trampoliini oli hyppy-kukka, alastulopatja oli sähköinen, joten hän kehitteli, että kukasta tulee siitepölyä, joka on sähköisesti aktivoitunut. Puolapuut olivat maailman korkein vuori ja luutapallopujottelussa pallo oli pommi, joka kartioon osuessaan räjähti*. (Anun tutkimuspäiväkirja: 23.1.2002) Viljo oli niin innoissaan asiasta, että selittäessani rataa, hän lisäsi puheeni päälle ”ei se ole miinakenttä, vaan vieriviä kiviä ja jos niihin osuu, niin putoaa triljoonia metrejä...”. (Piritan tutkimuspäiväkirja:

23.1.2002) Lopputunnista Viljo kertoi hänellä olleen kivaa ja toivoi samalla seuraavaksi kerraksi rataa hirviötä, jota voisi heitellä pallolla. Toteutimme toiveen ja askartelimme pahvista hirviön pään. Uintikertojen vapaa-aika osuuksilla Viljo oli myös mielikuvitusmaailmoissaan. Hän sukelteli ja kuvitteli olevansa uponneesta Titanic laivasta pelastautuva ihminen. Hän pyysi meitä leikkeihinsä mukaan ja selitti, että sukeltelimme samoin kuin Titanic laivasta pelastautumaan yrittävät. Altaan kaiteet olivat laivan pannuhuoneessa, joiden ali piti sukeltaa. Hän sanoi myös, että on oppinut uimaan katsoessaan Titanic elokuvaa. Kehotimme Viljoa, että hän pyytäisi jotain lasta leikkimään kanssaan ja niinpä hän sai Juuson kaverikseen: Juuso istui ison patjan päällä ja Viljo työnsi häntä. Pojat eivät keskustelleet, mutta molemmat vaikuttivat tyytyväisiltä.

Lapset pitivät myös polttopallosta. Harri toivoi sitä usein ja me kokeilimmekin vaihtelun vuoksi erilaisia polttopallon sovelluksia. *Polttopallo sujui ilman suurempia kiukutteluja. Pelkäsin sen olevan hieman liian ”paha” aloitukseksi, koska joillekin häviö ja voittaminen ovat niin suuria asioita. -- Henri ei suuttunut vaikkei voittanut!? Huusi vain, ”o’ou...mun peppu paloi!”.* (Anun tutkimuspäiväkirja: 20.2.2002) Niilosta polttopallo oli myös hauskaa: *Niilo kikatteli koko ajan.* (Piritan tutkimuspäiväkirja: 20.2.2002)

Myös palloilujakso onnistui mukavasti, vaikka muutamilla lapsilla oli heikot palloilutaidot. Yllättävää oli, että myös yksi palloilukerta osoittautui erittäin motivoivaksi ja toimivaksi lajin vaikeudesta huolimatta. Harri, Niilo, Leevi ja Juuso pitivät palloilusta erittäin paljon. Jari oli välillä pallopeleissä hyvin ilmeettömän näköinen, eikä silloin saanut kunnolla selvää, miten hän viihtyi. Välillä kuitenkin innostui niin, että hänen ilmeensä muuttui täysin. *Jari vaikutti ennen peliä innostuneelta. Sanoi ”jee” ja hyppi sekä pyöritteli käsiään.* (Piritan tutkimuspäiväkirja: 6.3.2002) Viljon innokkuutta laski varmasti se, että hänen oli vaikea käyttää mielikuvitustaan apunaan palloilutaitoja harjoiteltaessa.

Lasten omat toiveleikit koettiin erittäin innostavina. Kaikki lapset olivat tyytyväisiä, saadessaan ohjata muille oman leikkinsä. Hieman erikoista oli se, että kaikki lapset innostuivat jokaisen vetämästä leikistä. Itsemääräämismotivaatio vaikutti toimivan. Muita innostavia harjoitteita ja leikkejä olivat lohikäärme-, varjo-, Kiinan muuri-, tulivuori ja miekkailuleikit. Esimerkiksi *Varjoleikissä Harri oli iloisen näköinen ja huusi: ”Tämä on kiva!”.* (Anun tutkimuspäiväkirja: 17.4.2002)

Musiikkiliikunta on todettu olevan hyvä liikuntamuoto autistisille lapsille (Alopaesus-Laurinsalo & Ojanen 1997, 22,24; Alvin & Warwick 1995; Kielinen 1998). Musiikilla on rohkaiseva vaikutus ja se helpottaa itseilmaisussa (Kielinen 1998). Musiikin mukaan liikkuminen auttaa sensomotorisen herkkyyden, liikkeiden rytmisen hallinnan ja aistien välisen koordinaation kehittymistä oman itsen ja ympäristön välillä (Alopaesus-Laurinsalo & Ojanen 1997, 24). Musiikkijuoksu onnistui hyvin, vaikka aluksi jännitti hieman, miten lapset suhtautuvat musiikkiin. Kertoessamme leikistä Harri ja Niilo sanoivat, etteivät pidä musiikista, mutta leikin alkaessa ja musiikin soidessa, kaikki unohtui. Harri ja Niilo juoksentelivat innoissaan musiikin tahdissa. Sanomalehtitanssi

oli myös menestys.

Miyahara ym. (1997) pohtivat tutkimustensa pohjalta Asperger-lasten vähäistä kiinnostusta liikuntaan. Heidän mielestään Asperger-lapsia ei kiinnosta liikunnalliset pelit, vaan he ovat mieluummin yksin ja pelaavat esimerkiksi tietokoneella. Toinen syy saattaa olla se, että heillä on vaikeuksia leikkiä muiden lasten kanssa sosiaalisia liikunnallisia pelejä, kuten hippaa. Liikuntakerhomme ohjelman aikana havaitsimme kuitenkin toistuvasti, että ainakin ryhmämme lapsia liikunnalliset pelit kiinnostivat. Kiinniottoleikeissä ei ollut erityisiä vaikeuksia, ne olivat päinvastoin suosittuja ja toivottuja leikkejä. Osa lapsista leikki kiinniottoleikkejä myös oma-aloitteisesti ennen yhteisen toimintamme alkua. Jari, Leevi ja Harri juoksentelivät usein keskenään. Tähän saattoi vaikuttaa se, että kaikki lapset kerhossa olivat Asperger-lapsia. Heille saattoi olla helpompaa leikkiä keskenään omassa pienessä vertaisryhmässään? Taulukossa 7 on tiivistetty lasten liikuntaan suhtautuminen.

TAULUKKO 7. Lasten liikuntaan suhtautuminen eri aihealueissa

+ mieluinen 0 neutraali – epämieluisuus							
Lapsi	Kilpailullisuus	Tempurata	Palloilu	Uinti	Mielikuvitusliikunta	Toiveleikit	Kiinniottoleikit
Heikki	–	0	0	+	+	+	0
Harri	+	0	+/0	+	+	+	+
Niilo	0	+	+	+	+	+	+
Jari	0	+	+	+	+	+	+
Leevi	+	+/0	+/0	+	+	+	+
Viljo	0	+	0	+	+	+	0
Juuso	+	–	+	+	+	+	0

4.2.7 Pedagoginen eriyttäminen - yksilöllisyyden huomioiminen

Pedagogisella eriyttämisellä tarkoitetaan opetettavan oppilasryhmän sisällä tapahtuvia järjestelyjä ja toimenpiteitä, joiden avulla pyritään luomaan jokaiselle oppilaalle mahdollisimman suotuisa oppimisympäristö. Eriyttämistä voidaan käyttää tavoitteiden, oppisisältöjen, opetusmenetelmien ja -välineiden sekä oppilasarviointien suunnittelussa ja toteutuksessa. (Heikinaro-Johansson 1992, 18.) Pedagogiikan yksi periaate on lapsen yksilöllisyyden huomioiminen (Ikonen & Suomi 1998).

Kerhossa ei noussut esille erityistä aihetta tai tehtävää, joka olisi ollut erittäin helppo tai vaikea kaikille lapsille. Jokin tehtävä saattoi olla jollekin helppo, kun taas jollekin toiselle lapselle vaikea. Lasten yksilöllisyys korostui aiheiden ja tehtävien vaikeusastetta tarkasteltaessa. Lajeissa ja harjoitteissa, joissa lasten taitoerot olivat suuret, kuten uinti ja palloilu, jaoimme lapset usein taitotasojen mukaan kahteen ryhmään. Näin pystyimme takaamaan jokaiselle lapselle tarpeeksi haastetta ja onnistumisen kokemuksia. Ensimmäisellä kerralla jaoimme pienet ja isot pelaamaan luutapalloa eri ryhmiin, koska pienemmät olisivat jääneet yhteispelissä isompien jalkoihin. Mutta viimeisellä kerralla pelasimme kaikki yhdessä ja peli sujui hyvin. Oliko meillä siis väärä käsitys siitä, että pienet jäisivät isompien jalkoihin? Lasten suuri ikähaitari vaikutti välillä siis hämäävästi eriyttämistoimenpiteisiin.

As-lapsilla on huono itsetunto, he ovat itsekriittisiä, eivätkä kykene sietämään epäonnistumisia. (Williams 2001). Kerhon yhtenä tarkoituksena oli antaa lapsille positiivisia onnistumisen kokemuksia liikunnasta. Monet kerhomme lapset tunsivat olevansa liikunnallisesti heikkoja, joten halusimme tukea ja vahvistaa heidän itsetuntoaan. Tarjosimme paljon suorituksia, joissa myönteiset kokemukset olisivat mahdollisia ja pyrimme myös välttämään epäonnistumisesta johtuvaa turhautumista. Tehtävien oli oltava sellaisia, että ne todennäköisesti onnistuisivat. Sama ajatus on keskeinen myös Tosikulmanojassa, joka on kehitysvammaisille suunniteltu telinevoimisteluoohjelma. Siinä puhutaan onnistumisen ydinkohta -käsitteestä. Liike aloitetaan sellaisesta paikasta, josta se mitä varmimmin onnistuu. (Pulkkinen & Valkonen 1997.) *Jari onnistui tekemään kuperkeikan alamäkeen ja oli siitä tosi innoissaan. Sanoi, että ei ole koskaan aikaisemmin tehnyt kuperkeikkaa. (Piritan tutkimuspäiväkirja: 23.1.2002)* Jari kokeili kuperkeikkaa myös tasaisella, jossa se ei

kuitenkaan enää onnistunut. Hän oli silti iloisen oloinen, kun oli saanut pyörimisen ja onnistumisen kokemuksen alamäessä.

Onnistumisen kokemuksia tuli motorisen radan lisäksi myös muissa lajeissa. *Viljo sukelsi innoissaan. Olin jo viheltänyt pilliin, mutta Viljo heitti vielä kaksi rengasta uudestaan pohjaan. Sukelsi ne ja sanoi `jes!`. (Piritan tutkimuspäiväkirja: 13.3.2002)* Viljo nautti selvästi myös luutapallossa onnistumisestaan. *Viljo roikkui kaulassani ja kertoi, että oli tehnyt kaikki joukkueensa kolme maalia. (Piritan tutkimuspäiväkirja: 20.2.2002)* Jari sai onnistumisen elämyksiä tuuletuksista päätellen. Kun hän esimerkiksi sai kaikki frisbeet renkaaseen, tuuletti hän äänekkäästi.

Välillä mietimme, olivatko tehtävät Leeville, Viljolle ja Jarille liian ”lapsellisia” tai helppoja. Vaikeutimme tehtäviä, koska halusimme myös haasteita, että motorista kehitystäkin pääsisi tapahtumaan. Tämä oli kuitenkin ongelmallista, sillä esimerkiksi jos jokin tehtävä oli liian vaikea, turhautui Leevi helposti, eikä viitsinyt edes yrittää. *Palloilussa potkiminen maalitauluun oli aluksi niin vaikeaa, että Leevi jaksoi valittaa -- opetin hänelle vähän tekniikkaa ja potkiminen alkoi sujua. Laski sitten innoissaan pisteitä, kun sai pallon nouseman. (Piritan tutkimuspäiväkirja: 6.2.2002)*

Ihminen, joka kokee oppivansa ja osaavansa, harrastaa oppimaansa asiaa mielellään jatkossakin. Tämä toteamus pätee myös liikuntaharrastukseen. (Lintunen 2003.) Erityisesti ne henkilöt, joilla on vammoja tai sairauksia, hyötyvät liikunnasta vielä enemmän kuin vammattomat ihmiset. Liikkumisen halu lähtee usein ihmisen omasta tahdosta. Ketään ei kannata pakottaa liikkumaan. Jos lapset saavat oikean liikkumismallin on todennäköistä, että he jatkavat liikkumista myös aikuisena. Tämä pätee myös lapseen, jolla on ollut syntymästään saakka vamma tai pitkäaikaissairaus. (Rintala & Huovinen 2003.)

Heikki oli kerhomme lapsista nuorin ja selvästi pienikokoisin, joten hän tarvitsi usein henkilökohtaista eriyttämistä. Hän oli välillä itsekkin huolissaan pienuudestaan ja siitä ettei sen vuoksi pärjää muille. *Palloradan pisteet olivat haastavia, joillekin ehkä hieman vaikeita. Heikki tarvitsi helpotusta ja tasoitusta isompien joukossa. Esimerkiksi koriin heitto, jossa pallo oli liian painava ja koripalloteline aivan liian korkealla. (Anun tutkimuspäiväkirja: 6.2.2002)* Heikki tunsu itsensä huonommaksi isompien joukossa,

jonka seurauksena hän turhautui ja motivaatio laski. Esimerkiksi pantomiimissa hän halusi arvailla, mutta isommat tiesivät aina ennen häntä, joten hän turhautui kun ei saanut pisteitä. Heikki kuitenkin motivoitui liikkumaan, jos sai onnistumisen kokemuksia, joten helpotimme usein tehtäviä hänelle.

Lasten suurista taitoeroista ja viiden vuoden ikäjakaumasta johtuen eriyttäminen oli haastavaa. Lasten suuren ikähaitarin ja eri kehitysvaiheen huomasi leikeissä, vaikka ne sujuivatkin yleensä hyvin. *Leevi ymmärsi idean, että pitää toimia ryhmänä lohikäärmeleikissä. Huusi: "auttakaa takaa". Harri vaan huuteli: "tulsta" ja "lohikäärme sylkäisi tulen mun paitaan". (video: 10.4.2002)* Kerhossa tuli harvoin esille tilanteita, jossa tehtävät olisivat olleet lapsille liian helppoja. Haastavuutta oli tarpeeksi, mutta tehtävät eivät olleet silti liian vaikeita. Osa lapsista osasi muuttaa itse tehtäviä, jos ne eivät olleet oman taitotason mukaisia. Jari helpotti motorisen radan tasapainopistettä siirtämällä luudan jalkojenvälistä kainaloonsa. Leevin taidot olivat yleensä muita lapsia paremmat, mutta hän osasi usein eriyttää vaikeuttamalla tehtäviä itselleen. Leevi laski esimerkiksi tempuradassa itselleen pisteitä ja yritti tehdä uusia ennätyksiä, alkoi temppuilla voimisteluvanteella sen sijaan, että olisi vain hyppinyt niissä ja vaikeutti hypyissä alastuloa tekemällä ilmassa käännöksiä. Kerhossa yllättävästi esiin tulleet lasten väliset taitoerot toivat tunteihin lisää haastetta, joihin meidän oli reagoitava nopeasti, jotta tunnin kulku jatkuisi sujuvasti. Näistä tilanteista selvittiin aina eriyttämällä. Toisille tehtäviä helpotettiin ja toisille taas tehtiin haastavammiksi. Juuso ja Harri tarvitsivat usein avustusta: heillä oli koko ajan oma avustajansa. Heikki ja Niilo tarvitsivat satunnaisesti apua, mutta Leevi, Jari ja Viljo pärjäsivät itsenäisesti. Yksilöllisyyden huomioiminen on tiivistetty taulukkoon 8.

TAULUKKO 8. Lasten henkilökohtaisten avustajien sekä eriyttämisen tarve

+ usein		
0 joskus		
– ei ollenkaan		
Lapsi	Eriyttäminen	Avustajan tarve
Heikki	+	0
Harri	0	+
Niilo	–	–
Jari	+	–
Leevi	+	–
Viljo	–	–
Juuso	0	+

4.2.8 Organisointi ja opetus

Asperger-lapset ovat usein opettajien voimille käyviä, koska heidän keskittymistään häiritsee sisäinen ärsyke. Heillä on vaikeuksia keskittää huomio ryhmän toimintaan, he eivät osaa kohdentaa huomiota olennaiseen ja uppoutuvat syvälle omiin ajatuksiinsa. (Williams 2001.)

Kerhossa esiintynyt syy tunnin tai harjoitteen toimimattomuuteen oli joskus myös lähtöisin ohjaajista ja organisoinnista. Huonot tehtävien ohjeet ja näytöt, ahtaat harjoitustilat, huonosti arvioitu ajankäyttö, epäselvästi toiminut organisointi sekä ohjaajien ja avustajien välinen kommunikoinnin puute ja epäselvä ”roolijako” aiheuttivat sekavuutta tunnille. Nämä edellä mainitut organisoinnin puutteet saattoivat aiheuttaa lapsissa häiriökäyttäytymistä. Edellä mainittujen organisointiin liittyvien asioiden ollessa kunnossa tuntikin sujui usein hyvin. Päiväkirjoissamme esiintyi monesti kommentti, jonka mukaan organisointia on suunniteltava tarkemmin etukäteen. *Radan lopetus ja sen organisointi olisi voinut olla selvempi. Kaikki heiluivat ympäriinsä ja tavaroita lenteli. (Piritan tutkimuspäiväkirja: 6.2.2002)*

Suunnittelimme tarkasti kumpi selittää aina minkä asian, sillä edellisellä kerralla tuntui, etteivät lapset aina tienneet ketä kuuntelisi. Organisoinnissa kiinnitimme erityistä huomiota tehtävien aloituksiin ja lopetuksiin. Esimerkiksi telineradassa =

Harry Potterin velhokoulussa oli tarkkaan määritelty, ketkä hakevat varastosta mitkään välineet/telineet ja vievät samat tunnin lopuksi pois. (Anun tutkimuspäiväkirja: 23.1.2002)

Käytimme kerhossa joitain Mosstonin eri opetustyyliä työskentelytapoinamme (Mosston & Ashworth 1986). Opetustyyliä valittaessa korostetaan oppilaan yksilöllisten tarpeiden huomioimista. Niiden tavoitteena on lisätä oppilaan vastuuta päätöksenteossa. (Heikinaro-Johansson 1992, 21.) Käyttämistämme eri opetustyyleistä ongelmanratkaisutyö ja ohjattu oivaltaminen toimivat kokemuksemme mukaan hyvin As-lasten opetuksessa. Lapsilta syntyi paljon ideoita, ratkaisuja, mutta ohjaajan piti silti olla selkeä auktoriteetti kerhossa. Komentotyyliä käytimme opetuksessamme jonkin verran. Aluksi enemmän, mutta vähensimme sitä kerhon edetessä, koska huomasimme lasten motivoituvan enemmän, jos he saavat itse osallistua suunnitteluun, kuten tehtäväradan pisteiden tai omien leikkien keksimiseen.

Ryhmä- sekä paritehtävät sujuivat ongelmitta. Ryhmäjakoja mietittäessä motoristen taitoerojen lisäksi oli huomioitava lasten sosiaalisten taitojen taso. Pariharjoitukset, kuten patsaat, esineiden kuljetukset ja miekkailut onnistuivat hyvin. Oppiessamme tuntemaan lapset paremmin, heidän taitotasonsa ja keiden kanssa tulevat toimeen, osasimme jakaa heidät onnistuneemmin pareihin. Joskus parhaiten toimivat yksin rauhassa tehdyt tehtävät, sillä silloin jokaisella oli salissa vallitsevassa hiljaisuudessa oma rauhansa ja häiriökäyttäytymistä esiintyi vähemmän. Havaitsimme silti, että hausimpia olivat lapsista kuitenkin sellaiset leikit ja pelit, joissa he saivat olla yhdessä (esimerkiksi lohikäärmeleikki / hipat / leikkivarjo / luutapallo), sillä juuri silloin heistä näki sen, kuinka he hymyissä suin nauttivat liikunnan riemusta. Lapset viihtyivät loistavasti yhdessä, jota kuvaa myös se, että viimeisellä kerralla ollessamme jokaisen lapsen toiveleikkiä, niin kaikki leikit olivat sellaisia, joita leikittiin yhdessä.

Aina opetustaitomme eivät meinanneet riittää, joten tilanteista ja ratkaisumalleista keskustelimme vielä kerhon jälkeen ja vapaa-ajalla. Juuso sanoi meille kerran kerhoon tullessaan ”*entä jos hommat on hanskassa, mutta hanskat hukassa*”. Juuson sanonta kuvasi hyvin sitä, että vaikka meillä teoriassa oli kaikki aina hienosti suunniteltuna, niin käytännössä saatoimme jonkin yllättävän asian esiintyessä tuntee itsemme avuttomiksi, kun tunti ei mennytkään suunnitelmiemme mukaan. Hanskamme olivat välillä

kadoksissa. Harri sai kerran raivokohtauksen kilpihipassa, joka johti lasten väliseen sanaharkkaan. Harrin käytös oli hieman yllättävää, koska kyseinen hippa oli hänen toiveleikkinsä. *Tapaus olisi pitänyt selvittää vielä paremmin, ettei lapsille jäisi sellaista tunnetta, että he eivät uskalla tulla kerhoon, koska pelkäävät Harrin käyvän kimppuunsa -- Viljo oli koko kerhokerran hyvin varautunut ja hiljainen, vielä loppurentoutumisessakaan ei uskaltanut mennä Harrin viereen -- Emme osanneet mielestäni puuttua tapahtumaan tarpeeksi hyvin. Pitäisi varmaan vielä ensi kerralla keskustella asiasta lasten kanssa. (Piritan tutkimuspäiväkirja: 16.1.2002)*

Ongelmien esiintymisessä, meitä oli onneksi kaksi ohjaajaa, niin toisella oli melkein aina jokin tilanteeseen sopiva ratkaisumalli. Kahdesta ohjaajasta oli apua myös silloin, jos toinen oli vaisumpi, niin toinen pystyi ottamaan ryhmän paremmin hallintaansa. *Minulla oli ennen kerhoa sellaiset fiilikset, että tänään voi sattua mitä tahansa, koska tunsin oloni heikoksi. Sanoin Anulle, että valmistautuu siihen, että joutuu ottamaan mahdollisesti tiukemman linjan ja enemmän vastuuta siitä, että homma toimii. (Piritan tutkimuspäiväkirja: 20.3.2002)* Välillä mitta täyttyi lasten temppuilemisestä ja jouduimme vaatimaan tarkkaa sääntöjen ja ohjeiden noudattamista. *Olin koko kerhon ajan hyvin tiukka ja puutuin jokaiseen pieneenkin häiriökäyttäytymiseen. Lapset varmaan ajattelivat, että onpa Piritta ankaralla päällä, mutta toisaalta heille on välillä näytettävä, että meillä ohjaajilla on ohjat käsissämme, eikä kerhossa saa tehdä mitä itse haluaa! Minulle tuli kerhon jälkeen sellainen olo, että olinkohan ollut liian tomerna, mutta Anu sanoi, että se oli ollut vaan ihan hyvä juttu. (Piritan tutkimuspäiväkirja: 6.3.2002)*

Ohjaajien tekemällä etukäteissuunnittelulla oli merkittävä osa tunnin onnistumisen kannalta. Hyvä valmistelu lisäsi tunnin viihtyvyyttä, luottamusta, turvallisuutta ja onnistumisen kokemuksia sekä vähensi lasten häiriökäyttäytymistä. Tällainen liikuntakerhon ainutlaatuisuus ja meidän ohjaajien kokemattomuus oli kompensoitava huolellisella harjoitteiden, ajankäytön, tavoitteiden, palautteenannon, arvioinnin ja kaiken muun mahdolliseen organisointiin liittyvän kannalta. Molemmilla ohjaajilla oli oltava tiedossa tarkasti, mitä tulee tai voi tulla tapahtumaan.

Palautteen antaminen vaikuttaa motivaatioon. Oikeanlainen palaute on yksi opettajan parhaita motivaatiokeinoja. Suorituksesta saatu yksilöpalautte ei muodostu negatiiviseksi

tekijäksi lasten motivaation ja hyvinvoinnin kannalta, koska hän ei koe, että ohjaaja pyrki kontrolloimaan hänen käyttäytymistään. Palautetta on myös tärkeää antaa kovasta yrittämisestä ja itse suoritusprosessista. Joissakin tapauksissa palautteella saattaa olla myös motivaatiota ja hyvinvointia heikentävä vaikutus. Ryhmän edessä annettu palaute johtaa helposti sosiaaliseen vertailuun. Tällainen palautteenanto ei tue lapsen autonomian ja pätevyyden kokemuksia, koska heille muodostuu helposti kokemus ohjaajasta, joka haluaa kontrolloida heidän käyttäytymistään ja vertailla ryhmän jäsenten suorituksia keskenään. (Jaakkola 2003.)

Palautetta voidaan antaa suorituksen aikana tai sen jälkeen. Sitä voidaan antaa sanallisena tai ilmeitä ja eleitä hyväksi käyttäen. Palautteen laatu riippuu esisijaisesti siitä, kuinka hyvin suoritus vastasi sitä, mitä selitysvaiheessa tavoiteltiin. Palautteen laatuun vaikuttavat myös lapsen kehitysvaihe, ohjaajan pedagogiset taidot, oppiaineksen hallinta, ryhmän koko ja opetusympäristö. (Varstala 2003.)

Jokainen lapsi tarvitsee palautetta toiminnastaan. Palautteen tulee olla henkilökohtaista ja tarkkaa. Erityistuen tarpeessa olevalle lapselle harjaantuminen omien suoritusten arviointiin on tärkeää. Strukturoitu opetus pyrkii jo itsessään antamaan palautetta lapselle siitä, milloin tehtävä on suoritettu hyvin ja milloin voi siirtyä eteenpäin. (Huovinen & Rintala 2003.)

Palautteen antoon ei tarvinnut kiinnittää erityistä huomiota, koska se sujui luonnostaan aikaisemman opetuskokemuksemme ansiosta. Olemme molemmat itsekkin aika positiivisia ihmisiä, joten positiivisen palautteen antaminen ja kannustaminen oli meille luontevaa. Palautetta annettiin automaattisesti kaikille lapsille. Lasten sanavalmius ja ei-toivottu käyttäytyminen toivat mukanaan kuitenkin jonkin verran haastetta palautteen antoon, varsinkin kerhon alkuvaiheessa. Vasta lapsiin tutustuttuamme oppimme antamaan jokaiselle lapselle sopivaa palautetta. Henri istui Piritan sylissä. Hän huusi naama punaisena ja uhkaili muita. *Hetken olin hiljaa ja kuuntelin, koska en tiennyt mitä tehdä tai sanoa.* (Anun tutkimuspäiväkirja 16.1.2002)

Palloiluradan suunnittelu, oman pisteen selittäminen ja radan kiertäminen meni kaikilta loistavasti. *Minua jäi harmittamaan erittäin paljon, kun emme antaneet ryhmälle kokoavaa palautetta hienosta radasta ja aktiivisesta toiminnasta. Tässä olisi ollut oiva*

tilaisuus kehua poikia oikein kunnolla! Pitää ehdottaa Anulle, että mainitaan asiasta vielä ensi kerran alussa... (Piritan tutkimuspäiväkirja: 20.2.2002)

Joskus myös lapset antoivat toisilleen palautetta. Kilpihipassa Harri sanoi Juusolle, että hyvä heitto. Mutta myös negatiivista palautetta taidoista tuli ainakin kerran Leevin sanoessa Viljosta pallohipassa: ”ei osunu, Viljo on huono”. (video: 24.4.2002) Lapset saivat toisiltaan myös palautetta silloin, kun kysyimme heidän itse suunnittelemansa palloiluradan jälkeen, mistä tehtävapistestä he pitivät eniten. Suurimmasta osasta tietenkin oma piste oli paras, mutta osa valitsi oman sijasta jonkun toisen suunnitteleman pisteen hauskimmaksi. Taulukkoon 9 olemme koonneet lapsille sopivat työskentelytavat.

TAULUKKO 9. Työskentelytapojen onnistumien

+ aina 0 joskus – ei ollenkaan			
Lapsi	Itsenäinen harjoitus	Vuorovaikutustyyli	Ryhmätyö
Heikki	+	+	+
Harri	–	0	0
Niilo	+	+	+
Jari	+	+	+
Leevi	+	+	+
Viljo	+	+	+
Juuso	0	0	0

4.3 Opetuksen arviointi ja kehittäminen

Soveltavan liikunnanopetuksen suunnittelumalli vaatii toimiakseen jatkuvaa tavoitteiden suunnassa olevaa arviointia. Arviointi kohdistuu opetuksen, opetusolosuhteiden ja tavoitealueiden arviointiin. Opettaja tekee jatkuvaa arviointia ohjausprosessin aikana. Arvioinnista saatujen tietojen avulla voidaan arvioida edelleen tavoitteiden saavuttamista, oppilaiden edistymistä, yksilöllisten tarpeiden huomioonottamista ja liikuntaohjelman kehittämistä. (Heikinaro-Johansson & Kolka 1998, 52-53.)

Erilaiset palautteet auttoivat kehittämään kerhon toimintaa. Tuntien aikana teimme jatkuvaa observointia tehtävien, opetustyylien, organisoinnin, tavoitteiden ja palautteenannon toimivuudesta sekä lasten käyttäytymisestä ja oppimisesta. Keskustelimme yhdessä joka tunnin jälkeen kerhon tapahtumista. Usein myös avustajat osallistuivat kanssamme keskusteluihin. He kertoivat lähinnä siitä, kuinka heidän avustettavallaan lapsella oli kerhokerta sujunut. Lisäksi kävimme arvioivia keskusteluja viikoittain, samalla kun suunnittelimme seuraavaa kerhokertaa. Joskus myös lapset ja heidän vanhempansa arvioivat kerhon toimintaa.

Lapsien tunnilla antaman spontaanin palautteen lisäksi heille tehty peukalo-palaute toimi osana arviointia. Vanhemmat antoivat palautetta tuodessaan lapsia kerhoon ja hakiessaan heitä kerhosta pois. Keskustelu oli vapaamuotoista. Vanhemmat kertoivat lähinnä lastensa kertomia tuntemuksia kerhosta. Millaisilla ”fiiliksillä” lapset olivat lähteneet kerhoon tai tulleet kerhosta? Keväällä kerhon päätyttyä teimme lisäksi kirjallisen kyselyn. Se sisälsi kysymyksen lasten halukkuudesta jatkaa kerhoa seuraavana vuonna. Suullisen palautteen lisäksi meillä oli nyt kirjallista materiaalia siitä, että Asperger-lasten liikuntakerholle oli kysyntää: kaikki lapset halusivat jatkaa kerhoa. Saatu palaute vahvisti kerhon jatkumisen myös seuraavana vuonna.

Luotettavuuden parantamiseksi päätimme videoida jokaisen kerhokerran. Niistä nousi esille asioita, jotka olivat jääneet huomaamatta kerhon aikana. Heti kerhosta kotiin päästyämme kirjoitimme päiväkirjaa. Observointia käytimme hyväksi myös kun katselimme videoituja tunteja jälkepäin. Suunnittelimme observointia helpottavan lomakkeen. Emme kuitenkaan käyttäneet lomaketta, koska emme kokeneet saavamme sen avulla tutkimukselle merkittävää tietoa. Videoista saatua lisätietoa kirjoitettiin vapaamuotoisesti täydentämään päiväkirjaa.

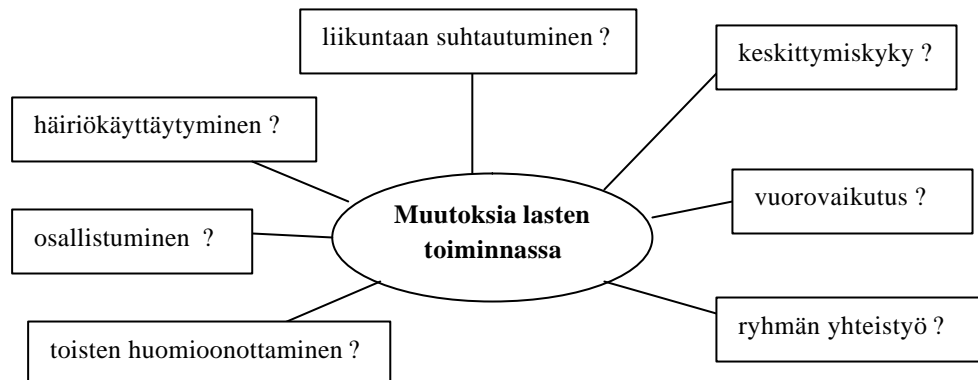
Jatkuva ja monipuolinen arvioinnin tekeminen kehitti opetustaitojamme. Tutustuminen lapsiin ja heidän yksilöllisiin toimintatapoihinsa auttoi meitä tietämään, mitä asioita kannatti ottaa huomioon ohjeiden annossa ja organisoinnissa. Kevään kuluessa ohjaaminen alkoi sujua paremmin. Enää ei tarvinnut jännittää tulevatko ohjeidenannot olemaan selkeitä ja opetuksen kannalta pystyimme keskittymään syvällisempiin asioihin. Käyttäytymisemme muuttui luontevammaksi ja suhteemme lapsiin

läheisemmäksi. Kerhoon oli aina mukavaa lähteä: kokemaan uusia mielenkiintoisia hetkiä hauskojen lasten kanssa.

Lasten käyttäytymisessä tapahtui muutoksia kerhon aikana. Luulemme, että opetustaitojemme kehittyminen heijasti myös positiivisia muutoksia lasten toimintaan, sillä monesti epäselvät tilanteet aiheuttavat Asperger-lapsissa hämmennystä ja häiriökäyttäytymistä. Lasten häiriökäyttäytyminen väheni kesää kohti mentäessä. Varsinkin Harri rauhoittui paljon. Se lisäsi myös kerhon ilmapiiriin viihtyvyyttä kun ei tarvinnut jatkuvasti olla vihaisena selvittämässä konflikteja. Lapset ottivat myös enemmän kontaktia toisiinsa. *Kontaktin otto alkoi heti sisälle päästyä. Lapset leikkivät koulun aulassa kiinniottoleikkejä samalla kun odottelimme saliin pääsyä. He pitivät Harria jonakin huutavana hirviönä, joka härnäsi muita. Muut olivat päättäneet ottaa Harrin kiinni. He pitelivät Harria sen aikaa, että Viljo sai annettua nukutuspiikin. Tämän pistoksen seurauksena Harri nukahti lattialle. Muut laskivat kymmeneen ja Harri lähti taas jahtaamaan muita. Oli ihanaa nähdä kuinka kaikki leikkivät yhdessä! Kaikki olivat kerrankin samalla ”aaltopituudella”, eikä kukaan siis halunnut eristäytyä, ollut tyytymätön leikin sääntöihin tai leikkijöihin. (Anun tutkimuspäiväkirja: 17.4.2002)*

Häiriökäyttäytymisen vähenemisen myötä myös lasten keskittymiskyky parani. Kerhon ilmapiiri muuttui positiivisemmaksi, jolloin vuorovaikutuksen ja yhteistyön lisääntyessä lapset alkoivat kannustaa ja auttaa toisiaan. Liikuntaan suhtauduttiin nyt myös eri tavalla kuin aikaisemmin. Lapset tulivat hymyissä suin kerhoon. Monelle kerhosta oli muodostunut tärkeä asia heidän elämässään. *Heikki oli pitkästä aikaa mukana kerhossa, kun hänen murtunut kätensä oli parantunut. Minusta oli selvästi aistittavissa, kuinka innoissaan Heikki oli. Hänen äitinsäkin harmitteli, kun Heikki ei ollut päässyt tulemaan kerhoon, koska kerho on ollut Heikille itselleen niin tärkeä asia! (Piritan tutkimuspäiväkirja: 6.2.2002)*

Kuvioon 4 olemme koonneet lasten käyttäytymisessä havaittuja muuttujia kerhon aikana.

KUVIO 4. Kerhon aikana lasten toiminnassa havaittuja yksittäisiä muutoksia

4.3.1 Tutkimussuunnitelman ja -ongelmien muuttuminen

Tapaustutkimus on luonteeltaan joustavaa. Tutkimus voi muuttua monin tavoin toteutukseltaan ja tavoitteiltaan todellisen tilanteen olosuhteiden perusteella. Tutkimustehtävä siis täsmentyy tutkimusprosessin aikana moneen kertaan ja usein vasta tutkimuksen edetessä lopullinen tutkimustehtävä kirkastuu. (Syrjälä ym. 1994, 15, 80-81.) Näin kävi meillekin.

Oireyhtymän tunnuspiirteistä löytyi paljon tietoa, joka auttoi meitä pääsemään sisään oireyhtymän moniulotteiseen maailmaan. Tiedonhankintamenetelmien, pro- ja projektiseminaarien töitä tehdessämme huomasimme, kuinka vähän kuitenkin Aspergerin oireyhtymästä ja liikunnasta on tutkittua tietoa. Saatavilla oleva tieto ohjasi tutkimusongelmien muotoutumista. Myös seminaareissa käydyt keskustelut ohjaajien ja toisten opiskelijoiden kanssa vaikuttivat tekemiimme päätöksiin.

Tutkimuksen alkuvaiheessa tutkimuksen kulkuun vaikuttivat Jyväskylän kaupungin erityisliikunnanopettaja Pirjo Huovisen sekä Autismipalvelukeskuksen Päivi Norvapalon kanssa käydyt keskustelut. Palvelukeskuksesta kannustettiin jatkamaan tutkimusta, koska aiheesta tarvittiin lisää tietoa. Pirjo Huovinen ehdotti, että tekisimme Asperger-lasten liikunnanohjauksesta julkaistavan oppaan, mutta se tuntui liian

haastavalta työltä; meillä molemmilla oli siinä vaiheessa tutkimustyöstä ja oireyhtymästä vasta vähän kokemusta.

Päätimme hankkia paljon ja monipuolisesti tietoa, jotta jälkeinpäin ei tulisi tunnetta, että vähäisen aineiston vuoksi jotain tärkeää tietoa oli jäänyt saamatta.

Aineistonhankintatapoja mietittäessä huomasimme alkuperäisten tutkimusongelmien olevan liian laajoja. Aluksi meillä oli mukana myös kuntoutuksellinen näkökulma. Halusimme selvittää, mistä As-lasten motorinen kömpelyys johtuu ja vähe neekö se kerhon aikana. Hylkäsimme sen kuitenkin aika pian ja keskityimme tutkimaan aihetta enemmän liikuntakasvatuksellisesta näkökulmasta, josta olisi myös meille tulevaa ammattiamme ajatellen enemmän hyötyä. Meitä kiinnosti opetuksellisten asioiden ja liikuntaan suhtautumisen lisäksi myös ryhmän sisäiset suhteet ja niiden kehittyminen, mutta meillä ei ollut mahdollisuutta tutkia niitä tarkemmin, koska aihe olisi laajentunut liikaa. Rajasimme ja muutimme ongelmia.

Meille tuli ylimääräinen mutka matkaamme, kun aloimme suunnitella observointilomaketta. Tarkoituksenamme oli suunnitella lomake, jonka avulla olisimme havainnoineet videoita jälkeinpäin. Suunnittelemamme lomake ei ollut mielestämme toimiva. Kehitimme ja testasimme sen jälkeen vielä kolme muuta observointilomaketta. Lomakkeet eivät olleet mielestämme tarpeeksi luotettavia. Testasimme niitä molemmat erikseen ja vertasimme saamiamme tuloksia. Lomakkeita ei ollut helppo täyttää loogisesti, sillä esimerkiksi sosiaalisia taitoja ja motivaatiota oli vaikea nähdä videolta. Tutkimusongelmamme olivat laadullisia ja halusimme saada niihin selittäviä ja kuvailevia vastauksia. Observointilomake taas oli enemmän tyypillinen tilastolliselle tutkimukselle, jossa olisi voinut laskea määriä ja keskiarvoja. Emme saaneet lomakkeiden avulla tyydyttäviä vastauksia. Lopulta jouduimme hylkäämään lomakkeet kokonaan, vaikka ne olivat teettäneet meille paljon työtä. Ongelmana oli se, että noviisitutkijoina emme antaneet aineistollemme mahdollisuutta elää, vaan yritimme todentaa lomakkeiden avulla ennalta asetettuja ”hypoteeseja”.

Kerhon päätyttyä ja aineiston valmistuttua emme vieläkään tajunneet, kuinka paljon meillä todellisuudessa aineistoa oli. Aineiston analyysivaiheessa päädyimme keskittymään lähinnä vain päiväkirjaan ja käyttämään apuna muuta aineistoa kun halusimme asioihin tarkennusta.

Tutkimuksen analyysivaiheessa teimme myös harharetken tutkimuspolullamme. Aloimme analysoida aineistoamme niin, että etsimme päiväkirjoistamme As-piirteitä ja yritimme jakaa niitä teemoihin ja luokkiin sekä mietimme puoltavatko vai horjuttavatko ne teoriaa. Aineisto tuntui hyvin pinnalliselta ja tuntui siltä, että siitä jäi paljon olennaisia ja mielenkiintoisia asioita kertomatta. Laadullisen tutkimuksen -kurssi keväällä 2003 muutti aineiston tulkintaamme. Analyysi ja tuloksien kirjoittaminen painotettiin enemmän aineistolähtöiseksi, jolloin saimme aineistosta enemmän irti. Samalla tutkimusongelmat tarkentuivat entisestään.

4.3.2 Käytännön vinkkejä ohjaajille

Aspergerin oireyhtymä on haaste koulutukselle. Ei ole selkeitä ohjeita joiden mukaan koulussa opettajien tulisi toimia, koska piirteet ja tarpeet vaihtelevat yksilöiden välillä. Taulukkoon 10 olemme kuitenkin koonneet kerhossamme havaittuja asioita sekä Attwoodin (1998), Heikinaro-Johanssonin (1998), Safranin (2002) ja Williamsin (2001) autististen ja Asperger-lasten opetukseen liittyviä ohjeita. Käytännön ohjeet olemme jakaneet kahdeksaan teemaan. Liikunnanopetuksessa huomioimalla kyseisiä ”vinkkejä” tunnit tulevat kuitenkin sujuvammiksi. Asiat eivät ole tärkeysjärjestyksessä.

TAULUKKO 10. Liikunnanopetuksessa huomioitavia asioita. (Koottu lähteistä Attwood 1998; Heikinaro-Johansson 1998, 88; Safran 2002; Williams 2001 ja tutkimuksemme tuloksista.)

1. Motoriikka

- Painota terveys- ja kuntopainotteista ohjelmaa enemmän kuin kilpailullista.
- Älä painosta lasta kilpailutilanteisiin. Oppimisen täytyy tuottaa tyydytystä.
- Anna tarkka yksilöllinen ohjelma (esim. paperilla tai liitutaululla).
- Pidä taukoja.
- Kehitä kiinniotto- ja heittotaitoja, jotta lapsi voi osallistua paremmin pallopeleihin.

2. Sosiaalisuus

- Opeta lasta toimimaan sosiaalisissa tilanteissa (mitä ja miten sanoa, miten aloitetaan ja lopetetaan pelit).
- Vuorovaikutustaitojen oppiminen on tärkeää, sillä toimiminen ryhmässä ja ryhmään kuulumisen tunteen saavuttaminen ovat oleellisia tavoitteita liikunnassa.
- Lapsi tarvitsee opettajan apua (lapsi saattaa pelätä sosiaalista tilannetta ja ajaa toiset pois luotaan, eikä edes tajua jos joku yrittää olla ystävällinen hänelle).
- Vältä lasta erakoitumasta ottamalla hänet aktiivisesti mukaan.
- Syrjäänvetäytyvän lapsen tulisi sallia olla itsekseen, koska sosiaaliset tilanteet voivat tuottaa tuskaa.
- Suojele lasta kiusaamiselta.
- Opeta kuinka käyttäytyä kun ”stressi iskee”.
- Älä odota, että lapsi itse ymmärtää olevansa surullinen tai masentunut.
- Puutu käytökseen, joka voi johtaa masennukseen.
- Raivokohtauksen aikana on yritettävä saada lapsen ajatukset johonkin toiseen asiaan. Keskustelut ja neuvottelut auttavat myös joskus.
- Auta lasta tilanteissa, joissa hän on aiheuttamassa itselleen harmia.
- Kommentoi asiallisesti lapsen sanomisia. Sano, että arvostat hänen mielipiteitään, mutta muillekin on annettava puheenvuoroja.
- Älä ota lapsen käyttäytymistä henkilökohtaisesti (erota lapsi oireyhtymästä).
- Korosta positiivista kanssakäymistä.
- Neuvottele asioista, ole joustava ja yhteistyöhaluinen.

3. Puheen tuottaminen ja ymmärtäminen

- Älä oletta, että lapsi ymmärtää kaiken kuulemansa ja lukemansa vaikka hän toistaisikin sen.
- Ohjeiden ja opasteiden tulee olla yksinkertaisia.
- Tarjoa lisäselityksiä ja yksinkertaista niitä.
- Käytä ei kielellistä viestintää kun lapsen huomio on jossain muualla kuin pitäisi.
- Vältä konditionaalimuotoja ja sanojen kaksoismerkityksiä.
- Opetta lasta pyytämään tarvittaessa apua ja sanomaan, jos hän ei ymmärrä.

4. Rutiinit ja rituaalit

- Ole järjestelmällinen, yllätyksetön ja asiallinen.
- Älä korota ääntä, ole rauhallinen.
- Luo turvallinen ympäristö.
- Luo strukturoitu ympäristö.
- Tarjoa johdonmukainen päivärutiini.
- Aikatauluta työskentelyaika.
- Vältä muutoksia ja yllätyksiä (esim. aikataulujen ja asiasisältöjen muuttumisiin valmistaminen)
- Valmistele (ohjelaput, kuvat, keskustelut) lasta muutokseen (tehtävä, opettaja, paikka) heti kun muutoksesta on tiedotettu.
- Avustajien käyttö helpottaa lasta seuraamaan ohjeita, pitää tunteet hallinnassa ja neuvoo sosiaaliseen vastuuseen (ei ole tarpeellista lievissä tapauksissa).
- Ota käyttöön esim. reissuvihko, johon voi kirjoittaa tärkeät asiat.

5. Aistiherkkyydet

- Poista tai vähennä yliherkkyyttä aiheuttavia ärsykejä (esim. voimakkaita valoja ja ääniä).
- Vältä taustamelua ja yhtäaikaista puhumista.
- Harkitse tarvittaessa korvatulppien käyttöä, jos lapsella on kuuloaistin yliherkkyyttä.
- Hieronta voi auttaa tuntoaistiongelmassa.
- Vahvista ärsykejä aliherkkyystapauksissa.

6. Erikoiset kiinnostuksen kohteet ja liikuntaan suhtautuminen

- Korosta ja hyödynnä lapsen erityisiä taitoja ja tietoja opetus- ja yhteistyötilanteissa.
- Älä anna jatkuvasti lapsen kysellä ja keskustella mielenkiinnonkohteestaan. Rajoita aika. Käytä positiivista palautetta ja kehumista mielihalua rajoittaessasi, mutta älä kiellä sitä kokonaan.
- Vaadi lasta odottamaan milloin on sopiva aika puhua aiheesta.
- Sisällytä muita asioita mielenkiinnonkohteen sisään.

- Rohkaise lasta jättämään “sisäinen ajattelu“ ja keskittymään oikeaan maailmaan, jos mielikuvitusmaailma estää oppimista.
- Motivoi lasta, jotta hän ei uppoutuisi kokonaan omiin ajatuksiinsa.

7. Pedagoginen eriyttäminen

- Kehu onnistumisista, kannusta yrittämään.
- Suunnittele tehtäviä, joissa lapsi saa onnistumisen elämyksiä.
- Huomioi lasten taitoerot ? eriytä.

8. Organisointi ja opetus

- Kiinnitä erityistä huomiota oppimisympäristöön.
- Mieti istumajärjestys ja ryhmätyöskentely tarkkaan. (Organisoi ryhmiin jako, vältä oppilasvalintoja).
- Mahdollista turvallinen ympäristö (ei melua, kaaosta ja mahdollista paikka, johon lapsi voi mennä rauhoittumaan), esim. aloitus- ja lopetuspaikat.
- Aloitusten ja lopetusten oltava selvät, että lapsi tietää milloin leikki loppuu ja uusi alkaa.
- Hyödynnä oppilaan visuaalista havaintokykyä.
- Vältä asettamasta lasta valintatilanteisiin, jotka saattavat olla hänelle vaikeita.
- Ohjaajien sovittava tarkasti roolit ja tehtäväjaot (jos on useampia ohjaajia).
- Ohjaajien ja avustajien malli vaikuttaa lapseen ja heidän innokkuuteensa.
- Anna positiivista palautetta.
- Lapsille ei saa antaa liikaa vapauksia. Toimintaa on kontrolloitava.
- Ota lapset mukaan ohjelman suunnitteluun. He keksivät hyvin mielikuvituksellisia leikkejä!

5 POHDINTA

Tutkimuksen tarkoituksena oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida liikuntakerhon ohjelma Asperger-lapsille. Tavoitteena oli saada sellaista tietoa, josta olisi hyötyä Asperger-lasten kanssa toimiville henkilöille. Pyrimme ymmärtämään ja kuvaamaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja tarkasti liikuntakerhossa ilmeneviä asioita. Halusimme selvittää myös Asperger-lasten viihtymistä. Liikuntakerho oli Jyväskylän kaupungin erityisliikuntakerho, johon osallistui seitsemän 6-11-vuotiasta poikaa. Tutkimus oli luonteeltaan laadullinen tapaustutkimus, jossa oli toimintatutkimuksen piirteitä. Aineistomme muodostui ilmoittautumislomakkeista, havainnoista kentällä, videoinnista ja niiden pohjalta tehdystä tutkimuspäiväkirjasta. Ilmiöön tutustumisessa meitä auttoivat myös lapsille tehdyt motoriikan testaukset sekä peukalopalautteet.

Toimintatutkimus saa alkunsa tietyistä käytännön ongelmista (Syrjäläinen 1990, 16). Näin alkoi myös meidän tutkimusprosessimme. Asperger-henkilöiden tavat toimia saivat meidät hymyilemään ja ihmettelemään. Sosiaalisen käyttäytymisen ongelmat ja kielteinen suhtautuminen liikuntaan toivat mukanaan myös haastetta. Halusimme selvittää onko As-lasten liikunnan suhtautumiseen mahdollisuus vaikuttaa. Tulevina liikunnanopettajina ajattelimme, että saatamme hyvin kohdata As-lapsia, joista suurin osa on integroituna yleisopetukseen, myös omissa opetusryhmissämme. Erityisliikunnan kiinnostuksen lisäksi Aspergerin oireyhtymän tiedon vähyys ja huutava pula opetukseen liittyvistä asioista innostivat meidät aloittamaan aiheeseen liittyvät tutkimukset. Neljä vuotta kestänyt työ on viimein alkanut lähestyä kohti loppua. Prosessi on ollut aikaa vievää, mutta myös palkitsevaa. Kenttätyövaiheen ajallisen keston sanotaan olevan suoraan verrannollinen tutkimustulosten luotettavuuteen (Syrjäläinen 1990, 16).

Tunneimme saaneemme valtavasti irti tästä projektista. Olemme kehittyneet ja kasvaneet sekä tutkimuksen tekijöinä että opettajina. Tutkijoina olemme päässeet tutustumaan sekä laadullisen että määrällisen tutkimuksen mahdollisuuksiin, tosin syvällisemmin laadulliseen tutkimukseen. Opettajina olemme saaneet varmuutta opettamiseen sekä kehittyneet erityisliikunnan asiantuntijoina. Koemme myös pystyvämme antamaan apua muille As-lasten kanssa tekemisissä oleville henkilöille tutkimuksestamme saaduilla tuloksilla.

Luotettavuustarkastelussa pohdimme tutkimuksen objektiivisuutta ja yleistettävyyttä. Laadullinen kurssi auttoi meitä pääsemään syvemmälle laadullisen tutkimuksen piirteisiin. Tutkimuksen tekemisen ymmärtämistä lisäsi omien esiympäristöjen pohtiminen. Olemme tutkijoina subjektiivisia, jonka vuoksi tuloksiin ja tulkintaan vaikuttaa historiamme ja tunteemme. Koska tulkintamme on vain meidän näkemyksemme tästä aiheesta ja ilmiöstä, olemme yrittäneet kirjoittaa myös itsemme tekstiin. Olemme tiedostaneet subjektiivisuutemme, mutta meillä on varmasti vielä ollut mustia aukkoja tutkimuksemme analysoinnissa. Tuloksia on saattanut vääristää esimerkiksi se, että olemme pyrkineet näkemään vain hyviä, positiivisia asioita liikuntakerhon toiminnassa ja lasten liikuntaan suhtautumisessa. Oma taustamme, naiseutta ja liikunnanopettajuuttamme, emme ole myöskään pystyneet erottamaan tutkimuksen missään vaiheessa. Joku toinen henkilö, jolla on aivan erilainen tausta ja maailmankuva kuin meillä, voi nähdä työn suunnittelussa, toteutuksessa tai arvioinnissa hyvin erilaisia asioita kun me.

Tutkimuksen alkuvaiheessa tutustuimme tarkasti oireyhtymään. Vaarana voi olla, että olemme ylitulkinneet aineistoa teorian valossa, koska tiesimme etukäteen As-piirteistä niin paljon. Tutkimusmenetelmät olemme mielestämme onnistuneet valitsemaan tutkimuksen tarkoitukseen ja -ongelmiin nähden hyvin. Uskomme että saimme riittävästi ja totuudellista informaatiota, kun olimme itse aktiivisia ja tutkittavien kanssa läheisissä väleissä. Laadullinen toimintatutkimus antoi meille paremmat puitteet kuin haastattelut tai määrälliset menetelmät olisivat antaneet, tosin nyt emme voi tehdä samanlaisia empiirisesti yleistettäviä päätelmiä kuin määrällisessä tutkimuksessa. Vaikka tulokset ovat meidän näkemyksiämme ja kohderyhmä oli pieni, on yleistäminen kuitenkin mahdollista. Yleistettävyys tapahtuu laadullisessa tutkimuksessa lähinnä lukijan toimesta. Tutkijan on tarjottava tutkimuskohteestaan riittävän tiheitä kuvauksia, jotta siirrettävyys mahdollistuisi. (Eskola & Suoranta 1998, 68; Syrjälä ym. 1994, 49.) On kuitenkin muistettava, että laadullisessa tutkimuksessa tutkimukseen osallistuvat edustavat lähinnä itseään, eivät tiettyä ihmisryhmää (Perttula 1996). Tutkimustamme voi siis pitää vain yhden, ainutlaatuisen tapauksen, kuvauksena. Lukija voi kuitenkin saada ideoita As-lasten kanssa toimimiseen. Seuraavat tutkijanalut voivat työtämme lukemalla oppia jotain tekemistämme virheistä ja siten itse välttää harhapoluilta. Harhapolut ovat kuitenkin olleet meille ylimääräisestä työstä huolimatta opettavaisia.

Kaikkia käyttämiämme tutkimusmenetelmiä emme voi pitää luotettavina. Erityisesti motoriikkaa mittaavan Movement ABC -testin tuloksia tässä tutkimuksessa on syytä epäillä. Testattavan mielialat vaikuttavat väistämättä testin tuloksiin. Esimerkiksi yhdessä testissä Juuso hermostui, kun pallonheitto ei onnistunut ensimmäisellä yrittämällä ja seuraaviin heittoihin tuli liikaa voimaa. Kaikkia lapsia emme saaneet edes testattua, sillä emme halunneet pakottaa ketään siihen vasten omaa tahtoaan. Peukalopalautteeseen suhtaudumme myös osittain kriittisesti. Salissa oli joskus taustamelua, joka saattoi häiritä keskittymistä ja viedä lasten ajatukset muualle. Myös kysymysten ymmärtämättömyys saattoi jollain lapsella vääristää vastauksia.

Tutkimuksen tekemisen kokemattomuus toi yllättäviä mutkia matkaamme. Saimme kuitenkin täytettyä tutkimuksen yleiset tavoitteet, vaikka kuljimmekin pitemmän tien kautta. Tutkimuksen suunnittelu, toteutus ja arviointi onnistuivat, joten tuloksena oli suuri määrä kokonaisvaltaista, mutta tarkkaa aineistoa. Haukkasimme kuitenkin aluksi kakusta liian ison palan. Aineiston laajuus koitui aineistoon tutustumisen ja analysoinnin aikana ongelmaksi. Sen kertaalleen läpi käyminen kesti päiviä, joten päädyimme ottamaan pääaineistoksemme tutkijoiden päiväkirjat. Kokemattomuus tuli esille myös videoiden observointilomaketta suunniteltaessa. Harharetket tarkensivat tutkimusongelmiamme, joten ne muuttuivat tutkimuksen kuluessa moneen kertaan. Lisäksi ongelmia muokkasivat alussa metodikirjallisuuteen tutustuminen, välillä kerhossa tapahtuneet asiat ja päiväkirjan kirjoittaminen ja lopussa aineiston lukeminen.

Mietimme aineiston analyysivaiheessa aluksi tyyppien muodostamista, mutta se ei ollut järkevää eikä mahdollistakaan, koska kaikki lapset olivat niin erilaisia, mielenkiintoisia yksilöitä. As-piirteet vaihtelivat niin, että osalla toiset piirteet olivat vahvempia ja toiset lievempiä. Päädyimme siis käyttämään teemoittelua. Syrjälän ym. (1994) mukaan "kysymys on tutkijan tulkinnasta, joka tulee esiin jo ensimmäisissä karkeissa perusluokituksissa. Itse asiassa tutkijan tulkinta on läsnä jo haastattelussa ja havainnoinnissa. Silti analyysivaiheessa tutkijan tulisi pystyä objektiiviseen ja neutraaliin työskentelyyn, jossa luokitus tekee oikeutta aineistolle ja lopullisesti myös itse kenttätapahtumille." (Syrjälä ym. 1994, 93.) Tutkimuksemme tärkeimmät tulokset koostuvat kahdeksasta teemasta. Annamme niihin sisältyviä käytännön ohjeita luvussa

4.3.2. Toivomme niistä olevan hyötyä liikunnanohjaajille ja -opettajille, joiden opetusryhmissä on As-lapsia.

Suurimpana yllätyksenä ja merkittävimpänä tuloksena oli lasten positiivinen suhtautuminen liikuntaan: lapset viihtyivät kerhossa erittäin hyvin. Kaikista lajeista pidettiin ja kaikki lapset olivat halukkaita jatkamaan vielä seuraavana vuonna. Emme voi tutkimuksemme perusteella kuitenkaan sanoa, että tutkimuksemme kumoaisi vallalla olevan käsityksen, sen että Asperger-henkilöt inhoavat liikuntaa. Sen voimme kuitenkin sanoa, että kerhomme lapset pitivät liikkumisesta. Uinti oli esimerkiksi laji, joka innosti kaikkia lapsia. Luulemme, että meillä ohjaajilla oli lasten viihtymisen kannalta aika suuri merkitys, koska kannustimme heitä ja annoimme mahdollisimman paljon positiivista palautetta sekä tarjosimme heille liikunnallisia onnistumisen kokemuksia – vahvistimme heidän fyysisen pätevyyden tunnetta. On muita asioita, joita viihtymiseen saattoi vaikuttaa, oli toimintaympäristön rauhallisuus ja struktuuri. Ryhmä oli pieni ja aikuisia riittävästi. Pyrimme myös huomioimaan jokaisen erityispiirteet ja mielenkiinnonkohteet. Jossain toisessa ympäristössä ja ryhmässä he eivät välttämättä olisi kokeneet liikuntaa niin innostavana. Samanlaisia tuloksia oli Piritan kasvatustieteen proseminarityössä, jossa Viljoa observoitiin myös koulun liikuntatunneilla. Tutkimuksessa selvitettiin käyttäytymistä ja viihtymistä kerhossa ja koululiikunnassa. Viljo oli aivan erilainen koulun liikuntatunneilla kuin kerhossa. Kerhossa esiintyi huomattavan paljon enemmän vuorovaikutusta. Kerhossa hän toi mielipiteitään julki, keskusteli muiden kanssa ja ehdotti sekä ohjasi leikkejä ja pelejä. Koulun liikuntatunneilla hän ei ottanut kontaktia muihin kuin avustajaansa. Kerhossa Viljo myös osallistui paremmin toimintaan, eikä lopettanut liikkumista mahdollisista pienistä vastoinkäymisistä. Kerhossa hän sietä pettymyksiä paremmin kuin koulussa, eivätkä välineet saaneet kyytiä, jos jokin ei sujunut.

Oppilaiden suhtautumista liikuntaan on mahdotonta yksiselitteisesti selvittää, koska suhtautumiseen ja viihtymiseen vaikuttaa moni asia, kuten tunnin ilmapiiri, koettu pätevyys, liikuntalajit ja opetusmenetelmät. Kerhossa yksi tärkeä asia viihtymisen lisäksi ovat saattaneet olla sosiaaliset suhteet, joita lapset ovat kerhossa saaneet. Pienessä vertaisryhmässä vuorovaikutusta on ollut muiden lasten kanssa helppo harjoitella.

Sosiaaliset taidot ovat tärkeitä yhteiskunnassamme menestymisenkin kannalta. As-lapsilla on teorian mukaan myös halu olla osa sosiaalista maailmaa. Kerhossamme moni lapsi kaipasi itselleen ystävää. Teorian mukaan As-lapsilla on ongelmia sosiaalisessa kanssakäymisessä. Ongelmat pystyimme havaitsemaan myös kerhossa. Itsekeskeisyys, empatian puute ja ongelmat vastavuoroisessa kommunikoinnissa sekä yleensä puheen tuottamisessa ja ymmärtämisessä tulivat esille osalla lapsista, mutta ei kaikilla. Häiriökäyttäytymistä ilmeni vain kahdella lapsella ja ohjeita noudatettiin joitakin satunnaisia kertoja lukuunottamatta.

Motorisen kömpelyyden mahdollinen ilmeneminen tulee huomioida opetuksessa. On kuitenkin muistettava, että kaikilla As-lapsilla ei ole motoriikan ongelmia. Joukkuepelit tuottivat eniten vaikeuksia, kuten osasimme teoriainkin pohjalta odottaa, mutta se ei estänyt lapsia olemasta kiinnostuneita joukkuepeleistä.

Musiikkiliikunta on todettu olevan hyvä liikuntamuoto autistisille lapsille (Alopaus-Laurinsalo & Ojanen 1997, 22,24; Alvin & Warwick 1995; Kielinen 1998, 236). Meidän kokemuksemme perusteella musiikkiliikunta sopii myös hyvin As-lapsille. Muutamalle lapselle se oli aluksi vastenmielistä, mutta kun hiljensimme musiikin voimakkuutta ja aloitimme toiminnan, niin hekin kuuloaistin yliherkkyydestä huolimatta osallistuivat ja nauttivat selvästi musiikin tahdissa liikkumisesta. Muidenkin aistien, kuten tunto- ja hajuaistin yliherkkyyksiä havaitsimme muutamalla lapsella, mutta ne eivät aiheuttaneet suuria järjestelyjä tai muutoksia kerhon ohjelmaan.

As-lapset tarvitsivat turvallisen, rutiineita ja rituaaleja huomioonottavan ympäristön. Otimme rutiinit tarkasti huomioon, mutta vähitellen osa niistä pystyttiin karsimaan. As-lapset eivät tarvinneet niin järjestelmällistä ympäristöä kuin mitä autistiset lapset tarvitsevat. Tosin emme voi sanoa kuinka vähillä rutiineilla olisimme pärjänneet, koska emme halunneet kokeilla sitä lasten kustannuksella. Struktuuri voi olla ohjaajalle puuduttavaa ja tylsää, mutta As-lapselle se voi olla välttämätön.

Vaikka kaikki As-henkilöt ovat hyvin erilaisia yksilöitä, on heillä kuitenkin yhteisiä piirteitä, joiden mukaan he erottuvat joukostamme. He eivät voi käsittää, miten niin sanotut ”normaalit” ihmiset ovat niin epäjärjestelmällisiä, miten he puhuvat asioista, joita eivät tarkoita ja miten he kestävät valtavaa hajujen, makujen, tunteiden ja äänten

sekamelskaa. Tästä näkökulmasta katsoen Aspergerin oireyhtymä on vain ympäristön aikaansaama vamma, johon meillä tulevana kasvattajina on siis mahdollista vaikuttaa. Diagnoosista on kuitenkin paljon apua ihmisten erilaisuuden ymmärtämisessä ja oikean avun saamisessa. Ehkä saamme myös selitystä sille, miksi joku käyttäytyy erikoisella, normista poikkeavalla tavalla.

As-lasten erikoisista mielenkiinnonkohteista puhutaan paljon, mutta ne eivät nousseet erityisen paljon esille tutkimuksessa. Muutamalla lapsella niitä kuitenkin oli. Liikunta saattaa olla aiheena sellainen, jossa ajatukset ovat niin paljon muualla, omassa aktiivisessa toiminnassa, ettei jää aikaa ylimääräiseen ajatteluun. Kaikki lasten erikoisen ja intensiiviset mielenkiinnon kohteet eivät siis välttämättä tulleet kerhossa esiin. Jos olisimme halunneet tietää niistä enemmän, olisi meidän pitänyt haastatella esimerkiksi lasten vanhempia.

Pedagoginen eriyttäminen ja kahden avustajan mukanaolo mahdollistivat kerhon sujuvuuden. Koska aikuisia oli tarpeeksi paljon, pystyimme muun muassa jakamaan lapsia taitotason mukaan ryhmiin. Vakinaiset avustajat saivat muodostettua lapsiin läheisen suhteen, joten yhteistyö toimi hyvin. Me saimme keskittyä suuremmaksi osaksi opetukseen.

Edelleen jää mielenkiintoisia kysymyksiä vaille vastauksia. Aiheen rajaaminen tuotti vaikeuksia, koska monet kysymykset askarruttivat mieltä. Mielenkiintoisia ja tarpeellisia tutkimusaiheita riittää vielä seuraavillekin tutkijoille. Olisi mielenkiintoista selvittää, miten As-lapset oppivat parhaiten. Voitaisiin testata erilaisia opetusmenetelmiä ja Asperger-henkilöiden oppimistyyliä vielä järjestelmällisemmin. Lasten motoriikan kehittämistä voisi myös tutkia ja suunnitella motoriikkaa kehittävä ohjelman. Tutkimuksemme vain sivusi lasten väisiä yhteyksiä, joten tarkempi lasten välisten suhteiden ja ryhmän kiinteyden tutkiminen olisi myös mielenkiintoista.

Asperger oireyhtymään kuuluu myös piirteitä, joita voidaan pitää positiivisina vahvuuksina. Nämä voivat kompensoida kokonaan tai osittain heidän vaikeuksiaan. Korkea älykkyydosamäärä (ÄO) sekä yleislahjakkuus ovat Asperger oireyhtymässä keskimääräistä yleisempiä kuin normaaliväestössä. Asperger-henkilöillä on kapea-alaisia mielenkiinnonkohteita ja erikoistaitoja tietyillä alueilla. Joskus käytetään ”idiot

savant” (”nerokas idiootti”) käsitettä henkilöstä, jolla on erittäin korkeatasoisia erikoistaitoja. Heillä voi olla erittäin hyvä ulkomuisti, etenkin näköhavaintojen muistaminen. Henkilöiden kärsivällisyys ja energiataso voivat olla hyviä, varsinkin alueilla joihin he ovat itse motivoituneita. Eräät Asperger-henkilöt voivat olla äärimmäisen huolellisia, joka on hyödyksi suurta täsmällisyyttä vaativissa työtehtävissä. (Gillberg 1999, 77-81.) Positiivisina vahvuuksina nostaisimme vielä esiin As-lasten rikkaan mielikuvituksen, jota opettajat voivat hyödyntää liikunnanopetuksessakin. Rehellisyys, asioiden suoraan sanominen, on mielestämme myös vahvuus, vaikka se joissain tilanteissa voi olla kuulijoista kiusallista. Se on kuitenkin taito, johon monella ei ole rohkeutta. Sanotaan, että lapsen suusta kuulee totuuden, mutta totuuden kuulee myös Asperger-henkilöiltä.

Erään As-tytön kirjoittama runo kertoo mielestämme hyvin, millaisia tuntemuksia ja kokemuksia Aspergerin oireyhtymän henkilöllä voi olla erilaisuutensa vuoksi.

*One foot in and one foot out
is what Asperger`s is all about.
Sometimes I think why me
other times I think it`s the best way to be.
A little different from the rest
makes you think you`re second best.
Nobody quite understanding
a hard life which is very demanding.
I look like any other child
but little things just make me wild.*

(Vanessa Royal; Attwood 1998, 42.)

Opettajien tulisi nähdä opetuksessaan kaikki lapset yksilöinä ja kunnioittaa heidän ainutlaatuisuuttaan. On olemassa erilaisia oppijoita, jotka tulee huomioida opetusta suunniteltaessa ja toteutettaessa. Meille, niin kuin varmaan kerhomme lapsillekin, yhteinen aikamme on ollut hyvin kasvattava kokemus, mutta myös jännittävä seikkailu, josta monet elämykset ja mielenkiintoiset, usein hauskat hetket jättivät ikuiset jälkensä niin mieliimme kuin sydämiimme.

LÄHTEET

Alasuutari, P. 1994. Laadullinen tutkimus. 3. painos. Tampere: Vastapaino.

Alopaeus-Laurinsalo, N. & Ojanen, A. 1997. Musiikkiterapia puhehäiriöisten lasten kuntoutuksessa. Helsinki: Edita.

Alvin, J. & Warwick, A. 1995. Autistisen lapsen musiikkiterapia. Helsinki: Hakapaino Oy.

Asperger, H. 1961. Heilpädagogik. 3. Auflage. Wien: Springer Verlag.

Attwood, T. 1998. Asperger's syndrome. A Guide for Parents and Professionals. London: Jessica Kingsley Publishers.

Bock, M. 2001. SODA Strategy: Enhancing the Social Interaction Skills on Youngsters with Asperger Syndrome. *Intervention in School and Clinic* 36, 272-277.

Channon, S., Charman, T., Heap, J., Grawford, S. & Rios, P. 2001. Real-Life-Type Problem-Solving in Asperger's Syndrome. *Journal of Autism and Developmental Disorders* 31, 461-469.

Craig, J. & Baron-Cohen, S. 1999. Creativity and Imagination in Autism and Asperger Syndrome. *Journal of Autism and Developmental Disorders* 29, 319-325.

Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders: DSM –IV. 1994. (4th ed.) Washington (DC): American Psychiatric Association.

Ehlers, S. & Gillberg, C. 1996. Aspergerin syndrooma - yleiskatsaus. Helsinki: Yliopistopaino.

Erityisryhmien liikunta 2000 -toimikunnan mietintö. Komiteamietintö 1996:15. Helsinki: Edita.

Eskola, J. 1998. Johdanto eli näkökulmia tieteelliseen kirjoittamiseen. Teoksessa J. Eskola (toim.) Kirjoituksia tieteellisestä kirjoittamisesta. Tampere: TAJU, 7-36.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus.

Ghaziuddin, M., Tsai, L., & Ghaziuddin, N. 1991. Brief Report: Violence in Asperger Syndrome, A Critique. *Journal of Autism and Developmental Disorders* 21, 349-354.

Ghaziuddin, M., Tsai, L., & Ghaziuddin, N. 1992. Brief report: A Reappraisal of Clumsiness as a Diagnostic Feature of Asperger's Syndrome. *Journal of Autism and Developmental Disorders* 22, 651-656.

Ghaziuddin, M., Thomas, P., Napier, E., Kearney, G., Tsai, L., Welch, K. & Fraser, W. 2000. Brief Report: Brief Syntactic Analysis in Asperger Syndrome: A Preliminary Study. *Journal of Autism and Developmental Disorders* 30, 67-69.

Gillberg, C. 1989. Asperger Syndrome in 23 Swedish Children. *Developmental Medicine and Child Neurology* 31, 520-531.

Gillberg, C. 1999. *Nörtti, nero vai normaali?* Jyväskylä: Gummerus.

Gillberg, C. 2000. *Autismi ja autismin sukuiset häiriöt lapsilla, nuorilla ja aikuisilla*. 3. painos. Helsinki: Hakapaino Oy.

Green, D., Baird, G., Barnett, A., Henderson, L., Huber, J. & Henderson, S. 2002. The Severity and Nature of Motor Impairment in Asperger's Syndrome: a Comparison with Specific Developmental Disorder of Motor Function. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 43:5, 655-668.

Happé, F. 1994. *Autism. An Introduction to Psychological Theory*. London: UCLPress.

Henderson & Sugden. 1992. *Movement Assessment Battery for Children*. UK: The Psychological Corporation Foots Cray High Street.

- Heikinaro-Johansson, P. 1992. Vammaisten ja pitkäaikaissairaiden oppilaiden liikunnanopetus peruskoulussa ja lukiossa. Jyväskylä: Kirjapaino Kari Ky.
- Heikinaro-Johansson, P. 1995. Including Students with Special Needs in Physical Education. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja.
- Heikinaro-Johansson, P. & Kolkka, T. 1998. Koululiikuntaa kaikille. Soveltavan liikunnanopetuksen opas. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Ky.
- Hirsjärvi, S. & Hurme H. 2000. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Tampere: Tammer-paino Oy.
- Huovinen, T. & Rintala, P. 2003. Soveltava liikunnanopetus. Teoksessa P. Heikinaro-Johansson, T. Huovinen & L. Kytökorpi (toim.) Näkökulmia liikuntapedagogiikkaan. Porvoo: WS Oy, 342-361.
- Ikonen, O. & Suomi, A. 1998. Kasvatuksellinen kuntoutus ja opetus. Teoksessa O. Ikonen (toim.) Autismi, teoriasta käytäntöön. Juva: WSOY, 154-205.
- Iwanaga, R., Kawasaki, C. & Tsuchida, R 2000. Brief Report: Comparison of Sensory-Motor and Cognitive Function Between Autism and Asperger Syndrome in Preschool Children. Journal of Autism and Developmental Disorders 30, 169-174.
- Jaakkola, T. 2003. Hyvinvointia tukeva motivaatioilmasto liikunnanopetuksessa. Teoksessa P. Heikinaro-Johansson, T. Huovinen & L. Kytökorpi (toim.) Näkökulmia liikuntapedagogiikkaan. Porvoo: WS Oy, 139-150.
- Jolliffe, T & Baron-Cohen, S. 1999. The Strange Stories Test: A Replication with High-Functioning Adults with Autism or Asperger Syndrome. Journal of Autism and Developmental Disorders 29, 395-406.

- Kerola, K. 1994. Autismin kommunikaatio-ongelma. Oppimateriaalikeskus. Kehitysvammaliiton julkaisuja 27/1994.
- Kerola, K., Kujanpää, S. & Timonen, T. 2000. Autismikuntoutus. Juva: WS Bookwell Oy.
- Kielinen, M. 1998. Asperger-lapsen ja -nuoren kuntoutus. Teoksessa O. Ikonen (toim.) Autismi, teoriasta käytäntöön. Juva: WSOY, 229-250.
- Kielinen, M. 1999. Aspergerin-syndrooma: kouluikäisen Asperger-lapsen kasvun tukeminen. Helsinki: Autismiliitto.
- Klin, A., Volkmar, F.R., Sparrow, S.S, Cicchetti, D.V. & Rourke, B.P. 1995. Validity and neuropsychological characterization of Asperger's syndrome: Convergence with Non-verbal Learning Disabilities syndrome. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 36, 1127-1139.
- Koljonen, M. & Rintala, P. 2002. Soveltavan liikunnanopetuksen ja ohjauksenperusteet. Teoksessa E. Mälkiä ja P. Rintala (toim.) Uusi erityisliikunta. Liikunnan sovellukset erityisryhmille. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 154. Tampere: Tammer-Paino, 202-211.
- Koululiikuntaliitto. 1988. Koululaisten liikunnanharrastaminen. Kerhotoiminta.
- Kulomäki, T. 1998. Aspergerin oireyhtymä. Teoksessa L. Laukkarinen & M. Rüfenacht (toim.) Yhden asian mies. Asperger -lapsen kasvu aikuiseksi. Helsinki: Tammi, 151-157.
- Kuorelahti, M. 1998. Käyttäytymisen ongelmat ja niiden luokittelu. Teoksessa T. Ladonlahti, A. Naukkarinen & S. Vehmas (toim.) Poikkeava vai erityinen? Juva: WSOY, 123-135.
- Laine, O. 1999. Kuperkeikkoja autististen lasten kanssa. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Pro gradu -tutkielma.

Laukkarinen, L. & Rüfenacht (toim.). 1998. Yhden asian mies. Helsinki: Tammi.

Liikuntalaki 1979. L 984/1979.

Liikuntalaki 1998. L 1054/1998.

Lintunen, T. 2003. Liikunta kouluiässä. Teoksessa P. Heikinaro-Johansson, T. Huovinen & L. Kytökorpi (toim.) Näkökulmia liikuntapedagogiikkaan. Porvoo: WSOY, 41-46.

Manjiviona, J. & Prior, M. 1995. Comparison of Asperger Syndrome and High-Functioning Autistic Children on a Test of Motor Impairment. *Journal of Autism and Developmental Disorders* 25, 23-39.

Miyahara, M., Tsujii, M., Hori, M., Nakanishi, K. Kageyama, H. & Sugiyama, T. 1997. Brief Report: Motor Incoordination in Children with Asperger Syndrome and Learning Disabilities. *Journal of Autism and Developmental Disorders* 27, 595-603.

Moreno, S. & O'Neil, C. 1997. Tips for Teaching High Functioning People with Autism. Saatavilla [www-muodossa <URL:http://udel.edu/bkirby/asperger_tips_for_teaching.html>](http://udel.edu/bkirby/asperger_tips_for_teaching.html). 29.4.2001.

Mosston, M. & Ashworth, S. 1986. *Teaching physical education*. (3rd ed.) New York: Macmillan.

Mälkiä, E. & Rintala, P. 2002. Uusi erityisliikunta. Liikunnan sovellukset erityisryhmille. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 154. Tampere: Tammer-Paino.
Mäkelä, K. 1990. Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus.

Nieminen, T., Kulomäki, T., Ulander, R. & von Vendt, L. 2000. Aspergerin oireyhtymä. *Suomen Lääkärilehti* 55, 967-972.

Numminen, P. 1997. Kuperkeikka varhaiskasvatuksen liikunnan didaktiikkaan. Saarijärvi: Gummerus.

Ollikainen, M. 1999. Asperger liian lievä ryhmään? *Tiede* 2000 19, 50.

Opetushallitus. 2000. Autistien työhön ja itsenäiseen elämään valmentava opetus ja ohjaus (valmentava II). Tukiaineisto oppilaskohtaisen opetussuunnitelman laatimiseen. Helsinki: Edita.

Perttula, J. 1996. Ihmistieteiden tiedonmuodostus ja etiikka. Teoksessa A. Palmrooth & I. Nurmi (toim.). *Alttiiksi asettumisen etiikka: Laadullisen tutkimuksen eettisiä kysymyksiä*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston ylioppilaslautakunta, 83-108.

Pulkkinen, L. 2002. Mukavaa yhdessä. Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Pulkkinen, I. & Valkonen, M. 1997. Tosikulmanoja- kehitysvammaisten telinevoimistelu. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Pro gradu -tutkielma.

Rintala, P. & Huovinen, T. 2003. Erityisryhmien liikunta. Teoksessa P. Heikinaro-Johansson, T. Huovinen & L. Kytökorpi (toim.) *Näkökulmia liikuntapedagogiikkaan*. Porvoo: WSOY, 75-84.

Rovio, E. 2002. Joukkueellinen yksilöitä: toimintatutkimus psyykkisen valmennuksen ohjeiden suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista poikien jääkiekkjoukkueessa. *Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja* 133. Jyväskylä: LIKES. Väitöskirja.

Saarinen, M. 1998. Vammaiseksi nimeämisestä vammaiseksi luomiseen. Teoksessa T. Ladonlahti, A. Naukkarinen & S. Vehmas (toim.) *Poikkeava vai erityinen?* Juva: WSOY 88-102.

Safran, S. 2001. Asperger Syndrome: The emerging Challenge to Special Education. *Exceptional Children* 67, 151-159.

Safran, J. S. 2002. Supporting Students with Asperger`s Syndrome in General Education. *Teaching Exeptional Children* 34, 60-66.

Salminen, J. 1998. Erityispedagogiikka ja erityisopetus. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Sherrill, C. 1998. Adapted Physical Activity, Recreation and Sport. Crossdisciplinary and Lifespan. (5th ed.) USA: WCB/McGraw-Hill.

STAKES 1999. Tautiluokitus ICD-10. Systemaattinen osa. 2. painos. Turenki: Turengin Tekstipalvelu/Ro-Offset Oy.

Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. 1994. Ladullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä.

Syrjälä, L. & Numminen, M. 1988. Tapaustutkimus kasvatustieteessä. Oulun yliopiston Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 51. Oulu: Oulun yliopisto.

Syrjäläinen, E. 1990. Oppilaiden ja opettajien roolikäyttäytyminen luokkahuoneyhteisössä: etnografinen tapaustutkimus peruskoulun ja steinerkoulun alasteen 4. vuosiluokalta. Helsinki: Helsingin yliopisto. Väitöskirja.

Szatmari, P., Bartolucci, G. & Bremner, R. 1989. Asperger's Syndrome and Autism: Comparison of Early History and Outcome. *Developmental Medicine and Child Neurology* 31, 709-720.

Szatmari, P., Tuff, L., Finlayson, A.J. & Bartolucci, G. 1990. Asperger's Syndrome and Autism: Neurocognitive Aspects. *Journal of American Academy of Child and Adolescent Psychiatry* 29, 130-136.

Tantam, D. 1988. Lifelong Eccentricity and Social Isolation. II Asperger's Syndrome and Autism or Schizoid Personality Disorder. *British Journal of Psychiatry* 153, 783-791.

Tantam, D. 1995. Asperger Syndrome in Adulthood. U. Frith (toim.) *Autism and Asperger Syndrome*. Cambridge: Cambridge University Press, 147-183.

Varstala, V. 2003. Liikunnanopettajan toiminta eri työtavoissa. Teoksessa P. Heikinaro-Johansson, T. Huovinen & L. Kytökorpi (toim.) Näkökulmia liikuntapedagogiikkaan. Porvoo: WSOY, 151-166.

Vehkakoski, T. 1998. Vammaiseksi nimeämisestä vammaiseksi luomiseen. Teoksessa T. Ladonlahti, A. Naukkarinen & S. Vehmas (toim.) Poikkeava vai erityinen? Juva: WSOY, 88-102.

Williams, K. 2001. Understanding the Student with Asperger Syndrome: Guidelines for Teachers. *Intervention in School and Clinic* 36, 287-292.

Wing, L. 1981. Asperger's Syndrome: a Clinical Account. *Psychological Medicine* 11, 115-129.

Winnick, J.P. 2000. *Adapted Physical Education and Sport*. (3rd ed.). New York: Human Kinetics.

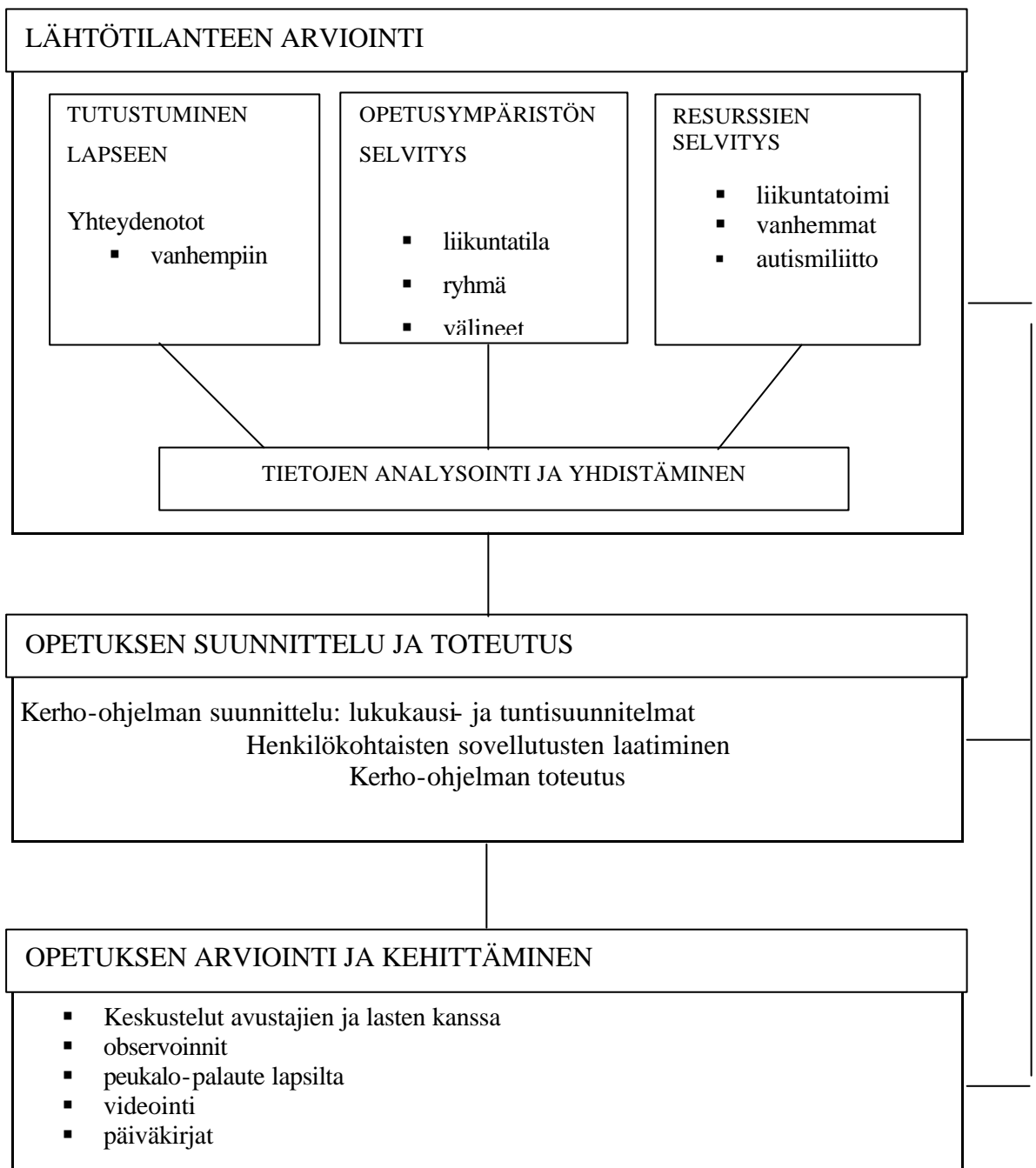
Yin, R. K. 1994. *Case Study Research. Design and methods*. (2nd ed.) Newbury Park, CA: SAGE Publications.

Muita lähteitä:

Asunta, P. 2002. Asperger-lasten suhtautuminen liikuntaan. Tapauskuvaus viihtymisestä kerhossa ja koululiikunnassa. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Kasvatustieteen proseminarityö.

Tiihonen, A. Vierailuluento Jyväskylän yliopistossa: 13.3.2003

Liite 1: Soveltavan liikunnanopetuksen malli

(Mukaeltu Heikinaro-Johansson 1995; 1998)

Liite 2: Diagnoosikriteerijä

Gillberg & Gillberg:

1. Suuria vaikeuksia sosiaalisessa vuorovaikutuksessa:
(vähintään kaksi seuraavista)
 - a. kyvyttömyyttä kontaktiin samanikäisten kanssa
 - b. kontaktit samanikäisiin eivät näytä olevan tärkeitä
 - c. kyvyttömyyttä ymmärtää sosiaalisia vuorovaikutuksen viestejä
 - d. sosiaalisesti ja emotionaalisesti sopimatonta käyttäytymistä.

2. Yksipuolisia, kapea-alaisia kiinnostuksen kohteita:
(vähintään yksi seuraavista)
 - a. jotka syrjäyttävät kaikki muut puuhat
 - b. joita toistetaan kaavamaisesti
 - c. joihin sisältyy ulkoa opittua tietoa ilman syvällisempää merkitystä.

3. Pakonomainen terve luoda rutiineja ja harrastuksia:
(vähintään yksi seuraavista)
 - a. jotka hallitsevat henkilön koko olemassaoloa
 - b. joihin pakotetaan toisetkin ihmiset osallistumaan

4. Puheen ja kielen ongelmia:
(vähintään kolme seuraavista)
 - a. puheen kehitys myöhässä
 - b. ulkoisesti erinomainen puheilmaisu
 - c. muodollinen ja pikkutarkka puhe
 - d. omalaatuinen puhemelodia: yksitoikkoinen, kimeä tai muuten poikkeava ääni
 - e. puutteellinen kyky ymmärtää puhetta sekä siihen liittyen väärinkäsityksiä, jotka koskevat sanojen kirjaimellista/kuvaannollista merkitystä.

5. Ongelmia ei-sanallisessa kommunikaatiossa:
(vähintään yksi seuraavista)
 - a. eleiden käyttö rajoittunutta
 - b. kömpelö kehonkieli
 - c. ilmeet niukkoja
 - d. poikkeavia kasvonilmeitä
 - e. omalaatuinen, tuijottava katse

6. Motorinen kömpelyys:
tulee ilmi neurologisessa tutkimuksessa.

Szatmari työtovereineen:

1. Sosiaalinen eristäytyneisyys
(vähintään kaksi seuraavista)
 - a. ei läheisiä ystäviä
 - b. välttelee muita ihmisiä
 - c. ei tunne tarvetta hankkia ystäviä
 - d. erakko
2. Heikentynyt kyky sosiaaliseen vuorovaikutukseen
(vähintään yksi seuraavista)
 - a. kääntyy toisen puoleen vain saadakseen tarpeensa tyydytetyksi

- b. sosiaaliset kontaktinottoyritykset kömpelöitä
- c. omaehtoisuutta suhtautumisessa samanikäisiin
- d. vaikeuksia ymmärtää toisten tunteita
- e. välinpitämättömyyttä toisten tunteista

3. Heikentynyt kyky ei-kielelliseen kommunikaatioon

(vähintään yksi seuraavista)

- a. vähäinen kasvojen ilmeiden vaihtelu
- b. lapsen tunteita ei voi päätellä kasvojen ilmeistä
- c. ei osaa viestiä katseellaan
- d. ei katso toisia (silmiin)
- e. ei käytä käsiään itseilmaisuun
- f. eleet ovat laajoja ja kömpelöitä
- g. tulee liian lähelle toista henkilöä

4. Poikkeava puhetapa

(vähintään kaksi seuraavista)

- a. poikkeava äänensävy
- b. puhuu liian paljon
- c. puhuu liian vähän
- d. keskustelussa kadottaa yhteyden puheen aiheeseen
- e. käyttää sanoja omalaatuisesti
- f. puheessa kielellisiä kaavamaisuuksia

ICD-10 STAKES 1999:

1. Kielellisessä tai kognitiivisessa kehityksessä ei havaittavissa kliinisesti merkitsevää yleistä viivästyneisyyttä

Diagnoosi edellyttää, että yksittäisiä sanoja on ollut kaksivuotiaana tai aikaisemmin ja että kommunikatiivisia sanayhdistelmiä on ollut kolmivuotiaana tai aikaisemmin. Itsenäinen selviytyminen, sopeutumiskäyttäytyminen ja ympäristöön kohdistuva uteliaisuus ovat kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana vastanneet normaalia älyllistä kehitystä. Liikunnallinen kehitys voi kuitenkin olla jonkin verran myöhässä, ja motorinen kömpelyys on tavallista (tämä ei kuitenkaan ole ehdoton diagnostinen tunnusmerkki). Erillisen erityiskyvyt, jotka ovat usein yhteydessä epätavallisiin harrastuksiin ja puuhiin, ovat tavallisia mutta eivät välttämättömiä diagnoosin kannalta.

2. Laadullisia poikkeavuuksia vastavuoroisessa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa

(vähintään kaksi seuraavista)

- a. ei osaa käyttää katsekontaktia, kasvojen ilmeitä, kehonasentoja ja eleitä sopivalla toisten ihmisten kanssa tavalla vuorovaikutuksessa
- b. epäonnistuu sellaisten toverisuhteiden luomisessa (kehitysiän mukaisin tavoin, vaikka tilaisuuksia on riittävästi), joihin sisältyy harrastustoimintojen ja tunteiden vastavuoroisuutta
- c. puutteellisten ihmisten välisten tunteiden vastavuoroisuus, joka ilmenee niukkana tai poikkeavana reagoitina toisten tunteisiin ja/tai puutteellisena käyttäytymisen mukauttamisena sosiaalista tilannetta vastaavaksi ja/tai heikkona sosiaalisen, tunnepohjaisen viestinnällisen käyttäytymisen yhteensovittamisena
- d. ei oma-aloitteisesti jaa iloaan, kiinnostuksen kohteitaan tai toimintojaan toisten ihmisten kanssa (esim. ei ole tarvetta näyttää, esitellä tai osoittaa muille asioita, joita pitää itse kiinnostavina)

3. Rajoittuneita, toistuvia ja stereotyyppisiä käyttäytymismalleja, kiinnostuksen kohteita ja toimintoja (vähintään kaksi seuraavista)

- a. ylenpalttinen kiinnostus yhteen tai useampaan kaavamaiseen ja rajoittuneeseen harrastukseen, joka on epätavallinen joko sisältönsä tai suuntauksensa puolesta; yksi tai useampia harrastuksia, jotka intensiivisyytensä tai rajoittuneen luonteensa takia

- ovat poikkeavia, mutta eivät sisällöltään tai suuntaukseltaan
- b. pakonomaiselta näyttävä riippuvuus erityisistä ja toiminnan kannalta epätarkoituksenmukaisista rutiineista tai rituaaleista
 - c. kaavamaisia ja toistuvia motorisia tapoja, kuten sormien ja käsien heilutusta tai vääntelyä tai monimutkaisia koko kehon liikkeitä
 - d. puuhailua esineiden tai lelujen osien kanssa epätarkoituksenmukaisella tavalla (esineiden haistelua ja pintamateriaalin tutkimista, äänen tai värinäistimusten tuottamista esineillä)

DSM-IV 1994:

1. Laadullisia puutteita sosiaalisessa vuorovaikutuksessa vähintään kahdella seuraavista tavoista
 - a. Merkittäviä puutteita useiden ei-kielellisten ilmaisujen käytössä, kuten silmiin katsominen, kasvojen ilmeet sekä vartalon liikkeet ja eleet, joilla säädellään sosiaalista vuorovaikutusta
 - b. Epäonnistuminen kehitystasoa vastaavien suhteiden luomisessa.
 - c. Kyvyttömyys spontaaniin pyrkimykseen jakaa iloa, kiinnostusta tai saavutuksia toisten ihmisten kanssa (esim. kykenemättömyys esittää, ilmaista tai osoittaa kiinnostusten kohteita muille)
 - d. Sosiaalisen ja emotionaalisen vastavuoroisuuden puuttuminen
2. Rajoittuneita toistuvia ja kaavamaisia käyttäytymistapoja, mielihaluja ja toimintoja, jotka ilmenevät ainakin yhdellä seuraavista tavoista:
 - a. Voimakkuudeltaan ja kohteeltaan epänormaali kiinnostus, joka ilmenee kaavamaisena tai rajoittuneena
 - b. Ilmeisen itsepintainen kiinnittyminen tiettyihin ei-toiminnallisiin rutiineihin tai rituaaleihin
 - c. Kaavamaiset ja toistuvat maneerit (esim. sormien tai käsien heiluttaminen tai vääntely tai monimuotoiset vartalon liikkeet)
 - d. Itsepintainen kiinnostus esineiden osiin
3. Häiriö aiheuttaa kliinisesti merkittävää haittaa sosiaalisilla, ammatillisilla tai muilla tärkeillä toiminnan alueilla.
4. Kliinisesti merkittävää yleistä kielellisen kehityksen viivästymää ei ole havaittavissa (yksittäisiä sanoja kahteen ikävuoteen mennessä, viestiviä lauseita kolmeen ikävuoteen mennessä).
5. Ei ole havaittavissa kliinisesti merkittävää viivästymää kognitiivisessa kehityksessä tai ikää vastaavan selviytymistaidon, (muun kuin sosiaalisen) soputuvan käyttäytymisen ja ympäristöön kohdistuvan uteliaisuuden kehittämisessä lapsuuden aikana. Häiriö ei vastaa muun laaja-alaisen kehityshäiriön tai skitsofrenian kriteerejä.”

Liite 3: Peukalopalaute

Kysymykset:

1. Tykkäsitkö temppuiluradoista / palloilusta / uinnista?
2. Opitko omasta mielestäsi uusia asioita?
3. Oliko sinulla tylsää?
4. Olivatko tehtävät liian helppoja?
5. Olivatko tehtävät liian vaikeita?
6. Noudatitko ohjeita / sääntöjä?
7. Oliko sinulla hauskaa?

(jatkuu)

Jyväskylän kaupunki
Liikuntapalvelukeskus
PL 8, 40701 JYVÄSKYLÄ
Käyntiosoite: Kuntoportti 3

ILMOITTAUTUMISLOMAKE

2 / 2

Aikaisempi / uusi liikunnan harrastus
Toivomuksia, muita huomioitavia asioita

Erityisliikunnan ryhmiä kuvataan liikuntapalvelukeskuksen toimesta mm. opetuskäyttöön ja joitakin valokuvia voidaan käyttää tiedotteissa.

- Annan suostumukseni, että itsestäni/lapsestani otettuja kuvia voidaan julkaista
 En anna suostumustani valokuvien käyttöön

Allekirjoituksellani sitoudun osallistumaan liikuntaryhmään omalla vastuullani. Huoltaja allekirjoittaa lapsensa / huollettavansa puolesta.

Jyväskylässä / 20	allekirjoitus

Liite 5: Kerho-ohjelma

KEVÄÄN 2002 OHJELMA,

9.1. LEIKIT JA PELIT

16.1. SPEDEN SPELIT

23.1. TEMPPURATA

30.1. TEMPPURATA

6.2. PALLOPELIT JA -LEIKIT

13.2. PALLOPELIT JA -LEIKIT

20.2. PALLOPELIT JA -LEIKIT

27.2. *HIIHTOLOMA (ei kerhoa)*

6.3. PALLOPELIT JA -LEIKIT

13.3. UINTI

20.3. UINTI

27.3. UINTI

3.4. MIELIKUVITUSLIIKUNTA

10.4. MIELIKUVITUSLIIKUNTA

17.4. MIELIKUVITUSLIIKUNTA

24.4. SPEDEN SPELIT

1.5. *VAPPU (ei kerhoa)*

8.5. TOIVELEIKIT

TUNTISUUNNITELMA 1

Tunnin pitäjä: Piritta Asunta & Anu Nissinen

Tunnin ajankohta: 9.1.2002

Kohderyhmä: Asperger-lasten liikuntakerho

Tunnin aihe, yleistavoitteet: Leikit & Pelit. Tutustuminen uuteen ohjaajaan ja kerhon toimintatapojen mieleen palauttaminen.

TAVOITTEET	HARJOITTEET	OPETUSMUOTO JA ORGANISOINTI	ARVIOINTI JA PALAUTE	AIKA
<u>K</u> : palauttaa mieleen kerhon toimintatavat. Lapset orientoituvat kevään ohjelmaan.	<u>Keskustelutuokio</u> : kuulumiset, kevään ohjelma, sääntöjen kertaus ja uuden ohjaajan esittely.	Istutaan aloitusympyrässä. Vapaamuotoista keskustelua. (Piritta)	Muistavatko lapset kerhon säännöt? Osallistuvatko kaikki keskusteluun? Miten uuteen ohjaajaan reagoidaan?	5-10 min
<u>SA</u> : lapset kertovat muille itselleen tärkeistä asioista. Tutustutaan paremmin toisiimme. <u>K</u> : asiat kerrotaan lyhyesti ja ytimekkäästi, eikä lähdetä harhailemaan pois aiheesta.	<u>Tutustumisleikki / WC-paperi</u> : jokainen saa ottaa 1-5 wc-paperin palaa ja kertoa itsestään niin monta asiaa kun on papereita.	Harjoitustyyli. Istutaan aloitusympyrässä. (Piritta)	Kuuntelevatko lapset toisiaan? Millaisia asioita kerrotaan? Pysytäänkö aiheessa? Kerrotaanko asiat lyhyesti ja ytimekkäästi?	10 min
<u>K</u> : erilaisten liikkeiden keksiminen. Nimien kertaus.	<u>Nimileikki</u> : jokainen sanoo nimensä vuorollaan ja näyttää samanaikaisesti jonkin liikkeen, jota muut alkavat tehdä perässä.	Erialaisten ratkaisujen tuottaminen. Seistään ympyrässä. (Anu)	Keksitäänkö liikkeitä?	5 min
<u>PM</u> : kehon lämpeneminen. Liika energia pois.	<u>Aurinko ja pakkas-hippa</u> : pakkashipalla huivi, jonka kosketuksesta jäätyy paikalleen. Aurinkohippa voi pelastaa jäätyneen sulattamalla hänet omalla huivillaan edestä ja takaa.	Harjoitustyyli. (Anu)	Tuleeko lämmin? Noudatetaanko sääntöjä?	5-10 min
<u>K/PM</u> : oman aiheen esittäminen muille.	<u>Pantomiimi</u> : tehtävänä erilaisia urheilulajeja. Aihe annetaan lapulla, jossa on kuva ja teksti. Oikeasta arvauksesta saa yhden pisteen.	Ongelmanratkaisutyyli. Jokainen esittää vuorollaan ja muut arvaavat. (Piritta)	Keksivätkö lapset, kuinka aiheen esittää? Arvaavatko toiset?	20 min
<u>PM</u> : tehdään erilaisia liikkeitä. <u>SA</u> : pelastetaan kiinnijäneitä.	<u>Taikuri-hippa</u> : hippa saa keksiä liikkeen kiinnijäneelle. Kiinnijäännyt pelastuu kun joku tulee tekemään samaa liikettä hänen viereensä.	Harjoitustyyli. (Anu)	Keksiikö hippa erilaisia liikkeitä? Pelastavatko lapset toisiaan?	5 min

Liite 6: Tuntisuunnitelmat (14)

<u>PM</u> : rauhoittuminen.	<u>Huivirentoutus</u> : lapset makaavat lattialla hiljaa ja silmät kiinni. Ohjaajat herättävät heidät huivilla, jonka jälkeen he voivat poistua salista.	Harjoitustyyli. (Piritta)	Ovatko kaikki hiljaa ja silmät kiinni?	2 min

TUNTISUUNNITELMA 2

Tunnin ajankohta: 16.1.2002

Tunnin aihe, yleistavoitteet: Speden Spelit. Lasten motoristen taitojen mittaaminen Movement ABC -testistöllä.

TAVOITTEET	HARJOITTEET	OPETUSMUOTO JA ORGANISOINTI	ARVIOINTI JA PALAUTE	AIKA
<u>PM</u> : turha energia pois. Kehon lämpeneminen.	<u>Kilpihippa</u> : hippa heittää pallolla muita. Suojautua voi kilpenä toimivan uimalaudan avulla. Hippa vaihtuu kun pallo osuu. Kilvestä ja päästä ei jää kiinni.	Harjoitustyyli. Alueena puolet salista. (Anu)	Rauhoittuvatko lapset? Tuleeko lämmin?	5 min
<u>PM</u> : testata lasten karkeamotorisia taitoja. (Pallotaidot sekä staattinen ja dynaaminen tasapaino.)	<u>Speden Spelit=Movement ABC testi</u> :	Suoritetaan kuudella pisteellä kiertoharjoitteluna. Jokaisella aikuisella on oma suorituspiste. Suorituksen jälkeen istutaan maahan odottamaan, kun kaikki ovat valmiina, voidaan siirtyä seuraavaan suorituspaikkaan. Keilankaato on ylimääräinen piste, jossa toimitaan yksin, ilman aikuista. (Piritta)	Saadaanko kaikki lapset testattua?	50 min
<u>PM</u> : rauhoittuminen.	<u>Hieronta</u> : aikuiset hierovat lapsen selkää erilaisilla tavoilla: sade, maali-pensseli jne.	Harjoitustyyli. Lapset istuvat sisäpiirissä. Ohjaajat vaihtavat paikkaa ulkopiirissä. (Piritta)	Ovatko kaikki hiljaa ja silmät kiinni? Kestävätkö lapset koskettamista? Rauhoitutaanko?	5 min

TUNTISUUNNITELMA 3

Tunnin ajankohta: 23.1.2002

Tunnin aihe, yleistavoitteet: Tempurata 1 = Harry Potterin velhokoulu. Motoristen taitojen harjoittamista (motorisen radan avulla).

TAVOITTEET	HARJOITTEET	OPETUSMUOTO JA ORGANISOINTI	ARVIOINTI JA PALAUTE	AIKA
<u>SA/K</u> : lapset hyväksyvät kerhon säännöt.	<u>Keskustelu</u> tuokio: kerrataan kerhon sääntöjä.	Istutaan keskiympyrässä. (Piritta)	Kuuntelevatko ja hyväksyvätkö kaikki lapset säännöt?	3 min
<u>PM</u> : kehon lämpeneminen. Motoristen taitojen harjoittelu.	<u>Kapteeni käskee leikki</u> : toinen ohjaajista kapteenina, joka käskee lapsia tekemään erilaisia tehtäviä: seistä yhdellä jalalla, hyppiä tasajalkaa, kyykkyy-ylös hyppyjä, pyörittää käsiä jne.	Komentotyylillä. Lapset seisovat kapteenin edessä tarpeeksi suurella alueella niin etteivät he häiritse toisiaan ja jokainen näkee hyvin kapteenin. (Anu)	Tuleeko lämmin? Osataanko tehtävät suorittaa? Millaisia ongelmia/vaikeuksia esiintyy?	5 min
<u>PM</u> : motoristen taitojen harjoittelu mielikuvituksen avulla.	<u>Motorinen rata= Harry Potterin velhokoulu</u> : 1. trampetti 2. pyöriminen 3. kiipeäminen puolapuilla 4. tasapainoilurata + pallon kuljetus 5. renkaat 6. hyppy paksulle patjalle + vanteet	Kiertoharjoitteluna koko salissa. Pillin vihellyksestä paikan vaihto. Pyörimispisteessä Piritta opettamassa ja antamassa suorituksista tarroja. Radan selitys (Piritta). Radan näyttö (Anu).	Tekevätkö lapset innokkaasti? Jaksavatko lapset kiertää rataa?	50 min
<u>PM</u> : rauhoittuminen mielikuvituksen avulla.	<u>Mielikuvarentoutus/“Puristavat lierot”</u> : ohjeiden mukaan kuvitellaan joka puolelle lieroja, jotka ovat tarrautuneet kiinni. Hiljalleen lierot alkavat irrottaa otetta.	Harjoitustyylillä. Keskiympyrän lähetyvillä. Maataan lattialla selälleen ja silmät suljettuna. (Anu)	Ovatko kaikki hiljaa ja silmät kiinni?	2 min

TUNTISUUNNITELMA 4

Tunnin ajankohta: 30.1.2002

Tunnin aihe, yleistavoitteet: Tempurata 2. Motoristen taitojen harjoittaminen.

TAVOITTEET	HARJOITTEET	OPETUSMUOTO JA ORGANISOINTI	ARVIOINTI JA PALAUTE	AIKA
<u>PM</u> : kehon lämpeneminen. <u>K</u> : Erilaisten liikkeiden keksiminen.	<u>Seuraa johtajaa leikki</u> : johtaja määrää liikkeen, jonka muut tekevät perässä. Johtajaa vaihdetaan välillä.	Harjoitustyyli ja omien ratkaisujen tuottaminen. Anu ensimmäiseksi johtajana näyttämässä muutamia malliliikkeitä. Jokainen lapsi saa vuorollaan olla johtajana. (Anu)	Tuleeko lämmin? Keksivätkö lapset liikkeitä?	5-10 min
<u>PM</u> : motoristen taitojen harjoittaminen.	<u>Motorinen rata</u> : 1. trampetti 2. köydet 3. puolapuut 4. tasapainoilurata 5. pallon heitto 6. renkaat 7. paksulle patjalle hyppy + vanteet	Harjoitustyyli. Edetään salissa kiertoharjoitteluna. Pillin vihellyksestä paikan vaihto. Anu testaamassa lasten taitoja trampetti pisteellä. (Piritta)	Jaksetaanko pisteillä harjoitella? Mitkä pisteet tuottavat vaikeuksia? Missä pisteillä suoriudutaan helposti?	50 min
<u>PM</u> : rauhoittuminen. <u>P</u> : oman käyttäytymisen ja osaamisen arviointi.	<u>Peukalopalaute</u> : lapsilta kysytään kysymyksiä tunnista. Lapset vastaavat laittamalla peukalot ylöspäin = kyllä tai nyrkissä = ei.	Itsearviointityyli. Lapset makaavat keskiympyrän läheisyydessä selällään, silmät kiinni. (Piritta)	Ollaanko hiljaa? Rauhoitutaanko? Osataanko arvioida omaa osaamista ja käyttäytymistä?	5-10 min

TUNTISUUNNITELMA 5

Tunnin ajankohta: 6.2.2002

Tunnin aihe, yleistavoitteet: Palloilu 1. Sosiaalisten ja motoristen taitojen harjoittaminen sekä häviämiseen totuttelu.

TAVOITTEET	HARJOITTEET	OPETUSMUOTO JA ORGANISOINTI	ARVIOINTI JA PALAUTE	AIKA
<u>K</u> : ymmärtää, että aina ei voi olla voittaja.	<u>Keskustelutuokio</u> : keskustellaan pallopelien säännöistä: ei häitä jos häviää, kaikki ei voi aina voittaa. Kerhossa vain harjoitellaan. Toisia ei saa haukkua huonoksi.	Istutaan aloitus ympyrässä. (Piritta)	Kuunnellaanko sääntöjä? Miten sääntöihin reagoidaan? Saako pelkkä häviöstä puhuminen suuttumaan? Osallistuvatko lapset keskusteluun?	5 min
<u>PM</u> : kehon lämpeneminen.	<u>Juoksua salin ympäri</u> : jokainen juoksee omalla vauhdillaan salia ympäri. Halutessaan voi pyytää myös ajan ottamista.	Harjoitustyyli. Opetuskartiot salin jokaisessa kulmassa. Jokainen menee kaksi kierrosta. (Anu)	Tuleeko lämmin?	5-10 min
<u>PM</u> : pallon potkimisen, heittämisen, vierittämisen ja jalalla sekä kädellä kuljettamisen harjoittelua. <u>K</u> : Osaa toimia ohjeiden mukaan.	<u>Pallorata</u> : 1. koriin heitto (koripallo) 2. kuljetus jaloilla (pehmopallo) 3. keilankaato (voimistelupallo) 4. kuljetus kädellä (lentopallo) 5. tarkkuuspotku (pehmopallo) 6. keilankaato (tennispallo) 7. keilankaato ("narupallo")	Harjoitustyyli. Edetään kiertoharjoitteluna. Käytössä puolet salista. Jokaisella pisteellä lappu, jossa lukee tehtävä sekä suoritusten määrät. (Piritta)	Harjoitellaanko pisteillä ahkerasti? Osataanko noudattaa sääntöjä?	20 min
<u>PM</u> : tarkkuusheiton harjoittaminen. <u>K</u> : sääntöjen noudattaminen.	<u>Keilaspeli</u> : joukkueet yrittävät kaataa keskellä olevia keiloja palloja heittämällä. Se joukkue on voittaja, jolla on lopuksi vähemmän keiloja omalla puolellaan.	Harjoitustyyli. Puolet salista käytössä. Kaksi joukkuetta: Harri, Mari, Jari, Viljo ja Piritta; Juuso, Hanna, Leevi, Niilo ja Anu. (Piritta)	Osuvatko heitot keiloihin? Noudattavatko lapset sääntöjä?	15 min
<u>SA</u> : harjoitella parin kanssa toimimista. <u>PM</u> : rauhoittuminen.	<u>Pallohieronta</u> : pareittain hierotaan pallolla <u>Loppukeskustelu</u> : Tiedotusasiaa ensi kerrasta.	Vuorovaikutustyyli. Keskiympyrän läheisyydessä. (Anu)	Kuinka parityöskentely toimii? Rauhoittuvatko lapset?	10 min

TUNTISUUNNITELMA 6

Tunnin ajankohta: 20.2.2002

Tunnin aihe, yleistavoitteet: palloilu 2. K: omien ratkaisujen tuottaminen, SA: toisten huomioiminen ja kunnioittaminen, PM: silmä-käsi koordinaation harjaannuttaminen

TAVOITTEET	HARJOITTEET	OPETUSMUOTO JA ORGANISOINTI	ARVIOINTI JA PALAUTE	AIKA
<u>PM</u>: kehon lämpeneminen. <u>SA</u>: yhdessä pelaaminen. <u>K</u>: ymmärtää, että pelaamisessa tulee voittajia ja häviäjiä.	<u>Polttopallo</u>: alussa on yksi polttaja pelialueen ulkopuolella. Kun pallo osuu (ei päähän) joutuu polttajaksi. Viimeisenä alueen sisäpuolella oleva on voittaja.	Harjoitustyyli. Keskiympyrässä, ohjaajat aloittavat polttajina. (Piritta)	Tuleeko kaikille lämmin? Noudattavatko lapset sääntöjä? Kuinka häviöön/voittamiseen reagoidaan?	5-10 min
<u>PM</u>: palloilutaitojen harjoittelu <u>K</u>: oman tehtäväpisteen suunnittelu ja organisointi.	<u>Pallo-rata</u>: jokainen lapsi saa keksiä oman tehtävän hänelle merkatulle paikalle.	Erialaisten ratkaisujen tuottaminen. Jokaiselle annetaan numerolla merkattu paikka. Lapset voivat käyttää kaikkia välineitä mitä varastosta löytyy. Paikkoja kierretään kiertoarjoitteluna. Varmuudenvuoksi muutama tehtävälappu valmiiksi tehtynä. (Anu)	Harjoitellaanko pisteillä ahkerasti? Osaako jokainen lapsi suunnitella ja rakentaa toimivan pisteen?	30-35 min
<u>PM</u>: silmä-käsi koordinaation harjaannuttaminen. <u>SA</u>: muiden palaajien huomioiminen. <u>K</u>: pelin sääntöjen ymmärtäminen.	<u>Luutapallo-peli</u>: Jokaisella lapsella on oma maila. Pallo yritetään lyödä maaliin.	Harjoitustyyli. Pelataan kahdessa eri ryhmässä (pienet ja isot erikseen). Isot: Leevi, Juuso, Anu sekä Viljo, Jari, Hanna. Pienet: Niilo, Harri, Heikki, Mari, Piritta. (Piritta)	Osutaanko mailalla palloon? Osataanko palloa syöttää vai lyödäänkö sitä vain johonkin suuntaan? Kannustetaanko tai haukutaanko joukkueovereita?	10-15 min
<u>PM</u>: hiljentymisen ja rauhoittumisen.	<u>Loppurauhoittuminen jättipallolla</u>: lapset makaavat mahallaan. Jättipalloa vieritetään heidän ylitseen.	Komentotyyli. Lapset makaavat patjan päällä rivissä. Ohjaajat vierittävät jättipalloa. (Anu)	Ollaanko hiljaa?	5 min

TUNTISUUNNITELMA 7

Tunnin ajankohta: 6.3.2002

Tunnin aihe, yleistavoitteet: Palloilu 3. Silmä-käsi koordinaation harjaannuttaminen. Pallopelien pelaaminen ei-kilpailullisuutta korostaen.

TAVOITTEET	HARJOITTEET	OPETUSMUOTO JA ORGANISOINTI	ARVIOINTI JA PALAUTE	AIKA
<u>K</u> : vahvistaa lasten toivottua käyttäytymistä.	<u>Juttutuokio</u> : edellisestä kerrasta kehuminen (pos.palaute), tämän tunnin sisällön kertominen	Aloitussympyrässä istumassa. (Piritta)	Miten lapset käyttäytyvät kun heidän käyttäytymistään kehuetaan?	5 min
<u>PM</u> : kehon lämpeneminen. <u>K</u> : sääntöjen noudattaminen.	<u>Oma puoli puhtaaksi peli</u> : oman joukkueen alueelta yritetään heittää pallot pois. Peli alkaa ja loppuu pillin vihellyksestä.	Harjoitustyyli. Kaksi joukkuetta. Pelialueena puolet salista. (Piritta)	Tuleeko kaikille lämmin? Noudattavatko lapset sääntöjä?	15 min
<u>SA</u> : joukkueena pelaaminen. <u>K</u> : sääntöjen noudattaminen.	<u>Pyly-pallo peli</u> : pelaajat käyttävät tarraliiviä rinnassa ja pylyssä, johon tarrapallo voi tarttua. Pelissä edetään palloa syöttelemällä. Pallo syötetään joukkuekaverin tarroihin, josta pelaaja voi ottaa pallon käteensä ja jatkaa peliä. Pallollinen pelaaja ei saa liikkua. Maali tehdään koskettamalla pallolla patjaan.	Harjoitustyyli. Kaikki pelaavat yhdessä. Patjat maalina. (Anu)	Syötetäänkö joukkueetovereille? Noudattavatko lapset sääntöjä?	20 min
<u>PM</u> : rauhoittuminen <u>K</u> : oman käyttäytymisen ja osaamisen arviointi.	<u>Peukalopalaute</u> : kysytään lapsilta kysymyksiä tunnista. Lapset vastaavat laittamalla peukalot ylöspäin = kyllä tai nyrkissä = ei.	Itsearviointityyli. Aloitusympyrässä. Lapset makaavat lattialla. (Piritta)	Rauhoittuvatko lapset? Osaavatko lapset arvioida omaa osaamistaan ja käyttäytymistään? Onko palaute ristiriidassa tunnilla havaittuun tai aikaisempiin kysymyksiin?	5 min
<u>K</u> : lapset tietävät mitä seuraavilla kerroilla tulee tapahtumaan ja missä.	<u>Loppukeskustelu</u> : käydään läpi seuraavien kertojen uuntia. Lapset saavat kysyä jos on jotain kysyttävää.	Istutaan aloitusympyrässä. (Anu ja Piritta)	Onko lapsilla paljon epäselviä asioita? Tuleeko lapsilta paljon kysymyksiä?	5 min.

TUNTISUUNNITELMA 8

Tunnin ajankohta: 13.3.2002

Tunnin aihe, yleistavoitteet: Uinti 1. Nähdä ja kartoittaa jokaisen lapsen uimataidot.

TAVOITTEET	HARJOITTEET	OPETUSMUOTO JA ORGANISOINTI	ARVIOINTI JA PALAUTE	AIKA
<u>K</u> : ymmärtää säännöt ja niiden tärkeys.	<u>Uimahallissa noudatettavat säännöt</u> : 1. Ei saa juosta. 2. Ei saa hypätä reunalta ilman lupaa. 3. Ei saa painaa toista veden alle. 4. Pillin vihellyksestä reunan viereen seisomaan (kädet reunalle) ja kuunnellaan ohjeita.	Komentotyyli. Lapset istuvat uima-altaan laidalla. Ohjeet on kirjoitettu paperille. (Piritta)	Kuuntelevatko kaikki ohjaajaa? Noudattavatko lapset sääntöjä tunnin aikana?	5 min
<u>PM</u> : sukeltaminen altaan pohjaan.	<u>Aarteen etsintä leikki</u> : heitetään altaaseen esineitä, jotka lapset sukeltavat ylös.	Harjoitustyyli. Lapsilla kasvot altaasta pois päin kun ohjaaja heittää uppoavat esineet syvän altaan matalalle kohdalle. Esineet tuodaan altaan reunalle yhteen kasaan. (Piritta)	Onnistuuko kastautuminen? Osaavatko lapset sukeltaa? Pääsevätkö kaikki altaan pohjaan asti?	10 min
<u>PM</u> : uimataitojen harjoittelu.	<u>Uinti-rata</u> : kierretään rataa, jossa on erilaisia uimatehtäviä: 1. vapaa uinti 2. hyppy 3. maton ali sukellus 4. pötkön kanssa uinti 5. potkut selälleen	Harjoitustyyli. Kierretään rataa omaan tahtiin. Syvän altaan matalassa osassa. Radan selitys: Anu. Radan näyttö: Piritta.	Mitä kukin lapsi osaa tehdä? Millaiset lasten uimataidot ovat?	15 min
<u>PM</u> : hiljentyminen ja rauhoittuminen.	<u>Loppurauhoittuminen</u> : hiljennytään hetkeksi kuuntelemaan veden ääntä.	Harjoitustyyli. Piirissä ja kädet käsissä. Piirissä olemisen järjestys: Viljo, Jari, Leevi, Heikki, Anu, Harri, Piritta, Hanna, Mari. (Piritta)	Malttavatko lapset olla hiljaa ja paikallaan altaassa?	2 min

TUNTISUUNNITELMA 9

Tunnin ajankohta: 20.3.2002

Tunnin aihe, yleistavoitteet: Uinti 2. Alkeisuintien harjoittelua.

TAVOITTEET	HARJOITTEET	OPETUSMUOTO JA ORGANISOINTI	ARVIOINTI JA PALAUTE	AIKA
<u>PM</u> : kehon lämpeneminen. Saada lapsilta ylimääräinen energia pois. Veden virtauksen ja vastuksen tunteminen.	<u>Peurunka- juoksu leikki</u> : kaikki juoksevat vedessä yhtä isoa ympyrää. Merkistä mennään selin kelluntaan tai vaihdetaan juoksusuuntaa.	Komentotyö. Syvän altaan matalassa päässä. (Piritta)	Tuleeko lämmin? Rauhoittuvatko lapset?	5 min
<u>PM</u> : kellunnan, liun, potkujen, selkäuinnin ja myyräuinnin harjoittelu.	<u>Uinnin tekniikkaharjoittelu</u> : ohjaajat antavat erilaisia uintitekniikoihin liittyviä tehtäviä. - meritähti- ja kilpikonnakellunta - liuku ilman potkuja ja potkujen kanssa - sama kuin ed., mutta selälleen - alkeisselkä / selkäkrooli - myyräuinti	Komentotyö/harjoitustyö. Pienessä altaassa: Harri ja Heikki Marin kanssa tekemässä lapulla olevia suorituksia. Ison altaan matalassa päässä: Viljo ja Leevi Anun kanssa. Ison altaan syvässä päässä Niilo, Juuso ja Jari Piritan kanssa. Apuna uimalaudat. (Anu) Piritta antaa ohjeet lasten altaalla ja Anu aloittaa samaan aikaan toiminnan syvässä altaassa.	Mitä kukin lapsi osaa? Mitä taitoja lasten pitäisi harjoitella lisää?	15 min
<u>PM</u> : rauhoittuminen.	<u>Loppurauhoittuminen</u> : seistään paikallaan ja kuunnellaan veden ääntä.	Komentotyö. Syvän altaan matalassa päässä. Piirissä ja käsi kädessä. Seuraavassa järjestyksessä: Anu, Harri, Piritta, Juuso, Mari, Hanna, Heikki, Leevi, Jari, Viljo. (Anu)	Malttavatko lapset olla hiljaa ja paikallaan?	2 min

TUNTISUUNNITELMA 10

Tunnin ajankohta: 27.3.2002

Tunnin aihe, yleistavoitteet: Uinti 3. SA: Parin kanssa työskenteleminen sekä toisten mielipiteiden ja ehdotuksien huomioiminen, PM: rintauinnin käsivedon (+potkujen) sekä vapaa uinnin potkujen harjoittaminen.

TAVOITTEET	HARJOITTEET	OPETUSMUOTO JA ORGANISOINTI	ARVIOINTI JA PALAUTE	AIKA
<u>PM</u> : ylimääräinen energia pois. Harjoitellaan kasvojen veteen kastamista. <u>SA</u> : noudatetaan toisen antamaa käsimerkkiä.	<u>Suihkulähde leikki</u> : piirissä seisovat roiskuttavat vettä keskellä olevan päälle. Veden roiskuttamien on lopetettava keskellä olijan käsimerkistä.	Vuorovaikutustyyli. Syvän altaan matalassa päässä, piirissä. (Piritta)	Lopetetaanko veden roiskutus keskellä olijan merkistä? Uskaltavatko kaikki mennä keskelle?	5 min
<u>PM</u> : harjoitellaan ja kasvojen kastamista veteen ja veteen hengittämistä.	<u>“perunoiden keittäminen”</u> : puhalletaan kuplia veteen. Aluksi leuka vedessä, sitten kasvot, ja lopuksi koko pää veden pinnan alla.	Harjoitustyyli. Ison altaan matalassa päässä, piirissä. (Piritta laidalla, Anu altaassa)	Kuinka moni menee kokonaan veden alle ja kuinka moni kastaa vain leukansa? Tehdäänkö rauhallisesti vai onko tekemisestä nähtävissä hätäntymistä?	2 min
<u>PM</u> : vapaauinnin potkujen sekä rintauinnin käsivedon ja potkujen harjoittaminen.	<u>Tekniikka harjoittelua</u> : - vapaa uinnin potkut - rintauinnin käsiveto ja potkut	Harjoitustyyli. Syvä uima-allas. Vapaa uinnin potkujen harjoittelu laidalla tangosta kiinni pitäen sekä laudan kanssa potkua. Rintauinnin käsivedon ja potkujen harjoittelu laidalla istuen. (Anu)	Vapaa uinti: Ovatko polvet koukussa? Jääkö jalkojen liike “pyöräilyksi”? Rintauinti: Hahmotetaanko jalkojen ja käsien liikerata? Päästäänkö etenemään rintauinnilla?	10 min
<u>SA</u> : parin kanssa yhteisymmärrykseen pääseminen. Toisen ehdotusten ja mielipiteiden huomioiminen.	<u>“pötkön” kanssa liikkuminen pareittain</u> : jokaisella parilla yksi pötkö, jonka kanssa on keksittävä liikkumistapa. Pari ui yhdessä keksimällä tyylillä.	Vuorovaikutustyyli / erilaisten ratkaisujen tuottaminen. Jokainen parista ui keksimällä tyylillä toiselle puolelle allasta. Ohjaaja valitsee yhden tavan liikkua. Kyseisen liikkeen keksinyt pari näyttää sen ja muut uivat samalla tyylillä perässä. (Piritta)	Onnistuuko parin kanssa työskentely? Kuunnellaanko parin mielipiteitä? Määrääkö toinen parista enemmän?	10 min
<u>PM</u> : rauhoittuminen. <u>K</u> : oman käyttäytymisen ja osaamisen arviointi.	<u>Peukalopalaute</u> : kysytään kysymyksiä tunnista. Lapset vastaavat laittamalla peukalot ylöspäin = kyllä tai nyrkissä = ei.	Matalassa altaassa. (Piritta)	Rauhoitutaanko? Osaavatko lapset antaa palautetta omasta toiminnastaan ja tunteuksistaan? Onko palaute ristiriidassa tunnilla havaittuun tai aikaisempiin kysymyksiin?	2 min

TUNTISUUNNITELMA 11

Tunnin ajankohta: 3.4.2002

Tunnin aihe, yleistavoitteet: Mielikuvitusliikunta 1. K: Ongelman ratkaisua. SA: Toisten huomioiminen.

TAVOITTEET	HARJOITTEET	OPETUSMUOTO JA ORGANISOINTI	ARVIOINTI JA PALAUTE	AIKA
PM: kehon lämpeneminen. SA: toisten huomioiminen ryhmiä muodostaessa. K: osata muodostaa ryhmiä.	Musajuoksu: musiikin soidessa juostaan vapaasti ympäri salia. Kun musiikki loppuu, muodostetaan: 1. ryhmiä (esim. 1,3,4 henkilöä) 2. -"- (esim. 2 kättä, 3 jalkaa kosketettava maahan) 3. kosketaan jotakin kehon osaa/väriä.	Erilaisten ratkaisujen tuottaminen / Vuorovaikutustyyli. Käytössä puolet salista. (Anu)	Tuleeko lapsille lämmin? Osataanko ottaa toiset lapset huomioon? Osataanko muodostaa oikeanlaisia ryhmiä?	15 min
SA: ryhmänä toimiminen. K: erilaisten liikkeiden keksiminen.	Ikiliikkuja leikki: muodostetaan ryhmänä kaksi ikiliikkujaa. 1. paikallaan ja äänetön 2. liikkeessä ja ääni	Erilaisten ratkaisujen tuottaminen, ongelmanratkaisutyyli (Piritta)	Toimitaanko ryhmänä vai keksiikö jokainen yksilöllisen liikkeen? Millaisia liikkeitä lapset keksivät?	10 min
SA: parin kanssa yhteistyössä toimiminen. K: erilaisten liikkeiden keksiminen.	Patsas kaverista: liikutaan vapaasti ympäri salia niin kauan kun musiikki soi. Musiikin loputtua muotoillaan parista patsas. Patsas muotoillaan sen mukaan mitä musiikki toi mieleen kuvanveistäjälle.	Erilaisten ratkaisujen tuottaminen. (Piritta)	Kuinka parityöskentely sujuu? Millaisia patsaita lapset muotoilevat?	10 min
SA: joukkueen yhdessä toimiminen.	Pantomiimi: ryhmä tekee taulun pääsiäisaiheisista kuvista. Muut yrittävät tunnistaa mikä korttien kuvista on kyseessä.	Vuorovaikutustyyli. Kolme joukkuetta: 1: Mari, Harri ja Leevi 2: Hanna, Juuso ja Niilo, 3: Heikki, Jari ja Viljo. Yksi ryhmä valmistautuu ja muut istuvat ja odottavat salin toisessa päässä penkeillä. Joukkueet merkataan puolenuhuilla. (Anu)	Toimiiko ryhmä sovussa? Tunnistetaanko "taulut"?	10-15 min
PM: hiljentymisen ja rauhoittumisen	Rauhoittumien: "pääsiäishuiskat" Huiskilla sivellään maassa makaavia lapsia.	Komentotyyli. Lapset makaavat maassa ja aikuiset käyttävät huiskia. (Piritta)	Hiljentyvätkö ja rauhoittuvatko lapset?	5 min

TUNTISUUNNITELMA 12

Tunnin ajankohta: 10.4.2002

Tunnin aihe, yleistavoitteet: Mielikuvitusliikunta 2. SA: yhdessä toimiminen

TAVOITTEET	HARJOITTEET	OPETUSMUOTO JA ORGANISOINTI	ARVIOINTI JA PALAUTE	AIKA
<u>PM</u> : kehon lämpeneminen. <u>SA</u> : parin kanssa työskentely. <u>K</u> : omien ratkaisujen tuottaminen.	<u>Postinkantaja leikki</u> : keksitään sanomalehden kanssa erilaisia liikkumistapoja yksin ja pareittain.	Erialaisten ratkaisujen tuottaminen. Puolessa osassa salia. Yksin yksi lehti ja pareittain yksi lehti. (Piritta)	Tuleeko lämmin? Ottavatko lapset toisensa huomioon parityöskentelyssä? Millaisia kulkemistapoja keksitään?	15 min
<u>K</u> : leikin sääntöjen noudattaminen. <u>SA</u> : ottaa huomioon muut leikkijät. <u>PM</u> : liikkuvan kohteen hahmottaminen	<u>Lohikäärme Kiinan muurilla leikki</u> : yritetään päästä hakemaan muurin toisella puolella olevia lehtiä ilman ,että muurilla vartioivat lohikäärmeet koskettavat.	Harjoitustyyli. Puolessa osassa salia. Muurin alue merkataan opetuskartioilla. (Piritta)	Noudattavatko kaikki sääntöjä? Tehdäänkö yhteistyötä oman joukkueen kanssa? Osataanko varoa toisia leikkijöitä?	15-20 min
<u>PM</u> : tasapainoilun harjoittelu. Olla lähellä toista lasta. <u>SA</u> : tehdä yhteistyötä parin kanssa.	<u>Sanomalehti-tanssi</u> : pyritään tanssimaan niin pienellä lehden palasella kuin mahdollista. Merkistä pienennetään lehteä.	Harjoitustyyli / vuorovaikutustyyli. Ensin yksin ja sitten pareittain. Pareina ovat: Leevi-Jari, Juuso-Hanna, Harri-Mari, Heikki-Viljo, Niilo-Piritta. (Anu)	Kuinka lähelle paria mennään? Otetaanko parista tukea? Kuinka pienellä alueella pystytään tasapainoilemaan?	10 min
<u>PM</u> : voiman käytön hallitseminen. <u>SA</u> : työskentely parin kanssa.	<u>Miekkailua</u> : sanomalehdestä tehdään miekka, jonka kanssa miekkailaan pareittain.	Vuorovaikutustyyli. Pareittain. (Anu)	Osataanko voiman käyttöä säädellä? Lyödäänkö täysillä? Huomioidaanko paria?	5-10 min
<u>PM</u> : rauhoittuminen.	<u>Sanomalehti-rauhottuminen</u> : lapset makaavat maassa. Ohjaajat käyvät "liehuttamassa" lehdillä ilmaa kasvoille ja lopuksi peittelevät lapset sanomalehdillä.	Komentotyyli. Aloitussympyrän läheisyydessä. Osa valoista sammutetaan. (Anu)	Hiljennytäänkö? Rauhoitutaanko?	5 min

TUNTISUUNNITELMA 13

Tunnin ajankohta: 17.4.2002

Tunnin aihe, yleistavoitteet: Speden Spelit. Lasten motoristen taitojen mittaaminen Movement ABC testistöllä

TAVOITTEET	HARJOITTEET	OPETUSMUOTO JA ORGANISOINTI	ARVIOINTI JA PALAUTE	AIKA
<u>Alkuverryttely, yhteinen toiminta</u> liikkeiden keksiminen	<u>Leikkivarjo</u> tehdään varjolla erilaisia liikkeitä	Harjoitustyyli/erilaisten ratkaisujen tuottaminen (Anu)	Onko lapsilla hauskaa? Tuleeko lapsilta toimintaehdotuksia, koska varjo on jo tuttu?	5min
<u>PM</u> : testata lasten karkeamotorisia taitoja. (Pallotaidot sekä staattinen ja dynaaminen tasapaino.)	<u>Speden Spelit=Movement ABC testi:</u>	Suoritetaan kuudella pisteellä kiertoharjoitteluna. Jokaisella aikuisella on oma suorituspiste. Suorituksen jälkeen istutaan maahan odottamaan, että kaikki ovat valmiina, jonka jälkeen voidaan siirtyä seuraavaan suorituspaikkaan. Keilankaato on ylimääräinen piste, jossa toimitaan yksin, ilman aikuista. (Piritta)	Saadaanko kaikki lapset testattua?	50min
<u>SA</u> : lapset kertovat toiveleikeistään	<u>keskustelua</u>	Istutaan yhdessä aloitusympyrässä. (Piritta ja Anu)	Kertooko jokainen toiveleikkensä? Kuunnellaanko toisia?	5min

TUNTISUUNNITELMA 14

Tunnin ajankohta: 24.4.2002

Tunnin aihe, yleistavoitteet: Toiveleikit. Leikitään jokaisen lapsen toivomaa leikkiä.

TAVOITTEET	HARJOITTEET	OPETUSMUOTO JA ORGANISOINTI	ARVIOINTI JA PALAUTE	AIKA
<u>K</u> : lapset ymmärtävät, että tasapuolisuuden vuoksi jokaisen leikin aika on rajattu.	<u>Alkukeskustelu</u> : käydään läpi tunnin sisältö. Kerrotaan leikkien järjestys sekä se, että jokaisen toiveleikkiä voidaan leikkiä kymmenen minuuttia.	Komentotyö. Istutaan aloitusympyrässä. (Anu)	Kuuntelevatko kaikki lapset? Aiheuttaako leikkien järjestys tai aika kiukuttelua?	2 min
<u>SA</u> : Juuson ja Niilon toiveet toteutuvat.	<u>Super Mario kilpi- hippa</u> : Super Mario on hippa, joka yrittää saada pallolla heittämällä muita kiinni. Suojautua voi estämällä palloa kämmenillä suojaten.	Harjoitustyö. Puolikkaassa osassa salia. Pehmopallo. (Anu)	Onko leikin keksijä tyytyväinen leikkiinsä? Mitenkä leikin keksijä reagoi siihen, kun hänen leikkinsä lopetetaan?	10 min
<u>SA</u> : Leevin toive toteutuu.	<u>Luuapallo</u> : (Ks. aikaisempi tuntisuunnitelma.)	Harjoitustyö. Puolella osassa salia. Puoluenauhat. (Piri)	-,-	10 min
<u>SA</u> : Viljon toive toteutuu.	<u>Lohikäärme-ralli</u> : yksi on munana, jota lohikäärme vartioi. Seuraavaksi munaksi pääsee se, joka kerkiää koskettamaan ensimmäisenä munaa.	Harjoitustyö. Koko salissa. Renkaat, köydet, ilmapallot, mailat esteiksi, joihin ei saa juostessa koskea. (Anu)	-,-	10 min
<u>SA</u> : Jarin toive toteutuu.	<u>Lohikäärme Kiinan muurilla</u> : (Ks. aikaisempi tuntisuunnitelma.)	Puolikkaassa osassa salia. Ilmapallot. (Piritta)	-,-	10 min
<u>SA</u> : Harrin toive toteutuu.	<u>Tulivuori</u> : yksi on pitämässä tulivuorta pystyssä varjon alla. Muut ovat reunoilla. Merkistä tulivuori purkaantuu ja alla oleva lähtee jahtaamaan varjosta irtipäästäneitä ja salissa juoksevia lapsia. Kiinnijäänyt on seuraava tulivuori.	Harjoitustyö. Puolikkaassa osassa salia. Varjo. (Piritta)	-,-	10 min
<u>K</u> : ymmärtää, että tämä oli viimeinen kerhokerta.	<u>Todistusten jako</u> : jokainen lapsi saa todistuksen kerhosta.	Lapset seisovat rivissä. (Piritta)	Ymmärtävätkö lapset, että kerho loppuu? Miten he suhtautuvat kerhon loppumiseen?	10 min

Liite 7: Motorisen testin tulokset

MOVEMENT ASSESSMENT BATTERY FOR CHILDREN

PT= Pallotaidot

ST= staattinen tasapaino

DT= dynaaminen tasapaino

→ ei muutosta

↑ parani

↓ huononi

	Alkumittaus	Välimittaus	Loppumittaus	muutos
Heikki	PT 8 ST 2 DT 0	PT- ST- DT-	PT- ST- DT-	
Harri	PT 4 ST 0.5 DT-	PT- ST- DT-	PT 0 ST 2.5 DT 5	↑ ↓ ↑
Niilo	PT- ST- DT-	PT 5.5 ST 3.5 DT 5	PT 4 ST 2 DT 4	↑ ↑ ↑
Leevi	PT 1 ST 0 DT 0	PT 0 ST 0 DT 2	PT 0 ST 0 DT 0	↑ → →
Jari	PT 1 ST 0 DT 2	PT 1 ST 1 DT 3	PT 0 ST 0 DT 0	↑ → ↑
Viljo	PT 4 ST 1.5 DT 2	PT 6 ST 3 DT 2	PT 6 ST 0 DT 0	↓ ↑ ↑
Juuso	PT 4 ST 3.5 DT 8.5	PT 4 ST 2.5 DT 4.5	PT 4 ST 2.5 DT 5.5	→ ↑ ↑

Liite 8: Motorinen taulukko

Nimi	Tempurata	Palloilu	Uinti	Mielikuvitusliikunta
Heikki	- motoriikassa ei näy selvästi puutteita	- tarvitsee kokonsa vuoksi paljon huomiota ja tehtävien helpottamista - tarvitsee jonkin verran harjoitusta - onkin ahkera ja sinnikäs harjoittelija - pärjäsi hyvin polttopallossa - ymmärsi hyvin pelien ideat - antoi luutapallossa muutaman syötön	- ei osaa uida - oli siitä myös itsellään pieni hätä - vesipetorata oli hieman liian vaikea - turhautui hieman ja viihtyikin sitten enemmän pienellä altaalla - uskaltautui syvälle altaalle kellukkeiden kanssa - oppi uimaan vaakatasoisessa asennossa ja oli siitä innoissaan - pelkäsi veden roisketta - oli arka - tarvitsee lisää rohkeutta - ei uskaltanut laittaa kasvojaan veteen - ei osallistunut suihkulähdeleikkiin - ilmakuplien puhaltaminen onnistui - hyppäsi reunalta, meni veden alle ja säikähti	- juoksu on hieman sipsuttamista - osasi näytellä liikuntalajeja - keksi hyvin liikkeitä ja erilaisia kuljetustapoja - tanssi hienosti ja tasapaino vaikutti hyvältä - turhautui aluksi kun ei saanut lohikäärmeleikissä lehtiä, mutta oli iloinen lopulta kun sai eikä jäänyt kiinni
Harri	- suoriutui radan tehtävistä - liikkeitä hieman kömpelöitä - tasajalkaponnistus ei onnistu - oppi tukkipyörinnän - teki kuperkeikan avustuksella ja ilman, mutta ei osannut itse pyöristää selkäänsä	- heitto holtiton ja huono - kääntää usein heiton jälkeen päänsä pois heittokohteesta - käsi suorana heitossa ja pyörähtää heiton jälkeen ympäri - pallopelit kehittivät hyvin hänen taitojaan - heitti frisbeetä niin kuin palloa - oppi pelaamaan luutapalloa, antoi siinä muutaman syötönkin - pelien idean ymmärtäminen kesti aina jonkin aikaa - ei saanut ketään poltettua polttopallossa, mutta osasi väistellä hyvin - oli tuomari pyllypallossa	- ei osaa vielä uida eikä sukeltaa - pieni hätä myös itsellään ettei osannut uida, mutta silti ei halunnut helpotettuja tehtäviä eikä jaksanut aina harjoitella - tarvitsi oman avustajan tai kellukkeet - viihtyi paljon lastenaltaassa - oli hieman arka - ei uskaltanut laittaa päätään veteen - osallistui kuitenkin suihkulähteeseen, jossa vettä roiskui päälle - viimeisellä kerralla kun oli uimalasit kasteli naamansa - uskaltautui syvälle kellukkeiden kanssa - potkut menivät hyvin	- juoksu sujuvan näköistä, mutta juoksee päkiöillään ja varpaillaan - juoksee paljon salia ympäri - osasi juosta yllättävän hyvin lohikäärmeen ohi - piti hippaleikeistä, joita jaksoi leikkiä yllättävän kauan - keksi hienosti erilaisia kuljetustapoja ja liikkeitä ikiliikkujassa - pantomiimiin ei osallistunut - ruumiinosaharjoituksessa oli vaikea muodostaa ryhmiä, oli silti mukana - tanssi onnistui ja tasapaino vaikutti hyvältä - patsasleikissä ei jaksanut pysyä ”muovailussa” asennossa kovin kauaa

Niilo	- taidot keskitasoa - motoriikka kuitenkin aika heikko -osasi tehdä perushyppy trampoliinilla, tukkipyörinnän ja kuperkeikan avustuksella	- heittotaidot kohtalaiset - suoriutui hyvin palloiluradasta - näytön jälkeen teki ja osasi melko hyvin - pallopelit tuottivat välillä ongelmia, joka saattoi johtua enemmän ymmärtämättömyydestä - polttopallossa ei väistänyt palloa, vaan torjui käsillään - pyllypallossa innostui kun sai pallon, nauroi ja hyppi paikoillaan - oppi kuitenkin uusia pelejä ja jaksoi olla mukana	- taitava uimari - ei vesipelkoa - liikkuminen vedessä sulavaa ja sukeltaminen sujui erinomaisesti - sukelsi eniten esineitä aarteiden sukelluksessa - ui syvällä ja hyppi korokkeelta jalat edellä -oppi hyppäämään tiukkana, oikealla tekniikalla ja suu kiinni - teki reunalta pää edellä hypyn - kellui kaikilla tavoilla, meritähtikellunnassa olisi viihtynyt vaikka kuinka kauan - liukuminen sujui hienosti - potkut onnistuivat, mutta voisivat olla kontrolloidumpia - myyräuinti ja alkeisselkä olivat helppoja - rintauinti kaipaa vielä harjoittelua	- juoksutekniikka on todella huono - juoksee jalat suorina eteen heiluttaen - tuulettaa ”apuvamiehen” tyyllillä - näytteli taitavasti pantomiimissa, mutta ei arvannut muiden esityksiä - on aina mukana kaikessa toiminnassa - ei tajunnut leikkiä, jossa piti muodostaa ryhmiä - patsas -, ikiliikkujaleikki ja tanssi menivät hienosti - sanoi, ettei pidä musiikista, mutta se ei häirinnyt häntä
Leevi	- teki tukkipyörinnän, kuperkeikan ja kärrynpyörän - teki lentokuperkeikan trampoliinilla, mutta ei oppinut uusia hyppyjä - taaksepäin kuperkeikkaan tarvitsi avustuksen - haarakuperkeikka ei onnistunut - radan tehtävät olivat liian helppoja - muunteli itse tehtäviä hieman vaikeammaksi	- taitava palloilija - kehitti motorisesti vaativan palloiluradan pisteen - ymmärsi pelien taktiikkaa (hyökkäys, puolustus, syöttö, vapaan paikan haku) - heitot tarkkoja - heittää oikealla ja vasemmalla kädellä sekä ala- että yläkautta - sanoi tehtäviä helpoiksi, mutta turhautui jos oli liian haastavia - oppi nopeasti mm. potkimaan palloa - otti pelit tosissaan ja ohjasi muita joukkueovereitaan - teki paljon maaleja - sanoi, että kolme palloa on helppo kuljettaa	- tuli hieman rohkeammaksi uintikertojen aikana - osaa uida 1-2m - tarvitsee vielä paljon toistoja - puhalsi ilmakuplia ihan uppeluksissa - teki liu´ut ja potkut selällään sekä vatsallaan - ui rintauintia, alkeisselkää, selkäkroolia ja myyräuintia muutaman metrin - ui hieman selkäuintia laudan kanssa - ei ollut niin hyvä uimari kuin kuvittelimme - ei uskaltanut hyppiä korokkeelta - ei uinut syvällä - potkuissa jalat hieman koukussa	-tanssi hienosti ja rytmikkäästi tehden upeita liikkeitä - osasi muodostaa ryhmiä ruumiinosaleikeissä - keksi hienoja kuljetusliikkeitä - miekkailussa oli ketterä - hyvä tasapaino - juoksi nopeasti ja sulavasti - juoksi innolla ja täysillä, vaikka on sanonut, ettei pidä juoksemisesta - taitava pantomiimissa, osasi esittää ja arvata - teki harhautuksia ja harhautushyppyjä

			- ei laittanut naamaa veteen myyräuinissa - oppi jotenkin meritähti- ja kilpikonnakellunnat - tekniikkaosiossa tuli uusia asioita - sukelteliko itsekseen renkaita?	
Jari	- rata ja tehtävät olivat hänelle helppoja - tarvitsee haastavampia tehtäviä - ei keksi itse tai ei halua tehtäviin lisää haastavuutta - oppi tekemään yksin alamäessä kuperkeikan, mutta tasaisella meni selälleen - tykkäsi trampoliinilla hyppimisestä - ei osannut tehdä lentokuperkeikkaa eikä voltta, mutta olisi silti halunnut tehdä voltin - tasapainopiste oli hieman liian vaikea	- palloilutaidot melko hyvät - juoksu ok - heitti frisbeet oikealla tekniikalla ja tarkasti - suoriutui palloiluradan tehtävistä myös omasta mielestään - pärjäsi hyvin pyllypallossa - luutapallossa jäi vain puolustamaan - oli taitava hernepussin heitossa ja tennispallon kiinniotossa	- melko taitava ja erittäin rohkea uimari - teki kaikki tehtävät loistavasti - ui syvällä - hyppäsi korokkeelta - osasi kellunnat - liuku meni hyvin sekä potkut, kun vain muisti potkia jalat suorina - sukeltaminen onnistui - ui alkeisselkää ja hieman myyräuintia - rintauinti ei sujunut kunnolla - meinasi uida välillä myyräuintia molemmat kädet samaan tahtiin	- tanssi hyvin suloisesti musiikin mukaan ja tasapainoisesti - tehtävät melko helppoja - osasi ohittaa helposti lohikäärmeen ja oli hyvä lohikäärme itse - nautti kiinniottoleikeistä
Viljo	- oli motorisesti kömpelö ja tarvitsee harjoittelua - muutamalla kerralla oppimista ei juuri tapahtunut - teki hypyt 180* saakka - oppi tasaponnistuksen - juoksu kömpelöä, kädet heiluivat epäsymmetrisesti ylhäällä	- inhoaa hikoilemista - luutapallo innostavaa ja hän nautti siitä saaden myös onnistumisen kokemuksia - teki joukkueensa kaikki kolme maalia - polttopallossa ei halunnut tulla mukaan, mutta oli polttajana - pyllypallossa oli vain tuomarina - oli tuomarina tarkka ja otti tehtävän tosissaan - pallotaidot olivat huonot - heitteli paljon vain alakautta - liikkuvaan kohteeseen heittäminen oli vaikeaa - hermostui kun hernepussit eivät menneet laatikkoon, potkaisi kartion	- uimataidot olivat kohtalaiset - osa tehtävistä oli entuudestaan tuttuja ja osasi tehdä ne jotenkin - ei ollut kovin rento - vaikutti hätiköivältä - rohkeus lisääntyi selvästi kolmen kerran aikana - esineiden sukeltaminen oli aluksi hieman ongelmallista - uskalsi mennä veden alle, mutta piti nenästä kiinni - pituussukellus oli vaikeaa, mutta pääsi kuitenkin muutaman metrin - tykkäsi silti sukellella - selkäuinti onnistui laudan kanssa ja	- kiinniottoleikeissä vaikeuksia saada muita kiinni - taitava ja luova keksimään erilaisia asioita - keksi mielellään erilaisia liikkumistapoja - pantomiimissa osasi näytellä ja arvata - musiikki häiritsevä välillä, piteli käsiään korvilla, mutta osallistui kuitenkin kaikkiin leikkeihin - musiikkijuoksussa käveli rauhallisesti - sanomalehtitanssissa seisoi vain lehden päällä - huono tasapaino

			ilman - myös myyräuinti ja rintauinti onnistuivat -myyräuinissa ei kastellut mielellään kasvojaan -meritähtikellunta onnistui	
Juuso	- oli jännehypyissä vetelänä - vaikeuksia hyppiä yhdellä jalalla	- juoksi hiljaa - ei pyrkinyt syöttämään luutapallossa, mutta osasi lyödä palloa oikeaan maaliin - oppi pyllypallon - pallohipassa heitot kovia ja osui hyvin muihin - tykkäsi pallopeleistä ja toivoi koripalloa - ei meinannut osua hernepussilla laatikkoon, joten hermostui ja heittoihin tuli liikaa voimaa	- uinti oli hänelle helppoa, mutta tarvitsee vielä paljon toistoja - oli rohkea ja ui syvällä - hyppäsi korokkeelta - osasi sukeltaa hyvin - oli todella taitava kellumaan - osasi liukua ja potkia sekä mahallaan että selällään - ui alkeiskroolia ja –selkää - ei osaa uida kunnolla - potkuissa polvet koukussa - alussa ei hahmottanut rintauinnin käsivetoa, mutta teki sen uudessa jotenkin	- teki upeita patsaita, joissa oli myös ideaa - juoksi ja hyppi innoissaan musiikkijuoksussa - ei tanssinut sanomalehtitanssissa, sillä tasapaino huono - piteli korviaan kun musiikki soi - juoksu hyvin hidasta ja liike ei ole joustavan eikä sulavan näköistä - osasi katsoa, milloin lohikäärme kannattaa ohittaa

Liite 9: Lasten sosiaalinen taulukko

HEIKKI

LAJIT	VUOROVAIKUTUS	HAIRIOKAYTTÄYTYMINEN	SAANTOJEN NOUDATTAMINEN
	---	---	--- - teki pisteet innokkaasti
<i>Temppurata</i>	---	---	---
<i>Palloilu</i>	- osasi ottaa kaikkiin kontaktia - halusi keroa vitsin muille (matki Harria) - osasi selittää oman pisteensä muille hyvin havainnollisesti - kannusti toisia - otti isommista mallia - selitti Leeville omaa pistettään	- otti isommista mallia	- pyrki noudattamaan sääntöjä - kuunteli tarkasti muiden esitykset - haaveili välillä - tarvitsi melkein koko ajan aikuisen ohjausta, yksin alkaa tehdä muita juttuja
<i>Uinti</i>	- keskusteli saunassa Harrin ja Niilon kanssa - oli paljon avustajan kanssa - leikki Harrin kanssa, mutta paritehtävä ei onnistunut. Heikki teki sen avustajan kanssa - halusi näyttää taitojaan - haki turvaa aikuisista, koska ei osannut uida - tullessaan sanoi olevansa hieman väsynyt, joka ei kuitenkaan näkynyt kerhossa - ei ollut eristäytynyt muista lapsista, mutta ei myöskään hakeutunut aktiivisesti heidän seuraansa. Keskusteli enemmän aikuisten kanssa.	- roiskivat Harrin kanssa vettä toistensa päälle	- kuunteli ohjeet ja noudatti sääntöjä - välillä ei malttanut tehdä tekniikan kuivaharjoittelua, halusi näyttää, että osasi tehdä samat asiat myös altaassa
	- otti avustajaan kontaktia - tanssi Harrin kanssa hienosti - otti Harrista mallia - meni avustajan syliin istumaan - leikki Leevin, Jarin ja Harrin kanssa hippaa - halusi näyttää taitojaan ja puhui niistä aikuisille	- turhautui, kun ei pärjännyt	- juoksenteli salissa ja joutuimme odottamaan häntä, että pääsimme aloittamaan - karkaili välillä näyttämölle, olisi halunnut hypätä sieltä
<i>Leikit ja pelit</i>	- seurasi mielellään toisten esityksiä - otti enemmän kontaktia aikuisiin kuin lapsiin - hakeutui aikuisten syliin		- puuhaili joskus omiaan

HARRI

LAJIT	VUOROVAIKUTUS	HAIRIOKAYTTAYTYMINEN	SAANTOJEN NOUDATTAMINEN
	--- - otti vieraaseen aikuiseen (testaaja) kontaktia - oli huolissaan Leevistä, joka loukkasi itsensä - keskusteli kaikkien kanssa vastavuoroisesti - kertoi omista kiinnostuksen kohteistaan	- uhkasi tappaa kaikki - raapi ohjaajia - kiukkusi ja itki, mikään ei käynyt sovitteluista huolimatta - rauhoittui hetkeksi, jos huomion sai muualle - emme saaneet testattua	--- - sai raivokohtauksen hipassa, kun ohjeet eivät ehkä olleet hänen mielekseen - malttoi tehdä itsekseen harjoitusta - teki innokkaasti ja kiltisti - puuhasi jonkin verran omiaan ohjeiden annon aikana ohjeiden mukaan
<i>Tempurata</i>	- leikki Jarin ja Leevin kanssa - parityöskentely avustajan kanssa onnistui	- heitti ohjaajan päälle sahanpurua - itki ja raivosi - mottasi Viljoa ohimennen, ilman mitään syytä - kiukutteli paljon	- ohjeiden kuuntelu ei välillä onnistunut, keskittymisen vaikeus - kerhon sääntöjen noudattaminen vaikeaa - karkaili ja juoksi salia ympäri
<i>Palloilu</i>	- kommentoi ohjaajia - yritti leikkiä Jarin kanssa - valitti joukkuejaoista - otti kontaktia Jariin ja Leeviin - kertoi muille vitsein - puhui ohjaajan kanssa samanaikaisesti - ei suuttunut, vaikka ei voittanutkaan polttopallossa - tuomarointi Viljon kanssa onnistui hyvin, keskustelivat keskenään pelistä - oman pisteen selittäminen muille oli hieman vaikeaa	- tuli kerhoon itkeneen näköisenä - huusi ja kiukutteli saliin tullessaan - yritti estää muiden juoksua - oli itsepäinen - yritti kampaata Heikin - toisella palloilukerralla ei saanut huuto ja raivokohtauksia	- ei kuunnellut ja noudattanut ohjeita, oli hyvin itsekeskeinen - keskittyminen vain lyhytaikaista - toisella kerralla jaksoi paremmin keskittyä ja kuunnella sekä osallistua peleihin ohjeiden mukaan - oman vuoron odottaminen oli vaikeaa, ohjaaja joutui pitämään häntä kiinni - yritti voittaa huijaamalla - radassa keskittyminen oli hyvä, suunnitteli oman pisteen ja jaksoi kiertää kaikkien muidenkin pisteet - sanoi noudattavansa sääntöjä, koska ei halunnut jäähylle - ohjaajien ehdotukset eivät kelvanneet, vastaus oli aina päinvastainen - touhusi välillä omia juttujaan - suuttui, jos ei saanut tahtoaan läpi - joutui jäähylle, koska huutaminen ei loppunut - halusi tehdä oman mielensä mukaan ja keskeytti puheemme omilla asioillaan - kaikki sujui yllättävän hyvin
<i>Uinti</i>	- keskusteli saunassa Heikin ja Niilon kanssa - pyysi avustajalta anteeksi, kun oli roiskuttanut vettä - komensi ohjaajaa, yritti saada tahtonsa läpi - leikki Leevin kanssa kahdestaan - yritti leikkiä myös Heikin kanssa - halusi olla ensin itsekseen patjalla, pyysi kuitenkin lopuksi Heikin kaverikseen - pariharjoituksessa tehtävä ei onnistunut Heikin kanssa, teki sen sitten avustajan parina - oli todella sosiaalinen ja positiivisessa mielessä kontaktinhaluinen - pyysi apua muilta	- korotti muutaman kerran ääntään - pahoitti hieman mieltään, kun Leevi roiski vettä heidän leikkiessään	- häiritsi radan selittämistä, puuhasi omiaan - noudatti turvallisuuteen liittyviä sääntöjä ja sanoi toisella kerralla, että muistaa kaikki säännöt - keskittyi hyvin harjoituksiin - oli kiltisti
<i>Mielikuvinuoluntunt</i>	- pariharjoitus, patsas, onnistui hyvin	- yritti leikkimielisesti kuristaa toisia	- seurasi hiljaa sivusta, kun ei jaksanut osallistua enää

	avustajan kanssa - ei ollut neuvottelunhaluinen - otti Viljosta mallia, olisi halunnut ohjata leikkiä - makasi avustajan sylissä, vaikutti väsyneeltä - tanssi suloisesti kaulakkain Heikin kanssa - pariharjoitus onnistui hienosti Jarin kanssa, toimi Jarin ehdotusten mukaan - keskusteli Leevin kanssa jostain kahden kesken - ei pystynyt neuvottelemaan Juuson kanssa, eivät päässeet yhteisymmärrykseen - oli aika pitkäjänteinen - kertoi muille mielikuvitusleikistään - pyysi ohjaajalta apua	joukkueauhallaan - kiukutteli välillä turhista asioista - hämäsi Viljoa	leikkiin - noudatti aika hyvin ohjeita ja sääntöjä - ei valittanut, teki tyytyväisen näköisenä - rauhaton, osallistui jokaiseen leikkiin, mutta juoksi vähän väliä jonkun perässä tai karkaili näyttämölle - avustaja kertoi, että Harri totteli häntä hyvin, mekin saimme häneen paremmin kontaktia, kiellot ja uhkaukset menivät perille
<i>Leikit ja pelit</i>	- esittely ujustutti hieman - oli keskusteluissa hieman levoton - ylisosiaalinen, halaa, syleilee aikuisia - ei kykene vastavuoroiseen kommunikointiin - pelasti muita hipassa - toisten asiat eivät kiinnostaneet - huomionhakuinen, mutta silti paljon omissa oloissaan - kyseli paljon, milloin ollaan hänen leikkiään - antoi Juusolle positiivista palautetta: "hyvä heitto" - teki pelissä Juuson kanssa yhteistyötä - kannusti omaa joukkuettaan - pyysi Viljolta apua	--- - oman leikin selitys tuotti vaikeuksia, oli liian innostunut ja määräili muita - kävi jatkuvasti vessassa	- noudatti melkein koko ajan leikkien sääntöjä, välillä lisäsi peleihin omia sääntöjä - lähti kesken pantomiimia juoksentelemaan saliin - puhelee ja touhuaa omia juttujaan - puhui omasta leikistään koko kerhokerran - oli kiltisti

NILO

LAJIT	VUOROVAIKUTUS	HÄIRIÖKÄYTTÄYTYMINEN	SÄÄNTÖJEN NOUDATTAMINEN
	- sympaattinen - kyseli paljon - teki kaikki hyvin →→ - auttoi muita	--- ---	- teki kiltisti ja ohjeiden mukaisesti - oli innokas
<i>Tempurata</i>	- osasi työskennellä kaikkien kanssa - oli erityisen avulias - kyseli paljon, jos oli epäselvyyksiä - toisten käyttäytyminen ei häirinnyt	- itki ja raivosi, koska reissuvihko oli jäänyt kotiin	- ei valittanut mistään ja aloitti heti toiminnan - kiersi rataa kiltisti - oli innokas
<i>Palloilu</i>	- kannusti muita - kyseli ja pyysi apua epäselvissä tilanteissa - halusi auttaa ohjaajia - harjoitteli omissa oloissaan	- leikki Jarin kanssa, kun olisi pitänyt siivota	- noudatti sääntöjä - ei kuunnellut välillä ohjeita, sillä tuuletuksen äänet veivät huomion - oli innokas
<i>Uinti</i>	- leikki Jarin kanssa - kyseli epäselvissä tilanteissa - keskusteli Harrin ja Heikin kanssa pesutilassa - sanoi, että oli ollut tosi hauskaa - leikki Harrin kanssa patjalla ja lasten altaalla - halusi auttaa Harria		- oli innoissaan altaalla - ei muistanut aina noudattaa sääntöjä - ei kuunnellut aina ohjeita, tosin ei häirinnyt muitakaan - touhusi välillä omiaan, esim. sukelteli

<i>Mielikuvitusliikunta</i>	- oli Viljon ja Jarin kanssa parina ja kaikki sujui hyvin - otti fyysistä kontaktia Juusoon (positiivisessa mielessä) - miekkaili Juuson ja Piritan kanssa - nautti musiikin mukaan juoksemisesta (kuului naurua) - tanssissa roikkui Viljon kaulassa - pyysi apua - kuunteli ja noudatti Viljon ja Leevin ohjeita - vaikea saada katsekontaktia, koska katse harhaili muualla		- jouduimme huomauttamaan ohjeiden kuuntelusta - ei pystynyt toimimaan pantomiimissa (ymmärtämisen ongelma)
<i>Leikit ja pelit</i>	- pelasti muita hipoissa - osallistui keskusteluun ja esitti täydentäviä kysymyksiä - teki kaikki kiltisti → → - otti kontaktia muihin (puhumalla) - auttoi tavaroiden kantamisessa - oli utelias ja kyseli paljon - teki tehtäviä itsenäisesti - kyseli ja oli utelias	--- - itki kun ei saanut tahtoaan läpi →	- noudatti sääntöjä

LEEVI

LAJIT	VUOROVAIKUTUS	HÄIRIÖKÄYTTÄYTYMINEN	SÄÄNTÖJEN NOUDATTAMINEN
	- leikki ennen kerhon alkua muiden lasten kanssa	- roikkui köysissä ilman lupaa ja satutti selkäänsä → - ei olisi malttanut tulla aloitukseen, koska leikki vielä Harrin kanssa →	- kiersi testauspisteet tosissaan
<i>Temppurata</i>	- rakensi Jarin ja Viljon kanssa keskenään yhden pisteen - työskenteli reippaasti kaikkien kanssa - paritehtävä onnistui hyvin Jarin kanssa - leikki Harrin ja Jarin kanssa ennen kerhon alkua	- valitti, jos tehtävät olivat liian helppoja tai vaikeita	- kuunteli ohjeita ja noudatti sääntöjä - toisella kerralla ei jaksanut keskittyä kunnolla radan rakentamiseen, temppuili itseksensä vanteilla - heitteli radan siivouksessa tavaroita
<i>Palloilu</i>	- olisi halunnut olla Jarin kanssa samassa joukkueessa - oli paljon Jarin kanssa, otti hieman muihinkin kontaktia - ohjasi joukkuekaveriaan pelissä huomaten myös muiden virheet - auttoi Viljoa tavaroiden kannossa - leikki ennen aloitusta Harrin ja Jarin kanssa - seurasi ja auttoi Heikkiä vaikeissa tehtävissä - olisi itse halunnut valita joukkueen	- sanoi pahasti Niilolle, että ei heitä palloa hänelle, koska he menettäisivät sen - vertasi itseään muihin - muiden tarinat eivät kiinnostaneet	- teki kaikki kiltisti ja oli innostunut - kuunteli ohjeet ja esitti tarvittaessa kysymyksiä - heitteli tavaroita siivouksessa kiellosta huolimatta - ei olisi halunnut olla Juuson kanssa joukkuekaveri, mutta ei osannut kertoa siihen syytä
<i>Uinti</i>	- kävi tervehtimässä Harria kerhon alussa ja ui hänen kanssaan lasten altaalla - leikki ja keskusteli Jarin ja Viljon kanssa - varoitti muita siirtyneestä ratakydestä - kommunikoi ohjaajien kanssa	- kommentoi Juuson käytöstä oudoksi	- ei meinannut malttaa kuunnella ohjeita loppuun, olisi halunnut aloittaa heti toiminnan - oli kiltti ja noudatti sääntöjä - osasi leikkiä ja harjoitella myös itseksensä
<i>Mielikuvitusliikunta</i>	- yritti lohduttaa Viljoa, kun oli vahingossa loukannut häntä - oli paljon Jarin kanssa ja heillä oli hauskaa keskenään - leikki Harrin, Heikin ja Jarin kanssa kiinniottoleikkiä	- halusi olla koko ajan Jarin kanssa - olisi halunnut kilpailla paremmuudesta - sanoi Juhan olevan helppo vastus	- ei jaksanut ottaa osaa muutamassa leikissä loppuun asti, keskusteli mm. sillä aikaa Harrin kanssa - voittaminen liian tärkeää - ehdotti leikkeihin lisää sääntöjä

	- toimi myös Heikin ja Viljon parina - ohjasi ja neuvoi muita lapsia - otti muut huomioon -		
<i>Leikit ja pelit</i>	- osallistui aktiivisesti keskusteluun - keskusteli Jarin kanssa kahden kesken - ei kiusannut ketään - kyseli paljon - sympaattinen - oli toiminnassa aktiivisesti mukana - ei ottanut niin paljon kontaktia muihin kuin yleensä	- - vertasi itseään muihin - haukkui Viljoa huonoksi heittäjäksi - ei luottanut muiden peliin, puolusti vain	- osasi odottaa omaa puhevuoroaan - kuunteli ohjaajia - kiltti - noudatti leikkien sääntöjä - ei olisi malttanut pitää taukoa, halusi koko ajan toimintaa - ei auttanut tavaroiden kantamisessa - ehdotti peleihin lisää sääntöjä

JARI

LAJIT	VUOROVAIKUTUS	HÄIRIÖKÄYTTÄYTYMINEN	OHJEIDEN NOUDATTAMINEN
	- halusi saada hyviä tuloksia ---	--- ---	- kaikki sujui loistavasti - vaati epäonnistunutta suoritusta harjoitukseksi ---
<i>Tempurata</i>	- teki yhteistyötä Leevin ja Viljon kanssa, mutta pystyi olemaan muidenkin parina - leikki ennen aloitusta Leevin ja Harrin kanssa - kyseli paljon asioita	---	- totteli ohjaajia, oli kiltti - laiskotteli radan rakennuksessa, aika taisi mennä Leevin ja Viljon kanssa jutusteluun
<i>Palloilu</i>	- on ystäväystynyt Leevin kanssa, mutta otti myös muihin kontaktia - halusi päästä Leevin kanssa samaan joukkueeseen, mutta ei valittanut lopullisesta joukkuejaosta - ei ottanut paljoa kontaktia muihin - toimi hyvin Leevin parina - kyseli paljon asioita, samoja kertaan - touhusi Niilon kanssa pisteellä ja neuvoi häntä		- kuunteli hyvin ohjeita - yritti huijaamalla voittaa peliä. Tappion sietokyky oli erittäin heikko - heitteli tavaroita radan siivouksessa - matki Leeviä menemällä pitkäkseen, kun muut kertoivat tarinoitaan - halusi päästä Leevin kanssa samaan joukkueeseen vaihtamalla joukkuenauhaa - ei malttanut lopettaa toimintaa Niilon kanssa - leikki Harrin kanssa hippaa samanaikaisesti, kun piti järjestellä tavaroita
<i>Uinti</i>	- keskusteli ohjaajien ja muiden lasten kanssa eri asioista - leikki kaikkien lasten kanssa vapaa- ajalla - pyysi Leeviä ja Viljoa leikkimään kanssaan patjalla - toivoi enemmän yhteistä toimintaa - leikki myös itsenäisesti - kyseli paljon - olisi jättänyt Juuson yksin odottamaan taksia		- noudatti sääntöjä, toimi kiltisti ohjeiden mukaan - oli huomaamaton - välillä ei kuunnellut ohjeita

	- yritti olla koko ajan Leevin kanssa - haki fyysistä kontaktia lapsiin ja ohjaajiin, oli erittäin avoin - kyseli paljon epäselvissä asioissa - leikki kiinnittoleikkiä Harrin ja Leevin kanssa - työskentely onnistui hyvin kaikkien kanssa - kertoi omia juttujaan - huomasi Leevin loukkaantuneen, mutta ei mennyt edes lähelle katsomaan, heittäi vaan palloja itseksensä		- noudatti sääntöjä - jouduttiin huomauttamaan muutaman kerran kuuntelemisesta - halusi olla vain Leevin kanssa
<i>Leikit ja pelit</i>	- otti eniten kontaktia Leeviin - osasi toimia hyvin ryhmässä - pystyi keskustelemaan vastavuoroisesti - ei hermostunut, kun ei voittanut - halusi näyttää muille suoritustaan - kun pidimme juomataun, huusi hän muille, että aloitetaan jo! - keskusteli välillä lasten ja aikuisten kanssa - ymmärsi Viljon anteeksipyyntöä - neuvoi Niiloa ja selvensi Juusolle sääntöjä - kyseli muista lapsista - antoi peliin sääntöehdotuksia ? ?	--- ---	- oli aika huomaamaton, tyytyväisesti omissa oloissaan - oli kiltti - noudatti sääntöjä

VILJO

LAJIT	VUOROVAIKUTUS	HÄIRIÖKÄYTTÄYTYMINEN	OHJEIDEN NOUDATTAMINEN
<i>Testaus</i>	- keskusteli paljon aikuisten kanssa - auttoi Leevyä, joka loukkasi selkäänsä. Oli huolissaan hänestä - leikki toisten lasten kanssa ennen kerhon alkua - otti kontaktia lapsiin - leppyi nopeasti turhautumisen jälkeen - nojasi ohjaajaan	- uhkaili sanallisesti Harria ja oli koko kerhokerran hyvin varautunut ja hiljainen sekä vältteli Harria - hermostui ja potki tavaroita epäonnistumisestaan	- teki testauksen keskittyneesti ja vastustelematta - pystyi hillitsemään välillä itsensä epäonnistuessaan - teki kaiken kiltisti ja oli hyvällä tuulella - teki ohjeiden mukaan
	- rakensi Leevin ja Jarin kanssa radan pisteen - haki enemmän aikuisiin kontaktia. Kertoi mielellään omia mielikuvitustarinoitaan - oli paljon yksin - uskalsi istua lopuksi Harrin vieressä		- hänelle oli tärkeää, ettei hän rikkonut sääntöjä - puhui ohjaajan päälle, kun oli niin innoissaan ja mielikuvitusmaailmassaan - sanoi, että ei osallistu rentoutukseen, vaikka tuli lopulta kuitenkin mukaan - laiskotteli ja norkoili radan rakentamisessa ja siivouksessa
<i>Palloilu</i>	- pystyi työskentelemään Leevin ja Jarin kanssa, mutta oli mieluummin aikuisten seurassa - oli hermostuneen näköinen ja halusi kertoa uuden toiveleikin - jouduimme hoputtamaan häntä pisteen suunnittelussa, koska hänen aikansa kului selittämiseen. Oli niin innoissaan - vältteli Harria - pallohieronta onnistui avustajan kanssa, mutta hän ei näyttänyt rentoutuneelta - halusi olla tuomarina, kun ei osallistunut peliin. Pystyi tuomitsemaan Harrin kanssa yhdessä - kontaktin otto lapsiin oli vähäistä,	- uhkasi muita päänkatkaisuliikkeellä, häiriintyi metelistä	- kuunteli ohjeet tarkasti ja noudatti sääntöjä täsmällisesti - ei suostunut tulemaan peliin eikä kertonut syytä, oli hyvin vaisu - pyysi anteeksi, kun oli potkaissut palloa eikä heittänyt, vaikka ohjeiden anto oli ollut huono

	mutta aikuisiin ehkä hieman liian tuttavallista (roikkui kaulassa) - pyysi anteeksi, kun oli potkaisseut palloa eikä heittänyt, vaikka ohjeiden anto oli ollut huono - mainosti onnistumisiaan (teki joukkueen kaikki maalit)		
	- keskusteli Jarin ja Leevin kanssa - leikki Jarin ja Juuson - otti ohjaajiin kontaktia - näytti Leeville tekniikkaosiossa	- hermostui kun Juuso kiusasi (roiskutti vettä Juuson päälle)	- noudatti sääntöjä - teki kaikki ohjeiden mukaan - teki tehtävät kiltisti - teki ohjeiden mukaisesti - mielikuvitusmaailma häiritsi hieman tuntiin keskittymistä (kuvitteli leikkivänsä Titanicia) - sukelteli peukalopalautteen aikana
	- oli pahoillaan, kun astui vahingossa Harrin jalan päälle - kertoi muille lapsille hänelle ennestään tutun pelin säännöt - reagoi Harrin puheeseen (sanoi oman mielipiteensä) - tarkensi pelin ohjeita muille - kysyi ohjaajilta, pääsisikö ohjaamaan peliä. - keskusteli ohjaajien kanssa, kertoi esim. huolistaan. Lasten kanssa kontaktissa vain leikkien aikana - paritehtävät sujuivat hyvin Niilon ja Leevin kanssa	- mökötti, kun patsaissa Leevi muovasi hänestä pissaavan pojan - uhkasi Harria, kun Harri jahtasi häntä - uhoi meille potkaisevansa Harria, jos Harri vielä koskee häneen	- halusi noudattaa ohjeita ja sääntöjä - osallistui peliin vain osittain tai kieltäytyi kokonaan tehtävästä. Ei osannut kertoa syytä poisjääntiin. - pahoittimielensä, kun emme olleet hänen toivoamaansa leikkiä, mutta leppyy kuitenkin nopeasti, kun kerroimme, että olemme sitä viimeisellä kerralla - ei osallistunut yhteiseen keskusteluun
<i>Leikit ja pelit</i>	- pystyi keskustelemaan, odottaa esim. vuoroaan - pyysi puheenvuoron usein viittaamalla - seurassa rauhallinen ja tarkkaileva - pärjää ryhmässä, mutta viihtyi itsekseen - ei ottanut paljoa kontaktia muihin - pyysi anteeksi Jarilta, kun astui vahingossa hänen varpailleen - selitti muille innoissaan keksimänsä leikin - ehdotti äänestystä epäselvässä tilanteessa - keskusteli aikuisten kanssa ja nojaili heihin	--- - vaati jyrkästi muilta hiljaisuutta, kun selitti peliään	- teki kaiken kiltisti ja valittamatta - muiden asiat kyllästyttivät - noudatti tarkasti sääntöjä - jouduimme hoputtamaan häntä, kun olisi kertonut leikistään ikuisuuden

JUUSO

LAJIT	VUOROVAIKUTUS	HÄIRIÖKÄYTTÄYTYMINEN	OHJEIDEN NOUDATTAMINEN
	--- - oli paljon itsekseen - oli kiinnostunut Leevistä ja ehkä hieman huolissaan, kun oli ihan hiljaa, eikä nauranut tällä kertaa - keskusteli ohjaajan kanssa	- epäonnistuneet suoritukset hermostuttivat - yritti ärsyttää Harria - näytteli keskisormea - nimitteli muita - heitti ohjaajaa pallolla päähän - veti ohjaajaa hiuksista - istui Jarin päälle	- teki testit keskittyneesti - repi lopuksi oman testilappunsa ja oli vahingoniloinen, kun ohjaajalle tuli teippaushommia - yritti huijata pelissä
<i>Tempurata</i>	---	- hermostui leikistä ja tönäisi Viljoa ja Niiloa - nimitteli ohjaajaa - oli vahingoniloinen	
<i>Palloilu</i>	- yritti selittää omaa pistettään muille - ei ota muihin lapsiin kontaktia kuin kiusaamalla - yritti kertoa jotain	- yritti tönäistä muita - kamppasi Niilon - häiritsi Niiloa rentoutuksessa - näytti kieltä ohjaajalle - oli vahingoniloinen ja	- kuunteli radan ohjeet ja noudatti niitä - hyviä, uusia sääntöehdotuksia peliin

		nauroi toisille - yritti kampata Harrin - valitti joukkuejaoista	
<i>Uinti</i>	- oli rauhallinen, vaikka taksi oli myöhässä - leikki Viljon kanssa vapaalla osuudella - ui jonkin verran itseksensä - pariharjoitus avustajan kanssa meni hyvin - leikki muiden kanssa, antoi vauhtia Jarille, Niilolle ja Pirille - seurasi mielenkiinnolla Niilon uimahyppyjä	- haukkui ja nimitteli muita aivottomiksi - näytti kieltä ja keskisormea lähinnä aikuisille - roiski vettä - tönäisi Viljon veteen - saivarteli - nauroi vahingoniloisesti	- teki kaikki tehtävät syvällä altaalla - kuunteli säännöt ja osallistui kiltisti alkuleikkiin - ei noudattanut turvallisuuteen liittyviä sääntöjä
<i>Mielikuviutusliikunta</i>	- osallistui kaikkiin leikkeihin - parityöskentely (patsaiden veistäminen) onnistui hyvin. Keskittyi erittäin hyvin tehtävään eikä pelleillyt ollenkaan! - piti Niilon kanssa hauskaa - ehdotti erotuomarin käyttöä - seurasi tarkasti muiden toimintaa - huomasi ja huomautti Leevin ja Niilon virheestä - kommunikointi Harrin kanssa vaikeaa, yhteistoiminta ei sujunut	- suuttui, kun Niilo oli voittanut ja haukkui häntä - esitti näsäviisaita kysymyksiä pelien säännöistä - nauroi muille - toisella kerralla enemmän haukkumisia ja nimittelyjä ja yhteistyöhaluttomuutta - yritti kampata Heikin	- häiriökäyttäytymistä ei juuri ollenkaan
<i>Leikit ja pelit</i>	- ei ottanut positiivisessa mielessä muihin kontaktia - otti lähinnä aikuisiin kontaktia kyselemällä, harvoin jutteli lasten kanssa - totteli kiltisti Harria	- esittää näsäviisaita kysymyksiä, saivartele - häiriköi puuhailemalla omiaan - kiusasi ja pilkkasi muita - loppukäytelyssä väänsi ohjaajan kättä - yritti viedä pallon Viljon kädestä - näytti Jarille keskisormea	- halutessaan muistaa pelien säännöt hyvin ja osaa noudattaa niitä - käyttäytyi huonosti, repi lapun, makaili lattialla - ymmärsi säännöt ja osasi esittää tarkentavia kysymyksiä

Liite 10: 1. kirje vanhemmille

17.9.2001

Hyvät Asperger-kerholaiset huoltajineen,

Tervetuloa aloittamaan ensimmäinen Asperger-lapsille järjestetty liikuntakerhon toiminta. Pääasiallisesti kerhopaikkana on Kilpisen koulun liikuntasali, mutta vuoden mittaan voimme tutustua myös muunlaiseen liikuntaan, esim. ulkona tai uimahallissa. Ilmoitan ohjelmasta myöhemmin, kunhan tutustumme ensin lasten kanssa toisiimme.

Olen ryhmän ohjaaja Piritta Asunta. Toinen ohjaaja, Anu Nissinen, tulee kevätkaudella mukaan toimintaan. Kerhossamme on mukana myös liikunnanohjaaja Sari Väkeväinen, joka auttaa meitä käytännön järjestelyissä ja toiminnassa. Lisäksi saamme myös kaksi Kristillisessä opistossa opiskelevaa avustajaa.

Opiskelemme Anun kanssa liikunnanopettajiksi ja erikoistumme erityisliikuntaan. Tarkoituksenamme on tehdä opiskeluunne liittyvä pro gradu- työ asperger-lasten liikuntakerhon ohjelmasta. Tavoitteena on tehdä lapsille monipuolinen, hauska ja kehittävä kerho-ohjelma, jota tulevat asperger-lasten kanssa työskentelevät liikunnanohjaajat voisivat hyödyntää. Tällaista liikuntaan liittyvää ohjemateriaalia ei vielä ole olemassa. Tutkimme lasten motoriikkaa Movement ABC- testistöllä, jotta näemme heidän lähtötasonsa ja mahdollisen kehityksensä. Testi on meille vain lähinnä tukena ohjelmaa suunniteltaessa, jotta saisimme jokaiselle mahdollisimman omatasoista toimintaa. Motoristen testien ja liikuntaohjelman tulokset tulevat olemaan ehdottoman luottamuksellisia. Kaikki henkilötiedot jäävät meidän tietoomme ja gradussamme käytämme vain liikuntaohjelman toteuttamiseen liittyviä tietoja.

Kerhon yhtenä päätavoitteena on lasten perusmotoriikan harjaannuttaminen monipuolisesti ja hauskaasti eri leikkien ja liikuntamuotojen avulla. Tarkoituksena olisi tutustua mahdollisimman moniin lajeihin ja kokeilla erilaisia liikkumistapoja. Kerhon toisena tavoitteena on sosiaalisen kanssakäymisen kehittäminen ja uusien ystävyysuhteiden syntyminen. Toivoisimme, että kerhon myötä lasten kielteinen asennoituminen liikuntaan muuttuisi myönteisemmäksi ja lapset saisivat onnistumisen elämyksiä.

Jos haluatte kysellä kerhon toiminnasta, tai ilmoitella esimerkiksi lapsen sairastumisesta, tai jos teillä on toivomuksia kerhon ohjelmaan tai oman lapsenne motoriseen kehitykseen liittyen, niin ottakaa yhteyttä allekirjoittaneeseen!

Yhteistyöterveisin,

Piritta

Piritta Asunta
p. 044-30 83 891
e-mail: pirre@st.jyu.fi

P.S. Lapsilla on myös käytössään reissuvihot, joiden kautta pyritään välittämään tietoa vanhempien ja ohjaajien välillä.

Liite 11: 2. kirje vanhemmille

Hei!

Kesä on pian tulossa ja viimeisiä kerhokertoja pidetään.

Aikaisemmista tiedoista poiketen, viimeinen kerta on jo ennen vappua 24.4.2002.

Kevät meni erittäin hyvin. Kaikki olemme varmasti oppineet jotakin. Niin lapset aikuisilta kuin aikuiset lapsilta. Tarkempaa yhteenvedoa tästä keväästä saatte koteihin myöhemmin kesällä. Kerhosta on tullut positiivista palautetta, joten Jyväskylän kaupunki on valmis jatkamaan kerhoa myös ensi vuonna. Haluaisimme nyt tietää onko teillä ja lapsellanne *kiinnostusta* jatkaa kerhoa ensi vuonna sekä *toiveita* liikuntamuodoista, joita haluaisitte kerhon sisältöön. Lisäksi otamme vastaan kaikenlaista *palautetta* sekä lapsilta että vanhemmilta.

Palauttaisitteko alla olevan lapun kerhon ohjaajille ensi viikolla!

Hauskaa kesää!

Piritta Asunta
p. 044-3083891

Anu Nissinen
p. 040-535276

LAPSEN NIMI: _____

OLETTEKO KIINNOSTUNEITA JATKAMAAN KERHOA?
KYLLÄ _____ EI _____

PALAUTETTA: _____

TOIVEITA: _____

Liite 12: Diplomi lapsille

